

MARCOSVA'EA OMOMBE'U JESUS CRISTO'GA O Evangelho de Marcos

¹ Nahanyppy koi Jesus Cristo'ga mombe'upyryva Tupana'ga ra'yra'ga mombe'upyryva. Gaha ko Tupana'ga ombuhuruka yvya koty nhande pyri ikwehe. Igwete Tupana'ga ga mongoi nhanderekote'varuhua momboharamo ikwehe.

*João Batistava'ea uhu Jesus'ga renonde
(Mateus 3.1-12; Lucas 3.1-18; João 1.19-28)*

² Jesus'ga rura renonde João Batistava'ea rekoï ikwehe. A'ea mombe'unhoḡwenondeavo Isaíasva'ea ikwatijari inoḡa ymyahũ hako. Ahe omombe'u Tupana'ga nhi'iḡa hako. Nahã Tupana'ga ei gwa'yra'ga pe:

“Nde renonde ti ji ojipe'ga mondoi imombe'uuka ga pe nhinhi'iḡa nehẽ
tomboavujikwe pa ti ga nde ve nehẽ,” ei Tupana'ga gwa'yra'ga pe hako.

A'ea Isaíasva'ea okwatija imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iḡa hako. ³ Igwete Isaíasva'ea ikwatijara'javi inoḡa hako. Ahe omombe'ua'ja Tupana'ga ra'yra'ga renondeva'ea.

“Hahyahi po ti ganhi'iḡa
ga erame ḡa mbo'eavo ongae'yi me nehẽ,” ei Isaíasva'ea ikwatija.

“E'i po ti ga:

‘Pemboavujikwe ti pehea huvihava'ga pe tuhu ti ga nhande pyri javo.

Pembohupi katu ti pehea ga pe,' e po ti ga nehē,"
ei ahe hako.

Tupana'ga ra'ya'ga renondeva'ea e'i nhandepo-
jykaharete'ga ruraḡwama pe tonhimboavujikwe
ti ḡa garura renonde javo. A'ea pe ahe ei togwero-
jijyi ti ḡa gweaporoḡita a'ea renonde javo.

⁴⁻⁶ Na tuhē reki. Jesus'ga rura renonde João
Batistava'ea rekoi ikwehe. Igwete ahe ei javo
ḡa pe ongae'yi me. Yuranuhūa'javuhuva'ea rava
camelo rava ahe oapo opiramo. Ipira ahe oapo
oku'ayviramo. O'u ahe tukura hehira reheve.
Igwete ahe ei ḡa pe:

—Perojijyjijyi ti pejeaporoḡita pejipohia pe-
jikote'varuhua hugwi Tupana'ga remiarōe'yma
hugwi, ei ahe. Peko ti Tupana'ga remimbotari-
mova'ea rehe. A'ero po ti ji pe mobatizai nehē,
ei ahe. Igwete po ti Tupana'ga imombohetei
pendekote'varuhua pe hugwi nehē, ei João Batis-
tava'ea.

Igwete ḡa hopavi ojigwya hugwi Judéia
hugwi ahenhi'iḡa renduva. Cidade de Jerusalém
hugwi ḡa hopavi ahe pyri. Igwete ḡa imohemi
okote'varuhua Tupana'ga pe ojipe'ḡa ndovaki
toropohi ti jugwi javo. A'ero João Batistava'ea ḡa
mobatizai rio Jordão pype. ⁷ Igwete ahe ei ḡa pe
jipi:

—Jihoheheteve'ga po ti uhu huvihavuhuhetero.
Ji ki a'e te ako tehe reki, ei ahe. ⁸ Ji opomobatiza
yhya pyvō kiro. Ga ki a'e te pe pojykauka Tu-
pana'ga ra'uva pe, ei João Batistava'ea ḡa pe.

Ahe omobatiza Jesus'ga
(*Mateus 3.13-17; Lucas 3.21-22*)

⁹ A'ea rupi Jesus'ga ruri Galiléiapeve'ġa gwyra hugwi cidade de Nazaré hugwi. Igwete João Batis-tava'ea ga mobatizai rio Jordão pype. ¹⁰ Ohemame yhya hugwi Jesus'ga hepiagi yvaga jipe'a. Igwete ga hepiagi Tupana'ga ra'uva ijyva yvaga hugwi. A'ereki inambua ja ogy Jesus'ga rehe o'a. ¹¹ Igwete Tupana'ga onhi'ġa mbuhuri yvaga hugwi.

—Nde ko jira'yra nhiremia'nguhetea, ei Tu-pana'ga ga pe. Anhimohē hete ji nde rehe, ei ga Jesus'ga pe.

*Satanás'ga omongo te'varuhu pota Jesus'ga
(Mateus 4.1-11; Lucas 4.1-13)*

¹² Igwete Tupana'ga ra'uva Jesus'ga rerohoi on-gae'ŷi me. ¹³ Quarenta ga kiri pevo. A'ea rupi Sa-tanás'ga – ga ko anhaġa ruvihavuhu'ga Tupana'ga arōe'ŷve'ga – a'ea rupi ga rekoi Jesus'ga pavēi ga mongote'varuhupota novġa. Mbatara onharōva'ea pevo u. Igwete yvagipeve'ġa Tupana'gapyrive'ġa Jesus'ga pokopokogi imondovo mbatara ga pe.

*Jesus'ga ombuhuruka pira mboaharava'ea oji-
heva'ero
(Mateus 4.12-22; Lucas 4.14-15; 5.1-11)*

¹⁴ Ga João Batis-tava'ea mongirē cadeia pype Jesus'ga hoi Galiléiapeve'ġa gwyrri pe. Igwete ga imombe'ui ġa pe pyryva'ea Tupana'ga remi-mombe'ua. ¹⁵ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Kiroġwe Tupana'ga ei pe me toko ti ġa jireheva'ero javo, ei Jesus'ga. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi imombiga, ei ga ġa pe. Perovia ti pyryva'ea Tupana'ga mombe'ua pejikovo garemimbotarimova'ea rehe. A'ero po

ti ga rekoï penduvihavuhuhetero pe mongovo onhi'iġa rupi nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁶ Aerẽ Jesus'ga hoi ypiahua rembeyvyri Galilíapeve'ġa gwyrï pe. Igwete ga Simão'ga repiagi gareki'yra'ga no André'ga. Pira mboahava ġa omombo ypiahua pype. A'ereki ġa pira mboaharamo. ¹⁷ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Pejjo ji rupi nhiremimbo'eharamo, ei ga ġa pe. A'ero po ti pe ji mombe'ui ojipe'ġa pe nehẽ no, ei Jesus'ga. Pira pe peru kiroġwe jipi. Ji pe mbo'erame po ti pe ojipe'ġa nderuri ji pyri nehẽ toko ti ġa Jesus'ga nhi'iġa rupi javo nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁸ Nambegwei Simão'ġa hejari pira mboahava a'ero Jesus'ga rupi ogwovo garemimbo'eharamo okovo.

¹⁹ Hehemo Jesus'ga hoi ġa ndepiaga Zebedeu'ga ra'yra'ġa Tiagova'ea João'ga no. Ombojoapyapy ko ġa pira mboahava oyhara pype. ²⁰ Ga ndepiagame Jesus'ga onhi'iġa mondoi ġa pe.

—Pejjo ji rupi nhiremimbo'eharamo, ei ga ġa pe.

Igwete ġa uva'ga rejari yhara pype oporavykyhara'ġa ndeheve Jesus'ga rupi ogwovo gareheva'ero.

*Jesus'ga ombojipe'a anhaġa ahe hugwi
(Lucas 4.31-37)*

²¹ Igwete Jesus'ġa hoi cidade de Cafarnaum me. Judeus'ġa poravykye'yma rupi sábadu rupi Jesus'ga hoi judeus'ġa mbo'eavo Tupana'ga nhi'iġa rehe ġajatykahava pype. ²² Igwete ġa nhimomby'ai ombo'ea repiaga upa. A'ereki

judeus'ga mbo'ehara'ga atyvi ga ġa mbo'ei. Ga hete okwaha Tupana'ga nhi'iġa oakaġi pe.

²³ Nanime ga ruri ġajatykahava pype – kiroki ga anhaġa opojyka ga. A'ea rembipojykaro ġwaramo ga onhi'iġa mondo Jesus'ga pe.

²⁴ —Jesus, maranuhũrame nde ore avykyuhui? ei ga. Ore mombapava nde ruri naerũ? ei ga. Orokwaha hete ndehe. Nde ko pyryheteva'ero ereko Tupana'ga remimbuhurukaramo, ei ga Jesus'ga pe Nazarépeve'ga pe.

²⁵ A'ero Jesus'ga nhi'iġahyi jupe terenhi'iġi javo. —Ejipe'a ga hugwi, ei Jesus'ga jupe.

²⁶ A'ero anhaġa ga moġwyġwymahyi ohapukaita ojipe'avo ga hugwi. Anhaġa jipe'aramo ga hugwi ga pyryhetero a'ero.

²⁷ Igwete pevove'ga nhimomby'apavi Jesus'ga rehe upa. Igwete ġa ei ojohupe:

—Maraġatu? ei ġa. Hajiheva'ea rehe ga nhande mbo'ei, ei ġa. Okwaha hete ga okovo. Ga erame anhaġa vehevi ġwendu katu ga, ei ġa ojohupe.

²⁸ Kotihĩ ġa Jesus'ga mombe'umbe'ui ġa pe nhaporemo ojigwryri pe Galiléia pe.

Jesus'ga omombi ahetetirũa

(Mateus 8.14-17; Lucas 4.38-41)

²⁹ Igwete Jesus'ga hoi ġajatykahava hugwi. Tiagova'ea oho ġa ndupi no João'ga pavēi. Igwete ġa jogwerohoi ojogwerovahema Simão'ga ronga pe. Pevo Simão'ga ruvi André'ga pavēi. ³⁰ Kotihĩ ġa hēa mombe'ui Jesus'ga pe Simão'ga rembirekohēa yhēa. Onhino hēa upa. A'ereki o'a hete hēa rehe. Igwete ġa hēa mombe'ui Jesus'ga pe. ³¹ Igwete ga hoi hēa popyhyga hēa mbovyā hēa mopo'ama.

Omombi pa ga karugwara hēa hugwi. A'ero hēa hoi herua mbatera ġa pe to'u ġa javo.

³²⁻³³ Kwara hoa rupi cidadepeve'ġa jogwerupavi onga pe Jesus'ga pyri. Gwerugweru ġa ga pyri anhaġa rembipojykahara'ġa Diabo'gapyriva'ea rembipojykahara'ġa. Itetirūave'ġa ġa gwerugweru pa ġa noġa Jesus'ga pyri no. ³⁴ Igwete Jesus'ga imombigi ġatetirūa joparaparava ġa hugwi. He'yjuhuva'ea anhaġa ga imbojipe'ai ġa hugwi. Igwete ga nomonhi'iġukari anhaġa onhimombe'uukare'yma jupe. A'ereki a'ea okwaha ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo ga pe.

*Jesus'ga omombe'u pyryva'ea ojipeva'ea pe
(Lucas 4.42-44)*

³⁵ Ko'eġatue'yma rupi Jesus'ga vyri ogwovo. Ga tehe oho cidade hugwi. Pevo ga nhi'inh'i'igi Tupana'ga pe. ³⁶ Aerē Simão'ga hoi Jesus'ga reka onhipavēive'ġa pavēi. ³⁷ Ga repiagame ġa ei ga pe: —Cidadepeve'ġa nhaporemō nde reka okovo novīa, ei ġa.

³⁸ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Akwaha hete ji novīa, ei ga. Emo ojipe'ipe'i pe ira'agweva'e pe po ti nhande xaho hamo. Tamombe'u ti Tupana'ga nhi'iġa pevove'ġa pe no, ei ga. A'ereki a'ea rehe ji ajo yvya koty, ei ga ġa pe.

³⁹ A'ero ga imbojoapiapi ogwovo cidades pe Galiléiapeve'ġa gwyra rupi imombe'gwovo ġajatykahava pype. Igwete ga anhaġa mbojipe'ape'ai ġa hugwi imondovouka.

*Jesus'ga omoka'ē ahejagwa
(Mateus 8.1-4; Lucas 5.12-16)*

40 Aerẽ ga ruri Jesus'ga pyri ijaijauhuve'ga. Igwete ga renypy'andurugi Jesus'ga pyri jihoheva'ero ji poko javo ga pe.

—Jesus, ei ga. Nde eremoka'ẽ kwaha jijagwa ji hugwi. Po nde imoka'ẽpotari, a'ero po ti nde imoka'ẽi nehẽ, ei ga Jesus'ga pe.

41 Iporia'i hete ga Jesus'ga pe. Nurã Jesus'ga jipoapyhoi opokoga ga rehe.

—Apota ji, ei ga ga pe. Eka'ẽ ga hugwi! ei ga a'ero jupe.

42 Kotihĩ gajagwa ika'embavi ga hugwi.
43-44 Igwete Jesus'ga ea'hyi ga pe:

—Ehendu tuhẽ ti nhinhi'ĩga, ei ga. Tere-mombe'uuhui ti ġa pe ndejagwa moka'ẽagwera. Heregwovo kiro ejipiuka mbatera kwava'ẽhara'ga pe, ei Jesus'ga ga pe. Moisésva'ea e'i po rimba'e: “Ika'ẽrame pe hugwi ti pemondo mbatepyryva ikwava'ẽhara'ga pe tokwava'ẽ ti ga Tupana'ga pe a'ero nehẽ,” ei ahe, ei Jesus'ga ga pe. Enhi'ĩpo'ru ti ahe a'ero. Emondo ti mbatera ikwava'ẽhara'ga pe tokwaha pa ti ġa ndejagwa moka'ẽagwera, ei ga. Heregwovo kiro a'ero, ei Jesus'ga ga pe.

45 Ohorame ga imombe'umbe'ui reki ojipe'ġa pe Jesus'ga omoka'ẽ jijagwa ji hugwi javo. Nurã Jesus'ga ndohoa'javi cidades pe ġandovaki. Ongae'ỹi me ga hoi okovo a'ero tonhimono'ono'oġyme ġa ji rehe javo. Emo ġa ohoho reki pevo ga pyri ocidades hugwi nhapremo.

2

Jesus'ga omopo'ã nomyiva'ea
(Mateus 9.1-8; Lucas 5.17-26)

¹ Aerē Jesus'ga jivyra'javi cidade de Cafarnaum me.

—Jesus'ga ko pevo u onga pe, ei ġa ga mombe'gwovo.

² Igwete ġa jatykai onhimongyavo ga pyri. Tegwete reki ġandupava onga pype. Tegwete ġanduva jurukwara pyri no. A'ereki ġa he'yjuhu hete ua ga pyri. Igwete Jesus'ga imombe'umbe'ui Tupana'ga nhi'iġa ġa pe.

³ Igwete ġa nomyive'ga reruri ga pyri novĩa. Quatro ko ġa ojopokopokoga ga rehe ga rua. ⁴ Tegwete reki garerohohava Jesus'ga ypyvo he'yjuhuve'ġa mbytera rupi. Nurã ġa ga reruri ga rerojiupia onga arimo iperehuva'ea arimo ipe'ape'avo tujuga apopyra Jesus'ga rehei katu. Ikwara rupi ġa ga mbojyvi ga mbuhua Jesus'ga pyri a'ero gakupeupava reheve. ⁵ Hepiagame ġajikoga ojihe Jesus'ga ei nomyive'ga pe:

—Amombo ji nderekote'varuhua nde hugwi.

⁶ Gwino ġa neni upa judeus'ga mbo'ehara'ġa – kiroki ġa ombo'embo'e ġa Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe. Jesus'ga nhi'iġa renduvame ġa ei oyvyteri pe: ⁷ “Maranuhũrame ga euhui poa?” ei ġa. “Onhimongouhu ga Tupana'ga'java'ero. A'ereki Tupana'ga jate omombo aherekote'varuhua,” ei ġa oyvyteri pe.

⁸ Kotihĩ Jesus'ga ikwahavi oyvyteri pe ġandeaporoġita. Igwete ga ei ġa pe:

—Maranuhũrame pe ndeaporoğitate'varuhuro pejiyupa? ei ga ġa pe. ⁹ A'e ko ji ga pe ko: “Amombo ji nderekote'varuhua nde hugwi.” Emo pe ndapehepiagi aherekote'varuhua mombora. A'ero pe ndaperoviari jipopoakara, ei ga ġa pe. Po ji ei ga pe: “Epo'ã, epyhy ejikupeupava herogwovo”, a'ero po ti pe ga repiagi herohorame nehẽ. A'ero po ti pe jipopoakara heroviari nehẽ, ei ga ġa pe. ¹⁰ Tupana'ga ji mbuhuruka yvya koty, ei Jesus'ga. Gaha omomboruka ji ve aherekote'varuhua ahe hugwi, ei ga ġa pe. Amopo'ã ti ji nomyive'ga kiro a'ero nehẽ tapekwaha ti jipopoakara nehẽ. A'ero po ti pe ei nehẽ: “Tupana'ga ombuhuruka tuhẽ Jesus'ga avo yvya koty,” ei ga. Nurã ji ei kiro ga pe, ei ga.

¹¹—Nde ve ji ei, ei Jesus'ga nomyive'ga pe. Epo'ã. Epyhy ekupeupava herogwovo enhonga pe, ei Jesus'ga ga pe.

¹² Gandovaki ga po'ağatui a'ero ipyhyga okupeupava herokwava. Ga repiagame ġa nhi-momby'apavi. Igwete ġa ei:

—Pyrý hete ko Tupana'ga. Pyry hete ko ga. Ymyagwera jate ko nhande ndihepiagangavi nanongara, ei ġa ojohupe.

*Jesus'ga omongo Leviva'ea ojiheva'ero
(Mateus 9.9-13; Lucas 5.27-32)*

¹³ Aerẽ Jesus'ga hoa'javi ypiahua rembeyvyri. A'ero he'yjuhuve'ga jatykai ogwovo ga pyri. Igwete ga ġa mbo'ei Tupana'ga nhi'iğa rehe.

¹⁴ Hehemo ga hoi. Igwete ga Levi'ga repiagi. Ga ko Alfeu'ga ra'ya'ga. Itambere'ia ryrua pype Levi'ga reni. A'ereki ga omono'õ itambere'ia

ipyhyga pevove'ğa hugwi tamondo ti governo pe javo. Igwete Jesus'ga ga repiagi javo ga pe.

—Herejo ji rupi nhiremimbo'eharamo, ei ga Levi'ga pe.

Igwete ga po'ami ogwovo Jesus'ga rupi garemimbo'eharamo.

¹⁵ Aerē Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ğa nderohoi Levi'ga ronga pe. Igwete ġa i'ui he'yjuhuve'ğa pavēi. A'ereki he'yjuhu ġa okovo Jesus'ga pyri jipi itambere'ia mono'ōhara'ğa. Gahã oko ga pyri no – kiroki ġa pe ojipe'ğa e'i ite'varuhu ġa javo. A'ereki ġa nohendukatupavi Moisésva'ea remimbo'eagwera jipi. ¹⁶ Igwete Jesus'ga i'ui ġa pavēi. A'ero judeus'ğa mbo'ehara'ğa nduri no. Ga ko fariseus'ğa. Ga e'i tihendu katu pa Moisésva'ea remimbo'eagwera javo novĩa. A'ero ġa nduri Jesus'ğa ndepiaga ġa i'urame jara'ğa pavēi. Nurã ġa ei Jesus'ga remimbo'ehara'ğa pe:

—Maranuhūrame Jesus'ga jihe'aruhui itambere'ia mono'ōhara'ğa ndehe okote'varuhuve'ğa ndehe no i'gwovo ġa pavēi, ei ġa Jesus'ga remimbo'ehara'ğa pe.

¹⁷ Henduvame ġanhi'iġa ojihe Jesus'ga ei javo ġa pe:

—Tamombe'u katu ti pe me a'ero jijihe'ara nanongara'ğa ndehe, ei ga. Ji ko ahepohanohara'ga ja, ei ga. Kiroki ġa e'i ojive: “Nanhitetirūi ji” – ġahã ahepohanohara'ga ndopokogi ġa pohanog'e'yma. Kiroki ġa e'i ojive: “Nhitetirūa ji” – ġahã ahepohanohara'ga ġa pokogi ġa pohanoga. Na jitehe ji okote'varuhuve'ğa pokogi jijihe'a ġa ndehe topohi ti ġa okote'varuhua hugwi javo, ei Jesus'ga ġa pe. A'ereki a'ea rehe ji

ajo vyva koty tapoko ti ġa javo – kiroki ġa e'i ojive: “Ako te'varuhu ji. Marã po ti ji ve a'ero nehẽ?” ei ga. Ojipe'ġa pyri rõi ji ajo javo – kiroki ġa e'i ojive: “Jipyry hete ji,” ei Jesus'ga.

*Ndo'ui ahe mbatera xanhi'ĩ Tupana'ga pe javo
(Mateus 9.14-17; Lucas 5.33-39)*

¹⁸ Aerẽ ojipe'ġa nduri Jesus'ga pyri xa'e ti ga pe javo. A'ereki João Batistava'ea remimbo'ehara'ġa, amoamome ġa ei ojohupe: “Ti'uyme ti mbatera xanhi'inhi'ĩ Tupana'ga pe javo,” ei ġa. Fariseus'ġa na jitehe amoamome ġa ei xanhi'ĩ Tupana'ga pe i'ue'yma javo. Igwete ojipe'ġa nduri Jesus'ga pyri javo ga pe.

—Ndo'ui ko João Batista'ga remimbo'ehara'ġa xanhi'ĩ Tupana'ga pe javo, ei ġa. Fariseus'ġa nemimbo'ehara'ġa na jitehe ndo'ui mbatera onhi'iga ga pe. Neremimbo'ehara'ġa ki a'e te o'uo'u mbatera jipi, ei ġa. Maraname nanuhũ ġa ndekoi a'ero naerũ jara'ġa atyvi? ei ġa Jesus'ga pe.

¹⁹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Nhiremimbo'ehara'ġa ko ġa javijitehe – kiroki ġa oko hẽarembirekoruama'ga pavẽi, ei ga. Gapavẽive'ġa ko o'u tuhẽ mbatera gworygworyvamo ga pavẽi okovo ġwaramo, ei ga ġa pe. Nhiremimbo'ehara'ġa na jitehe a'ero.

²⁰ Ga ko o'u ji pavẽi okovo ġwaramo, ei Jesus'ga ġa pe. Aerẽ po ti okote'varuhuve'ġa ji rerohoi ġa hugwi nehẽ. A'ea rupi po ti ġa ndo'ui mbatera nehẽ no ovy'are'yma ġwaramo, ei ga ġa pe.

²¹ Igwete Jesus'ga ei no:

—Tamombe'u ti pe me ojipea ojo'java'ea no. Po ahe oapokatua'ja pota tapy'ynhapirymana,

nomondoi po ahe tapy'ynhapirapyahua ndotyryrygiva'ea itararagagwera rehe imboja, ei ga. Kia pyvõ imbojarame po jikiyi ymyahũva'ea hugwi ityryrygame. A'ero po ijovaja'rokatui, ei Jesus'ga ġa pe.

²²—Irũa tamombe'u pe me no, ei Jesus'ga. Vinho aporame ahe nonhaġi hyruymyana pype mbiara pĩrymyana pype tireko katu javo. A'ereki vinhopyahua ombotyjutyjui ovuvua, ei ga. Inhaġame mbiara pĩrymyana pype vinhopyahua vuvuvu-vuri a'ero imombuga ipira otururupava jugwi. Onhimomby hete a'ero. Ombote'varuhu mbiara pira no, ei ga ġa pe. Ipiyahua pype reki ahe onha vinhopyahua a'ero, ei ga ġa pe.

Gwemimbo'ea pe Jesus'ga ei a'ea. A'ereki garemimombe'ua ndojihe'ari ġanamonhava'ea remimombe'uagwera rehe.

*Nahanahã ti ġa toko sábadu rupi, ei Jesus'ga
(Mateus 12.1-8; Lucas 6.1-5)*

²³ Aerẽ judeus'ġa poravykye'yma rupi sábadu rupi Jesus'ġa hoi pea rupi ogwovo. Igwete ġa hoi kopytera rupi ogwovo. Ohorame garemimbo'ehara'ġa ika'mbika'mbigi trigo i'gwovo. ²⁴ A'ero fariseus'ġa ei Jesus'ga pe:

—Ehepia ġa, ei ġa. Moisésva'ea e'i ikwatija nhande ve hako: “Sábadu rupi nhande ndiaporavykyi hamo,” ei ahe, ei ġa. Maranuhũrame ġa trigo ika'mbika'mbigi sábadu rupi naerũ Moisésva'ea remimbo'eagwera rendukatue'yma naerũ? ei ġa Jesus'ga pe.

²⁵⁻²⁶ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Tupana'ga rembikwatijarukara onhiĩ pe me novĩa Daviva'ea mombe'gwovo, ei ga. Ymyahũ ko Daviva'ea hoi Tupana'ga rongga pype tenda pype hako. A'ea pype ikwava'ẽhara'ğa ono pão imondovo Tupana'ga pe jipi, ei ga. Ikwava'ẽhara'ğa jate po o'u a'ea hamo. “Ojipe'ğa po to'uyme hamo,” e'i ikwatijara novĩa Tupana'ga nhi'iga mombe'gwovo, ei Jesus'ga. Igwete Daviva'ea hoi Tupana'ga rongga pype. Ahe ndogwerekoi mbatera ojive. Ahepavẽiva'ea ndogwerekoi no. Nurã ty'ara ahe jukai, ei ga ға pe. A'ero Abiatarva'ea ikwava'ẽhara'ğa nduvihavuhuağwamava'ea ahe imondoi akoja Daviva'ea pe to'u ti ga javo. Igwete Daviva'ea i'ui hako imondovo onhipavẽiva'ea pe hako, ei Jesus'ga ға pe. Tupana'ga nde'i reki Daviva'ea pe hako: “Pe napehendukatui nhinhi'iga i'gwovo.” Ga nde'iahyi ahe ve, ei Jesus'ga. Oro pe, ei ga, maranuhũrame pe euhui nhiremimbo'ehara'ğa pe naerũ? ei ga fariseus'ğa pe.

²⁷ Igwete Jesus'ga ei ға pe no:

—Tupana'ga nde'i hako: “Kiro po ti ji yvyakotyve'ğa apoi tokwaku ti ға sábadó javo.” A'ea ga nde'i, ei Jesus'ga. Nahã ga ei reki hako: “Kiro po ti ji sábadó apoi ға pe tipokapa pi ti ға javo,” ei ga ға pe. ²⁸ Tupana'ga ji mbuhuruka yvya koty, ei ga. Nurã jihi a'e nahanahã ti ға toko javo. Sábado pe vehevi ji ei no nahã ti ға toko a'ea rupi javo, ei Jesus'ga ға pe.

3

Iponhimamava'ea

(Mateus 12.9-14; Lucas 6.6-11)

¹ Aerẽ Jesus'ga hoa'javi ġajatykahava pype. Pevo ga rekoï iponhimamave'ga. ² Igwete fariseus'ġa Jesus'ga repiahetei timbotegwete ga javo.

—Kiro sábadu, ei ġa ojohupe. Mara'ngu po ti ga gapoa mbokatua'java nehẽ kiro nhandeporavykye'yma rupi? ei ġa. Gapoa mbokatua'javame po ti nhande ei ga pe: “Nerehendukatui nde Moisésva'ea remimbo'eagwera,” xa'e ti ga pe, ei ġa ojohupe.

³ Igwete Jesus'ga ei iponhimamave'ga pe:

—Epo'ã ejoa ġapytera rupi.

⁴ Jara'ġa pe Jesus'ga ei:

—Pe'ji ti ji ve. Marã po nhande rekoï nhandeporavykye'yma rupi hamo? Gara Moisésva'ea ei nhandeporavykye'yma mombe'gwovo sábadu mombe'gwovo po rimba'e naerũ? ei ga. E'i po ahe naerũ: “Timbote'varuhu ti ojipe'ġa pe sábadu rupi hamo”? A'ea po ahe ei naerũ? Pe'ji katu ti ji ve a'ero, ei Jesus'ga ġa pe. “Timombyry ti ġa pe a'ea rupi hamo.” A'ea ahe ei po rimba'e? ei ga. Gara Moisésva'ea ei sábadu mombe'gwovo naerũ? “Tijuka ti ġa a'ea rupi hamo.” A'ea po ahe ei naerũ? Pe'ji katu ti ji ve a'ero, ei ga ġa pe. “Timomanoukaryme ti ġa a'ea rupi hamo,” e po ahe? ei Jesus'ga ġa pe.

Igwete ġa nonhi'iġa'javi ga pe. ⁵ A'ero Jesus'ga ġa ndepiapavi onhimonha'ngavo. Okoveveuhu ga ġa ndehe. A'ereki ġa noangarihu ojipe'ġa porogwetye'yma. Igwete ga ei iponhimamave'ga pe:

—Epyho epoa.

A'ero ga jipoapyhokatui. A'ereki gapoa ikatua'ja ga Jesus'ga nhi'ĩpo'rurame. ⁶ Igwete ġa

ẽi fariseus'ga. Kotihĩ ęa Herodes'gareheve'ęa monhi'inhi'igi a'ero. Igwete ęa ei:

—Maranuhũ po ti nhande Jesus'ga jukaukaruhui nehẽ? ei ęa ojohupe.

Oho pa ahe Jesus'ga pyri

⁷ Igwete Jesus'ga ęwemimbo'ehara'ęa ndero-hoi ypiahua rembe'yi pe. He'yjuhu hete ęa ua ga pyri ojigwyrã hugwi. Galilėia hugwi ęa ndupavi Judėia hugwi no Idumėia hugwi no. ⁸ Cidade de Jerusalėm hugwi ęa nduri no. Rio Jordão kikoty aherovaja hugwi ęa nduri Jesus'ga pyri no. Cidadepyrive'ęa uhu pa no Tiropy-rive'ęa Sidompyrive'ęa. A'ereki ęa ęwendu ęa imombe'urame Jesus'ga rembiapoa ahemonhi-momby'ava'ea. A'ero ęa ndupavi ga pyri onhi-mongyavo. ⁹⁻¹⁰ Igwete ga imombimombigi karug-wara he'yjuhuve'ęa hugwi. Nurã itetirũave'ęa Je-sus'ga mbotymbotyvahivi tomombi ti ga ji hugwi javo. Nurã Jesus'ga ei ęwemimbo'ehara'ęa pe:

—Peru ti yhara ji ve. Ta'a ti ipype ęa hugwi tanhimbotymbotyvahyyme ti ęa onhimongyavo, ei ga ęa pe.

¹¹ Igwete ęa nduri jipi – kiroki ęa anhaęa opojyka ęa. Jesus'ga repiagame ęa nenypy'andurugi ga pyri o'eahyavo nde ko Tupana'ga ra'yramo javo. ¹² A'ero ga nhi'igahyi ęa pe tanhimombe'uyme ti ęa javo.

*Jesus'ga omo'emo'ẽ dozeva'ea onhimoirũharamo
(Mateus 10.1-4; Lucas 6.12-16)*

¹³ Aerẽ Jesus'ga jiupiri vyvytyruhua rupi ogwovo. Igwete ga ęa mbuhurukari ojipyri ęwemimbotarimo. ¹⁴ Doze ko ęa, ga ęa mo'emo'ẽi

ojiheva'ero. (Nhimoirũhara ei ga ģa pe.) A'ero ga ei ģa pe:

—Topomondo ti imombe'gwovouka nhinhi'ġa ojipe'ġa pe nehẽ. ¹⁵ Tambojipe'auka ti ji pe me anhaġa Diabo'gapyriva'ea ġa hugwi nehẽ, ei ga ġa pe.

¹⁶⁻¹⁹ Dozeve'ġa ko: Simão'ga, Tiagova'ea, aheirũ'ga João'ga, André'ga, Filipe'ga, Bartolomeu'ga, Mateus'ga, Tomé'ga, Tiago'ga – kiroki ga Alfeu'ga ra'yra'ga – Tadeu'ga, Simão Zelote'ga, Judas Iscariotes'ga – ga ko aerẽ omondouka Jesus'ga ga'arõe'ÿve'ġa po pe ga pyhygauka. Gahã Jesus'ga omo'emo'ẽ ġwemimbo'eharamo dozeve'ġa. Ojipea Jesus'ga ono Simão'ga rehe. Pedro Jesus'ga ono ga rehe. Tiagova'ea ko Zebedeu'ga ra'yra'va'ea João'ga pavẽi. Ojipea Jesus'ga ono ġa ndehe ġanderaramo Boanerges. Boanerges pe nhande ei: Ga ko tupanaraġa ja.

*Belzebu'ga opojyka Jesus'ga, e'i tehe ahe
(Mateus 12.22-32; Lucas 11.14-23; 12.10)*

²⁰ Igwete Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa nderohoi onga pe. Kiro he'yjuhuve'ġa jatykai ġa pyri a'ero. Ndo'uukari ġa mbatera Jesus'ġa pe u'ua ġa pyri. ²¹ Ikwahavame Jesus'ga re'yja'ġa hoi ga pyri. Igwete ġa ei:

—Tipyhy ti Jesus'ga rerogwovo ġa hugwi. A'ereki ga'akaġa mbipehu kiro ovuhu, e'i tehe ġa Jesus'ga pe.

²² Igwete judeus'ġa mbo'ehara'ġa ei – kiroki ġa u Jerusalém hugwi – igwete ġa ei ojohupe:

—Belzebu'ga opojyka Jesus'ga ojive, e'i tehe ġa. Nurã Jesus'ga ombojipe'auka anhaġa ġa hugwi, ei ġa. A'ereki Belzebu'ga anhaġa ruvihavuhuro. A'ero ga anhaġa mbojipe'aukari Jesus'ga pe, e'i tehe ġa ojohupe.

Satanás'ga pe ġa ei Belzebu'ga. Diabo'ga ei ġa ga pe no.

²³ A'ero Jesus'ga ġa mbuhurukari ojipyri judeus'ġa mbo'ehara'ġa. Igwete ga imombe'umbe'ui ojo'java'ea ġa pe.

—Mbipehu reki pendeaporogita, ei ga ġa pe. Satanás'ga ndajipojykai tuhē jihi. Satanás'ga ġa pojykarama ojive nombojipe'aukari ġa pe ojipyri'ea. A'ereki ga nombojogwayvayvari reki ojiheve'ġa, ei Jesus'ga ġa pe. ²⁴ Tamombe'u ti ojo'java'ea pe me a'ero, ei ga. Po ġagwyriveve'ġa ojogwayvayva hete, a'ero po ġa nhombojipe'apavi ojohugwi. ²⁵ Po ongapypeve'ġa ojogwayvayva, a'ero po ġa nhombojipe'apavi ojohugwi no. ²⁶ Po Satanás'ga ojipyri'ea mbojogwayvayva hamo, a'ero po gapyri'ea nhombojipe'apavi ojohugwi, ei ga. A'ero po Satanás'ga ndogwerekoa'javi ojiheve'ġa. Ndokoa'javi po ga huvihavamo a'ero, ei Jesus'ga ġa pe. Na rui reki Satanás'ga rekoi, a'e ji, ei ga. Ga nombojogwayvayvari ojipyri'ea. Ga rui reki ombojipe'auka ji ve anhaġa ojipe'ġa hugwi a'ero, ei ga ġa pe.

²⁷ Igwete Jesus'ga ei no:

—Ojipe'ġa ndoki ipopoakave'ga ronga pype gambatera rerogwovo ga hugwi. Gahoheve'ga jate oki ipype opopoakahetero ġwaramo. Igwete ga ga kwana'ēi gambatera ipe'avo herogwovo ga hugwi, ei ga ġa pe.

Nahã Jesus'ga ei ġa pe jhi ko Satanás'ga hohe gapyriva'ea mbojipe'avo javo.

²⁸⁻³⁰ Igwete ga ei ġa pe:

—“Anhaġa opojyka ga ojive,” pe'euhu tehe pe ji ve, ei ga javo ġa pe. Nurã ti ji ei pe me imombe'ukatuavo: Tupana'ga po ti omombo pa ahe hugwi aherekote'varuhuparavuhua. Ombotegwetea vehevi po ti Tupana'ga omombo pa ahe hugwi, ei ga. Emo gwa'uva mbotegwetea po ti Tupana'ga nomombori tuhẽ ahe hugwi. A'ea ndojihyva'javi ahe hugwi avuirama, ei ga ġa pe.

Jesus'ga re'yjava'ea

(Mateus 12.46-50; Lucas 8.19-21)

³¹⁻³² Kiro ġa vahemi a'ero Jesus'ga yhẽa gareki'yra'ġa pavẽi. Okari pe ġa pytai o'ama. A'ereki he'yjuhuve'ġa u ga pyri oapyapyga. Igwete Jesus'ga re'yja'ġa imondoi onhi'iġa ga pe tuhu ti ga ore pyri javo. A'ero ġa imombe'ui ga pe:

—Jesus, okari pe ġa ndekoi neyhẽa neirũ'ġa pavẽi. “Tuhu ga ore pyri,” ei ġa nde ve, ei ġa ga pe.

³³ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Marãve'ġa pe ji ei naerũ nhij'ġa nhiirũ'ġa?

³⁴ Gweroapyve'ġa ndepiagame ga ei ġa pe a'ero:

—Agwa reki ġa nhij'ġa nhiirũ'ġa, ei ga. ³⁵ Kiroki ġa oko Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe – ġa pe ji ei nhiirũ'ġa nhirendyra'ġa. Nhij'ġa a'e ji ġa pe, ei Jesus'ga ġa pe.

4

Ha'ynha mohãihara'ga

(Mateus 13.1-9; Lucas 8.4-8)

¹ Aerẽ Jesus'ga ġa mbo'ea'javi ypiahua rembe'yi pe. He'yjuhu ġa ojatykavo ga pyri yembe'yi pe onhimongyavo. Nurã ga avi yhara pype oina imoanha'ndiavouka tohendu pa ti ġa nhinhi'iġa javo. ² Igwete ga ġa mbo'ea'javi imombe'gwombe'gwovo ojo'java'ea ġa pe.

³ —Pehendu ti, ei ga. Imohãihara'ga gweroho ha'ynha ko pe imohaina ityma, ei ga. ⁴ Imohãirame mokonhete indurugi pea rembeyvyrã rupi. Igwete gwyrã'ia ruri imokokona jupava, ei ga imombe'gwovo ġa pe.

⁵ —Jara onduru yja rehe, ei ga. Xunhi reki yja ita arimo. Kotihĩ henhunhamo a'ero novĩa. A'ereki nianami yja. ⁶ Emo kwarahyahivame ombokai imonhymbava hohova. Garemity'mbia ipavi a'ero onhimomiranama'jave'yma. A'ereki hapoa ndokihetei vyva pype, ei ga imombe'gwovo.

⁷ —Jara onduru nhungwava ra'ynha pyteri pe hatĩava'ea ra'ynha pyteri pe. Igwete ga'apoa ha'ynha henhunhamo nhungwava ra'ynha pavẽi. Igwete nhungwava nhambyguhui garemityma herekovo imonhimomboakare'yma. Igwete ndi'ai upa, ei ga ġa pe.

⁸ —Jara reki onduru vyvykatua rehe. A'ea henhunhamo onhimomboaka gworyvamo. O'arame he'ye'yi ha'ynha trinta ahara pype. Jara pype koji'i tehe ha'ynha sessenta. Jara pype ha'ynha he'yjuhuro cem ipype, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

⁹ Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero, ei ga ġa pe.

Jesus'ga omombe'u moroġita
(Mateus 13.10-23; Lucas 8.9-15)

¹⁰ Garenduhara'ġa horame ga hugwi gapavēive'ġa nhi'iġi ga pe dozeve'ġa pavēi. Igwete ġa ei ga pe:

—Gara pe nde ei poro moroġita mombe'gwovo ore ve? ei ġa. A'ereki ore ndorokwahavi a'ea, ei ġa ga pe.

¹¹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Amombe'u katu ji kiro pe me. A'ereki Tupana'ga opota penembikwahava, ei Jesus'ga ġa pe. Okwahavuka ga pe me onhimiva'ea nahā po ti ji rekoi ojiheve'ġa nduvihavamo nehē javo, ei ga ġa pe. Pe me jate ga okwahavuka nanongara. Ga ki a'e te – kiroki ġa ndokoi gareheva'ero – ġa pe ji amombe'u ojo'java'ea ikwahavukare'yma ġa pe, ei ga ġa pe. ¹² Ojo'java'ea ji amombe'u ġa pe a'ero “tonhimombaragwahavyme ti ġa hepiepiagame. Tokwahavyme ti ġa henduenduvame.

A'ereki ġa ndogwerojijyipotari gweaporoġita.

Nomomborukapotari ġa Tupana'ga pe okote'varuhua”, ei ga ġa pe.

¹³ Igwete Jesus'ga ei ġa pe no:

—Ndapekwahavi pe ji imombe'urame pe me garemitymagwera? Marā po ti pe ikwahapavi ojo'java'ea naerū? ei ga. ¹⁴ Tamombe'u katu ti kiro itymagwera pe me a'ero, ei Jesus'ga ġa pe.

—Kiroki ga omombe'u Tupana'ga – ga ko ha'yinha mohāihara'ga ja, ei ga. ¹⁵ Mokonhete'i ha'yinha onduru pehea rembeyvyri. Igwete gwyrā'ia imokokombavi ha'yinha imohāirame, ei ga. Na jitehe ojipe'ġa henduenduvame Tupana'ga

mombe'ua Satanás'ga imoka'nhymbavi a'ea ġa hugwi, ei ga imombe'gwovo ġa pe.

¹⁶ —Jara ha'ynha onduru yja rehe ita arimo. Nurã ġwenhunhame kotihĩ nonhimomiranami, ei ga. Na jitehe ojipe'ġa henduvi Tupana'ga mombe'ua kotihĩ gworygworyvamo hehe novĩa.

¹⁷ Gwendu katu na'ẽ ġa gamombe'ua novĩa. Aerẽ ojipe'ġa imbohahyukari ġa pe ġa ndekoro ġwaramo Tupana'ga mombe'ua rupi, ei ga. Hahyrame ġa pe ġa nonhimomiranama'javi a'ero kotihĩ opohia Tupana'ga mombe'ua hugwi. A'ereki gamombe'ua ndokikatui ġayvyteri pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

¹⁸ —Jara onduru nhungwava ra'ynha pyteri pe hatĩava'ea ra'ynha pyteri pe – a'ea oambyguhu garemityma imonhimomboakare'yma, ei ga. Na jitehe ojipe'ġa henduna'ẽi Tupana'ga mombe'ua novĩa. ¹⁹ Aerẽ ġapy'a rekotehei. A'ereki ġa nhaġataruhu ojihe marã po ti ji ve nehẽ javo, ei ga. Igwete ġa nhimoandyandyi itambere'ia potaruhuavo a'ea po ti ji mbohoryhetei nehẽ javo tehe. Igwete ġa ipotaparavuhui mbatera, ei ga. Hatĩava'ea oamby imohãihara'ga remityma. A'ero ndi'ai, ei ga. Na jitehe ġanemimbotaruhua nohenduva'javukari ġa pe Tupana'ga mombe'ua. A'ero ġa ndokoi gamombe'ua rupi okokatue'yma ojipe'ġa pe japoe'yma pyryva'ea, ei ga imombe'gwovo ġa pe.

²⁰ —Jara onduru vykatua rehe ġwenhukaturu gworygworyvamo, ei ga. Na jitehe jara'ġa henduvi Tupana'ga mombe'ua herovia tuhẽ okokat-uavo, ei ga. Jara'ġa oapo hete pyryva'ea a'ero.

Jara'ġa koji'i ġa oapo pyryva'ea. Jara'ġa koji'iete'i ġa oapoapo pyryheteva'ea jipi okokatuavo, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

A lamparina

(Lucas 8.16-18)

²¹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe no:

—Herurame lamparina oki pe po ahe ndohovapygi hyrua pyvõ. Ahe nomondoi onhinongava gwyri pe cama gwyri pe. Ahe gweru imondovo pyte'mbia rehe imohina tamomytu'emba nhande ve javo, ei ga. ²² Na jitehe Tupana'ga ġwenotĩ na'ẽ ġwemimbo'eagwera tamomytu'emba ti ġa'akaġi pe aerẽ nehẽ javo, ei ga. ²³ Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero, ei ga ġa pe.

²⁴ Igwete Jesus'ga ei ġa pe no:

—Henduvame nhinhi'iġa pehendu katu ti a'ero, ei ga. Po ti xunhi pe henduvi nhinhi'iġa, a'ero po ti xunhi pe ikwahavi nehẽ. Po ti pe hendukatui nehẽ, a'ero po ti pe ikwahahetei nehẽ. Koji'i po ti Tupana'ga pe mbo'ea'javi a'ero nehẽ no, ei ga. ²⁵ Po ti pe ikwahavi nhinhi'iġa rendukatuvavo nehẽ, a'ero po ti pe ikwahahetei nehẽ, ei ga. Po ti xunhi pe ikwahavi nhinhi'iġa hendupotare'yma, a'ea vehevi po ti Tupana'ga imoka'nhymbavukari pe me nehẽ, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

Ha'yinha henhui onhimomboaka

²⁶ Igwete Jesus'ga ei no:

—Ojipea tamombe'u pe me ojo'java'ea tapekwaha hete ti Tupana'gareheve'ġa jikoheteaġwama ga rehe. A'ereki Tupana'ga hete ġa mbojikojikogukari ojihe jipi ġanduvihavamo. Na ja a'ero, ei ga. Ha'yinha mohãihara'ga omohãi

ha'ynha yvyvo. ²⁷ He'yi ga kiri henhunhame ogwovo hepiaga. Igwete garemityma nhimomboakari. “Marã po nhiremityma renhunhamo onhimomboaka a'ero?” ei ga jupe ikwahave'yma, ei ga. ²⁸ A'ereki a'ea tehe henhui ohema yvya hugwi. Aerẽ nhimomboakari oharamo. Aerẽ itiniği, ei Jesus'ga. ²⁹ A'ero ga ġa mondoukari imondohondohogauka haimbeva'ea pyvõ foice pyvõ. A'ereki oho japiavo imondohokava, ei Jesus'ga ġa pe imombe'gwovo.

Mostarda ra'ynha

(Mateus 13.31-32, 35; Lucas 13.18-19)

³⁰ Igwete Jesus'ga ei ġa pe no:

—Marãva'ea ti ji imombe'ui kiro pe me ojo'java'ea tapekwaha ti Tupana'gareheve'ġa nde'yjuhuaġwama? ei ga. A'ereki jypy ġa ndahe'yi. Aerẽ reki ġa nde'yjuhuro – kiroki ġa e'i: “Tupana'ga ko nhanderuvihavamo”, ei Jesus'ga ġa pe. Na ja a'ero, ei ga. ³¹ Otỹ ga mostarda ra'ynha, ei ga. Xunhiete'i ko nanongara ra'ynha jara gwyre'i pa. ³² Itymirẽ reki onhimomboaka hete huvihavuhuro oji'java'ea hohe pa, ei ga. Huvihavuhu hakã oja'oja'oga. Nurã gwyrã'ia turi japovo gwaityga hakã rehe upa i'aği pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

³³ Nanongara ga imombe'umbe'ui he'yjuhuve'ġa pe ojo'java'ea mombe'gwovo. Ga ikwahavame koji'i ga imombe'ui ġa pe a'ero. ³⁴ Ojo'java'ea jate ga omombe'umbe'u he'yjuhuve'ġa pe ġa mbo'erame Tupana'ga nhi'ġa rehe. Emo ġandovakie'ỹ ga imombe'ukatupavi ġwemimbo'ehara'ġa pe tokwaha tuhẽ ġa javo.

Jesus'ga omombi yvyruhua
(Mateus 8.23-27; Lucas 8.22-25)

³⁵ Ka'arugame Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Xaho ti aherovai.

³⁶ Igwete ġa hoi he'yjuhuve'ġa hugwi. Jesus'ga oapy oina yhara pype. Igwete ġa ga rerohoi ypi-ahua aherovai. Ojipe'ġa oho oyhara pype ġa ndupi no. ³⁷ Ga horame turi yvyruhua. Yvyturanuhūa ombo'ambo'a typepemuhūa yhara pype. Kiro ty-nahē ġwerī yhara a'ero. ³⁸ Jesus'ga oki reki yhara revira rehe oakaġa noġa aheakaġa jikokava rehe. Igwete ġa ga moma'ēi javo ga pe.

—Jesus, kiro nhande hoi ypy pe, ei ġa. Nane'aġataruhui nde nhandepapava rehe naerū? ei ġa ga pe.

³⁹ Igwete ga ma'ēi onhi'iġahyavo yvytua pe. Igwete ga ei ypiahua pe:

—Epi! ei ga. Tanetymyi ti.

A'ero ipigi yvytua. Notymynha'javi. ⁴⁰ Igwete Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Maraname pe kyhyjiuhui? ei ga. Ndapejikogi ve tuhē pe ji rehe naerū? ei ga ġa pe.

⁴¹ Igwete ġa nhimomby'ahetei a'ero javo ojo-hupe:

—Marā te ga rekoi naerū? Yvytua vehevi re po ġwendu katu ganhi'iġa ypiahua pavēi, ei ġa javo ojohupe.

5

Jesus'ga ombojipe'a anhaġa ahe hugwi
(Mateus 8.28-34; Lucas 8.26-39)

1 Igwete Jesus'ga vahemi ypiahua aherovai Gerasapeve'ga gwyri pe. 2 Jesus'ga ěrame ga ruri – kiroki ga anhaĝa opojyka ga ojive. 3-4 Itaruvihavuhua kwaruhua pyteri pe ga u jipi aheryvya pyteri pe. Okwaokwa ĝa ga itanhuramuhũa pyvõ novĩa. Igwete ga imondohondohogi opoa hugwi opya hugwi ikaikavo. Nurã ĝa ndokwara'javi ga a'ero itanhuramuhũa pyvõ. Ndipopoakari ĝa ga monhyromo. 5 Arimo ypytunimo na jitehe ga rahĕrahemamo jipi aheryvy pe vytyruhua rehe. Ojikytykyti ga ita pyvõ herokwarokwavame ojihe. A'ereki anhaĝa opojyka ga ojive. 6 Jesus'ga repiagame irupe kiro ga ruri onhana itaruvihavuhua kwaruhua pytera hugwi ga rovatiamo. Igwete ga renypy'andurugi Jesus'ga pyri nderuvihavuhu nde javo. 7-8 Igwete Jesus'ga ei anhaĝa pe:

—Ejipe'a ga hugwi.

Igwete ga hapukajahivi.

—Tajivavykyi ti, Jesus, ei ga. Nde ko Tupana'ga ra'yramo huvihavuhu'ĝahoheve'ga ra'yramo. Ere ti Tupana'ga renoina tahahyyme ti ji ve, ei ga ga pe.

9 —Gara nderera? ei Jesus'ga ga pe.

—He'yjuhu, ei ga. Poro ko jirera, ei ga.

A'ereki he'yjuhuva'ea anhaĝa opojyka ga.

10 Igwete i'ehetei Jesus'ga pe:

—Toremondoukari ti irupe avo hugwi, e'i ga pe.

11 Pevo tuvi ojipe'ĝa nenymbava porcos i'gwovo vytyruhua pyri. He'yjuhu hete onhimongyavo.

12 Igwete anhaĝa ei Jesus'ga pe:

—Ore mondouka ti porcos pyri toropojyka ti a'ea orojive, e'i anhağa ga pe.

¹³ —Hepejigwovo a'ero, ei Jesus'ga jupe.

Igwete anhağa jipe'ai ġwembipojykahara'ga hugwi ogwoogwovo porcos ipojykavo. He'yjuhu ranuhũ porcos dois mil. Igwete anhağa opojykarame porcos inhainhani ogwovo ojyva yvyty'ramuhũa rupi opoa ypiahua pype otypyvypyvyga.

¹⁴ Igwete porcos repiakatuhara'ğa nhani ogwovo timombe'u javo. Igwete ġa imombe'umbe'ui porcos typyvygagwera cidadepeve'ğa pe cidadekotyive'ğa pe no. A'ero ġa nduġanduri torohepia katu javo.

¹⁵ Urame Jesus'ga pyri ġa akoja'ga repiagi anhağa rembipojykaagwera'ga. Ipikatu ga kiro oina. Gweaporoġita katu reki ga a'ero no. Ga repiagame ġa kyhyji Jesus'ga popoakara hugwi. ¹⁶ Kiroki ġa gwepia tuhẽ anhağa mondoagwera – kiro ġa ei imombe'gwovo ġa pe:

—Jesus'ga ombojipe'a ga hugwi anhağa mondovouka porcos pyri a'ea pojykauka, ei ġa. Igwete porcos inhainhambavi ogwovo y pe otypyvypyvyga, ei ġa imombe'gwovo ġa pe.

¹⁷ Igwete ġa epavi Jesus'ga pe:

—Heregwovo oregwyrá hugwi! ei ġa javo ga pe.

¹⁸ Jesus'ga avame yhara pype kiro anhağa rembipojykaagwera'ga ehetei ga pe:

—Kiro ji hoi nde rupi nde rerekovo.

¹⁹ —Ndorogwerohoi ji ji rupi, ei Jesus'ga ga pe. Heregwovo enhonga pe. Ere ti eje'yja'ga pe:

“Tupana'ga pyry hete ji ve,” ere ti ġa pe. “Nahanahã ga imombyryvi ji ve ji porogwetyga,” ere ti imombe'gwovo ġa pe, ei Jesus'ga ga pe.

²⁰ Igwete ga hoi Dez Cidades pe imombe'gwombe'gwovo ġa pe.

—Jesus'ga pyry hete ji ve, ei ga ġa pe. Ombojipe'a ga anhaġa mondovouka ji hugwi. Nahã ga imombyryvi ji ve, ei ga ġa pe.

Igwete ġa nhimomby'apavi ganhi'iġa renduva.

Jairova'ea ra'yrava'ea

(Mateus 9.18-19; Lucas 8.40-42)

²¹ Igwete Jesus'ġa hero'yahava'javi yhara herojivya. Ypiahua rembe'yi pe ga rekoi. Igwete he'yjuhuve'ġa jatykai ga pyri. ²² Igwete ga ruri Jairo'ga. Ga ko huvihavamo oko judeus'ġa jatykahava pype. Jesus'ga repiagame ga ruri ġwenypy'anduruga ga pyri jihoheva'ero ji poko javo ga pe.

²³ —Omano ġwerĩ jira'yrahẽa, ei ga Jesus'ga pe. Herejo ji rupi epokoga hẽa rehe tomanoyme ti hẽa, ei Jairo'ga ga pe.

²⁴ Igwete Jesus'ga hoi ga rupi. He'yjuhuve'ġa oho Jesus'ga rupi no ga mbotymbotyvahiva.

Gwypova'ea opoko Jesus'ga pira rehe

(Mateus 9.20-22; Lucas 8.43-48)

²⁵ Ga horame kiro ojipehẽa hoi Jesus'ga reviri opokoga gapira rehe topi ti nhitetirũa ji hugwi javo. A'ereki hẽa gwyporo. He'yjuhu doze kwara hẽatetirũa rehe. ²⁶ He'yjuhu hẽapohanohara'ġa novĩa. Igwete hẽa pohanogame hahyhetero hẽa pe. Omondo pa hẽa oitambere'ia ġa pe novĩa.

Emo ndopigi hēa hugwi. Igwaigwavete hēa te-tirūahetero. ²⁷⁻²⁸ Igwete ġa Jesus'ga mombe'urame hēa ei oyvyteri pe: “Po ti ji pokogi gapira rehe vehevi nehē, a'ero po ti ipigi ji hugwi nehē,” ei hēa oyvyteri pe javo. Kiro hēa hoi Jesus'ga reviri a'ero he'yjuhuve'ġa pytera rupi opokoga Jesus'ga pira rehe. ²⁹ Kotihī hēa ndagwypora'javi. A'ea hēa ikwahavi oyvyteri pe. ³⁰ Igwete Jesus'ga pyryrymi he'yjuhuve'ġa koty javo ġa pe. A'ereki ga okwahavipe opopoakara hoa ġa ndehe.

—Ma'ġa opoko jipira rehe ra'e? ei ga ġa pe.

³¹ Igwete garemimbo'ehara'ġa ei ga pe:

—Avi nde erehepia pa ġa enhimbotymboty-vahiva, ei ġa. Maraname nde euhui naerū: “Ma'ġa opoko ji rehe ra'e?” ei ġa ga pe.

³² Emo Jesus'ga oharekoreko ġa ndehe tahepia tuhē javo. ³³ Hēa okwaha Jesus'ga rembiapoa ojive. A'ero hēa ruri okyhyjiavo ohyhyipava. Ojovapyvo hēa rekoi Jesus'ga pyri onhimombe'upava ga pe. ³⁴ Igwete ga ei hēa pe:

—Kui'i, nde erejiko ji rehe. Nurā ipigi nde hugwi, ei ga. Enoġatu ti epy'a egwovo, ei ga. Momina tuhē nde hugwi netetirūa, ei ga hēa pe.

*Jesus'ga ombogwera Jairova'ea ra'yrava'ea
(Mateus 9.23-26; Lucas 8.49-56)*

³⁵ Jesus'ga nhi'iġame kiro ġa nduri Jairo'ga ron-gapypeve'ġa. Igwete ġa ei Jairo'ga pe:

—Omano jipe ndera'yrava'ea, ei ġa imombe'gwovo ga pe. Tererura'javi ahembo'ehara'ga a'ero, ei ġa Jairo'ga pe.

³⁶ Jesus'ga ombogwavete reki ġanhi'iġa. Igwete ga ei Jairo'ga pe:

—Teremomyi ti epy'a. Ejiko hete ji rehe, ei Jesus'ga ga pe.

³⁷ Igwete Jesus'ga ġa nderohoi ojupi Pedro'ga João'ga no Tiagova'ea no – kiroki ahe João'ga reki'yramo. Jara'ġa ga nomondoukari ojupi.

³⁸ Igwete ga Pedro'ġa nderohoi ġa nderovahema Jairo'ga ronga pe. A'ero Jesus'ga henduvi ġajehe'oranhũ. A'ereki hahyahi ġajehe'oa hẽamanoa rehe. ³⁹ Igwete ga hoi onga pe javo ġa pe.

—Maranhũrame pe nanuhũ pe-jehe'gwoe'gwovo pejiyupa? ei Jesus'ga ġa pe. Tayrihẽa nomanoi. Hẽa oki reki upa, ei ga ġa pe.

A'ereki ga okwaha hẽambogweravaġwama. ⁴⁰ Igwete ġa ga jai omano tuhẽ ahe javo. A'ero ga ġa mo'emo'embavi onga hugwi. Igwete ga ġa nderohoi okipe tayrihẽa ruva'ga hẽayhẽa no. Pedro'ġa ga gweroho hẽanongava pype no.

⁴¹ Igwete ga hẽa popyhygi javo hẽa pe.

—Talitá cumi! ei ga. (A'ea ko: “Kui'i, epo'ã!”)

⁴² Kotihĩ hẽa po'ami a'ero okovo. Doze kwara hẽa rehe. Igwete ġa nhimomby'ahetei hẽa repiaga.

⁴³ Igwete Jesus'ga ehetei ġa pe:

—Tapemombe'ui ti nhiremimbogweravahẽa, ei ga. Pemondo ti kiro mbatera hẽa pe to'u hẽa, ei ga ġa pe.

6

Nazaré pe ahe ndojikogi Jesus'ga rehe (Mateus 13.53-58; Lucas 4.16-30)

¹ Aerẽ Jesus'ga hoi pea hugwi ġwemimbo'ehara'ġa pavẽi. Igwete ġa hoi cidade de Nazaré pe – perope Jesus'ga onhimomboaka.

² Judeus'ġa poravykye'yma rupi sábadu rupi ga hoi ġajatykahava pype pevove'ġa mbo'eavo Tupana'ga nhi'iġa rehe. Igwete ġa nhimomby'ai ganhi'iġa renduva onhimongyavo. A'ero ġa ei ojohupe:

—Marã akoja'ga ikwahavuhui nanongara naerũ? ei ġa. Ma'ġa ombo'e ga? A'ereki ahemonhimomby'ava'ea ga oapoapouhu, ei ġa ojohupe. ³ Ga ko onga apohara'ga rũi naerũ Mariahẽa ra'yra'ga? ei ġa. Tikwaha tuhẽ nhande gareki'yra'ġa Tiago'ga José'ga no Judas'ga Simão'ga. Garendyra'ġa ko oko avo nhande pyri no, ei ġa ojohupe.

Igwete ġa nhimonha'ngai okoe'yma ga rehe ti-henduva'javyme ga javo. ⁴ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Ojipe'ġa gwyripeve'ġa omondo gweaporoġita imohina Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ga rehe, ei ga. Gagwyripeve'ġa jate nomondoi imohina ga rehe. Gare'yja'ġa nomondoi imohina ga rehe no. Garongapypeve'ġa nomondoi imohina ga rehe no, ei ga ġa pe.

⁵ Igwete Jesus'ga ndoapoi gwerevi ahemonhimomby'ava'ea pevo. A'ereki ġa ndojikogi ga rehe. Mokonheteve'ġa ndehe jate ga pokogi imombiga ġatetirũa ġa hugwi. ⁶ Igwete ga nhimomby'ai ġa jikoge'yma ġwaramo ojihe.

*Jesus'ga remimbo'eharava'ea omombe'u
Tupana'ga nhi'iġa*

(Mateus 10.5-15; Lucas 9.1-6)

Igwete Jesus'ġa imbojoapiapi ogwovo cidades pe pevove'ġa mbo'eavo. ⁷ Igwete

ga ġwemimbo'ehara'ġa mbuhurukari ojipyri dozeve'ġa. Igwete ga ei ġa pe:

—Topomondomondo ti kiro ojipe'ġa cidades pe, ei ga. Mokokokōi ti pejogweroho imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iġa ġa pe. Ape'akwahavuka ti ji pe me anhaġa ġa hugwi nehē, ei ga ġa pe. ⁸ Pepojate ti toho kiro pea rupi. Taperohoi ti pão itambere'ia reheve, ei ga. Taperohoi ti sacola no. Pejijihokava jate ti peroho, ei ga ġa pe. ⁹ Pemongi ti sandálias. Taperohoi ti ojipea tapy'ynhapira, ei ga ġa pe.

¹⁰ Igwete ga ei no:

—Pe vahemame cidade pe po ti ojipe'ga ei pe me nehē: “Hepejijo pejipytao nhironga pe,” e po ti ga pe me nehē. Pejogweroho ti ga pyri pejijupa a'ero, ei Jesus'ga ġa pe. Tapejijyjijyi ti ojipe'ġa nonga pe, ei ga. Ga pyri jate ti peju. Aerē ti pea hugwi pe hoi cidade hugwi a'ero pejogwerogwovo nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ¹¹ Po ti pevove'ġa napembuhurukari ojipyri hendupotare'yma penhi'iġa a'ero po ti pe hojipei pea hugwi nehē, ei ga. Pehorame ti pe-monduru otimbuguhua pejipya hugwi toropohi ti pe hugwi jawo ġa pe. Pe'ji ti ġa pe: “Peko te'varuhu pe hendupotare'yma Tupana'ga nhi'iġa,” pe'ji ti ġa pe, ei Jesus'ga ġa pe.

¹² Nahā Jesus'ga dozeve'ġa mondomondoukari ojipe'ġa pyri. Igwete ġa hoi imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iġa ġa pe. Igwete ġa ei ġa pe:

—Perojijyi ti pejeaporogita pejipohia pejikote'varuhua hugwi, ei ġa ġa pe.

¹³ Igwete dozeve'ġa imbojipe'ape'ai anhaġa Diabo'gapyriva'ea ojipe'ġa hugwi. Igwete ġa imongyi ikava he'yjuhuve'ġa akaġa rehe imombiga ġatetirūa ġa hugwi.

João Batista'ea omano
(*Mateus 14.1-12; Lucas 9.7-9*)

¹⁴ Igwete pevove'ğa Jesus'ga mombe'umbe'ui. A'ero ga henduvi ġanhi'iğa Herodes'ga ġanduvihavuhu'ga. Ojipe'ğa e'i tehe Jesus'ga mombe'gwovo:

—Ga ko João Batista'ga reki, e'i tehe ga. Okwera po ga kiro oyvya hugwi. Nurã po ga japohetei ahemonhimomby'ava'ea naerũ, e'i tehe ġa.

¹⁵ Ojipe'ğa e'i tehe:

—Jesus'ga po Elias'ga ura'java.

Ojipe'ğa:

—Ga po Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharamo oko ahe ja – kiroki ahe omombe'u Tupana'ga nhi'iğa ojopy'rovo hako, e'i tehe ġa.

¹⁶ Igwete Herodes'ga henduvi ġanhi'iğa Jesus'ga rehe. Igwete ga etehei:

—Ga ko João Batista'ga tuhẽ. Akamomboruka ji ga ikwehe novĩa. Kiro ga kwerava'javi reki, e'i tehe ga.

¹⁷⁻¹⁹ Nahã Herodes'ga ahe akamomborukari raikwehe. Herodiashẽa rehe ga ahe pyhygukari ahe mongiuca cadeia pype. Hehã ko Filipe'ga rembirekohẽa na'ẽ Herodes'ga reki'yra'ga rembirekohẽa. Aerẽ Herodes'ga hẽa rerekoi reki.

Igwete João Batista'ea ei Herodes'ga pe jipi: “Maranuhũrame nde eirũ'ga rembirekohẽa rerekoi? Na rũi ko ahe reko,” ei ahe ga pe jipi.

Nurã Herodiashẽa rehe Herodes'ga ahe pyhygukari ahe apytũuka ahe mongiuca cadeia pype. A'ereki hẽa onhimboahi ahe ve tajukauca ti ga javo novĩa. ²⁰ Emo Herodes'ga ahe a'ngui na'ẽ. Ga ndojukaukapotari ahe. A'ereki ga

okyhyji ikwahava Joãova'ea rekokatua. Okwaha ga Joãova'ea pyryhetea ahe rekoro ġwaramo Tupana'ga rehe. Nurã Herodes'ga ahe a'ngui. Joãova'ea nhi'inhi'igame ga pe oko tehe gapy'a novĩa. Emo ga ġwendu pota Joãova'ea nhi'igã novĩa.

²¹ Aerẽ o'aragwera rehe Herodes'ga japoi toryva omoirũhara'ġa pe soldados'ġa nduvihavuhu'ġa pe no imbateheteve'ġa pe no – kiroki ġa u gagwyri pe Galilía pe. A'ea rupi Herodiashẽa jirokwari João Batistava'ea rehe ahe jukauka. ²² Hẽara'yrahẽa tehe oho Herodes'ġa pyri ojirokyavo ġapyteri pe. Igwete ġa nhimohẽhetei kujahẽa rehe Herodes'ga gapavẽive'ġa pavẽi. A'ero ga ei hẽa pe:

—Gara nde erepota imondoa ejive? Tamondo ti nde ve, ei ga hẽa pe. ²³ Tupana'ga henduvame nhirembi'ea ji ei nde ve: Tamondo pa tuhẽ ti nde ve neremimbotarimova'ea javoji. Nhimbatera ti tamondoji'ro vehevi nde ve javoji, ei ga hẽa pe.

²⁴ A'ero hẽa hoi imombe'gwovo oyhẽa pe.

—Gara re po ji aru ga hugwi nehẽ? ei hẽa hẽa pe.

—João Batista'ga akaġa pe ere, ei hẽayhẽa hẽa pe.

²⁵ Kotihĩ hẽa jivyri nhandaipe ogwovo javo Herodes'ga pe.

—Apota ji João Batista'ga akaġa, ei hẽa, kiroġwe nhaembeva pype, ei hẽa ga pe.

²⁶ Henduvame hẽanhi'igã Herodes'ga rekoveveuhetei a'ero. A'ereki ga ndojukaukapotari Joãova'ea novĩa. Emo ga e'i jipe reki Tupana'ga ġwendu nhirembi'ea javo. Gapavẽive'ġa ġwendu ganhi'igã no ga erame hẽa pe tamondo tuhẽ ti nde ve javo. Nurã ga nde'ia'uva'javi kiro hẽa pe: “Namondoa'javi ji

nde ve.” ²⁷ Nurã ga soldado'ga mondoukari cadeia pype togweru ti ga João'ga akağa javo. ²⁸ Igwete soldado'ga hoi ahe akamomboa cadeia pype aheakağa rerua nhaembeva pype. Igwete ga imondoi kujahêa po pe hêa herohoi oyhêa pe heroviaruka hêa pe João'ova'ea jukaagwera. ²⁹ Nahã Herodes'ga ahe akamomborukari raikwehe. Ikwahavame João'ova'ea remimbo'eharağa hoi ahera'oa pyhyga herogwovo inoğa ityma raikwehe.

*Jesus'ga ombohe'yi mbatera cinco milva'ea pe
(Mateus 14.13-21; Lucas 9.10-17; João 6.1-14)*

³⁰ Aerẽ dozeve'ğa jivyri Jesus'ga pyri a'ero – ġahã Jesus'ga omondouka Tupana'ga nhi'iğa mombe'uuka. Ojivyrame ġa imombe'upavi Jesus'ga pe ġwemimbo'eagwera. Gatetirũa mombigagwera ġa omombe'u ga pe no.

—Orombojipe'a ore anhağa ġa hugwi, ei ġa imombe'gwovo ga pe no.

³¹ A'ea rupi he'yjuhuve'ğa nhopondekwandekwavi ua Jesus'ga pyri onhimongyavo. Igwete ġa ndo'uukari Jesus'ğa pe. Nurã Jesus'ga ei dozeve'ğa pe:

—Nhande tehe ti xaho ongae'yi me tapepytu'uahi'vi ti javoji, ei ga ġa pe.

³² Jesus'ğa tehe ġa avi yhara pype a'ero ogwovo ongae'yi me. ³³ Emo pevove'ğa gwepia ġahoa. Igwete ġa ei ojohupe onhimongyavo:

—Kiro ġa hoi Jesus'ğa. Pea rupi ti xaho ġa ndeviri a'ero, ei ġa ojohupe.

Igwete ġa hoi nhandaipe ypiahua rembeyvyra rupi ogwovo cidades hugwi nhaporemō. Igwete ġa na'ē ġa vahemi pevo Jesus'ġa nenonde. ³⁴ Ohemame Jesus'ga he'yjuhuve'ġa ndepiagi. Igwete ġa poria'iro ga pe onhimongyavo. A'ereki ga pe ko ġa ovelhas ja ovelhas gwepiakatuhara'ga rerekoe'ymame. Na jitehe ndipokokavi ġa. Igwete Jesus'ga ġa mbo'embo'ei.

³⁵ Kwara hogwerĩa rupi garemimbo'ehara'ġa nduri ga pyri javo.

—Kiro ihohetei kwara. Ndogwerekoi onga avo ġa pe, ei ġa. ³⁶ Ere ti ġa pe a'ero toho ti ġa kopeve'ġa pyri cidades'i pe ira'agweva'e pe. Pevo po ti ġa ipyhygi mbatera ojive i'uhavamo, ei ġa Jesus'ga pe.

³⁷ Igwete ga ei ġa pe:

—Pehe ti pemondo mbatera ġa pe to'u ti ġa javoji.

—Maranuhũ naerũ? ei ġa. He'yjuhuva'ea duzentos itambere'ia po ti ore herohoi imondovo pão rehe ġa pe naerũ? ei ġa ga pe.

³⁸ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Maramomi pe herekoi pães? Peho hepiaga.

Igwete ġa hoi hepiaga, ġa nduri imombe'gwovo ga pe.

—Cinco, ei ġa. Dois ġa gwereko pira no, ei ġa ga pe.

³⁹ Igwete Jesus'ga he'yjuhuve'ġa mbojatyka-pavi ġa mboapyga ġa noġa nhungwa'via rehe. ⁴⁰ Ojopyri ġa apyapygi upa a'ero. Pea hovai ġa cem. Ga hovai cinquenta. Hovaive'ġa cem no.

Nahã ġa apyapygi ojogwerojuva. ⁴¹ Igwete Jesus'ga ipyhygi pães pira reheve. Igwete ga jovavuri onhi'iġa Tupana'ga pe.

—Ndepyry hete nde imbuhua mbatera ore ve, ei ga Tupana'ga pe.

Igwete Jesus'ga haygwe'rogwe'rogi pães imondovo ġwemimbo'ehara'ġa pe pema'ema'ẽ ġa pe javo. Na jitehe ga ima'ema'ẽukari pira imondovouka ġa pe nhaporemō. ⁴² Igwete ġa nhaporemō i'ui'ui onhimoytaromouka jupe. A'ereki Jesus'ga ombohe'yjuhu hete mbatera ġa pe. ⁴³⁻⁴⁴ He'yjuhu hete ko ġa cinco mil akwaimba'ero. Kunhangwera'ġa na jitehe he'yjuhu tayri'ġa pavẽi. Igwete Jesus'ga remimbo'ehara'ġa imono'ono'oġi pães rembyruera pira'ia rembyruera reheve imondovo inoġa yrua pype. Dozeva'ea ġa imotynahenahembavi yrua.

Jesus'ga oho yjapea rehe

(Mateus 14.22-33; João 6.15-21)

⁴⁵⁻⁴⁶ Igwete Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—He peji'ava yharuhua pype, ei ga. Pero'yaha ti aherovai ji renonde herogwovo cidade de Bet-saida pe, ei ga ġa pe.

He'yjuhuve'ġa pe ga ei:

—Kiro ji hoi na'ẽ nhinhi'iġa Tupana'ga pe, ei ga. He pejigwovo a'ero pejivya penhonga pe kiro, ei ga ġa pe.

Igwete ga hoi vytyruhua rupi. ⁴⁷ Ypytunimo ga tehe ga rekoi vytyruhua arimo. Gareximimbo'ehara'ġa ki a'e te oko yhara pype ppyteri pe. ⁴⁸ Igwete ga hepiagi ġa

ipyvupyvurahyrame. A'ereki yvyturanuhũa ġvovatĩvatĩ ġa. Ko'eġatue'yma rupi ga hoi ġa pyri a'ero opyruġa yhya rehe ogwovo. Okwa ġwerĩ ga ġandova yvyri novĩa. ⁴⁹ Emo hepiagame gapyruġa yhya japea rehe ġa nahenahemamo upa.

—Anhaġa po, e ko ġa novĩa.

⁵⁰ A'ereki ġa nhaporemogwepia ga. Gapy'a juahi a'ero. Emo kotihĩ ga nhi'ĩgi ġa pe.

—Penogatu ti pejipy'a, ei ga. Jihi ko koro ako. Tapekyhyjia'javi ti, ei ga ġa pe.

⁵¹ Igwete ga avi yhara pype ġa pohe. Kiro ipigi yvyturanuhũa. Igwete ġa nhimomby'ahetei a'ero. ⁵² A'ereki ġa ndaheaporogitakatui pães mbohe'yjuhuagwera rehe. Noangari ġa ikwahave'yma Jesus'ga popoakara.

*Jesus'ga omombi ahetetirũa Genesaré pe
(Mateus 14.34-36)*

⁵³ Igwete Jesus'ga hero'yahavi herovahema Genesarépeve'ġa gwyrĩ pe nhapytiamog. ⁵⁴ Ga ġrame yhara hugwi pevove'ġa nhimombaragwahavipei Jesus'ga rehe. ⁵⁵ Igwete ġa hogahoi ogwyrĩ rupi itetirũave'ġa nderunderua ġakupeupava rehe ġa noġa Jesus'ga pyri. Henduvame Jesus'ga hoajipi, pevo ġa ġa nderuri ga pyri. ⁵⁶ Igwete ga imbojoapiapi ogwovo cidades pe. Nhu me ga hogahoi no. Perope ga oho – pevo nhaporemog itetirũave'ġa nderuri ġa noġa mytu'ẽ me – perope ġa ojatyka jipi. Igwete ġa eġa'ei Jesus'ga pe:

—Na ġa pokogi ndepira rembe'yva rehe vehevi.

Ga pokogame hehe a'ero ipipavi ġatetirũa ġa hugwi.

7

*Judeus'ga namonhava'ea remimbo'eagwera
(Mateus 15.1-9)*

¹ Igwete fariseus'ga jatykai ua Jesus'ga pyri judeus'ga mbo'ehara'ga pavēi. Uhu ġa ga pyri Jerusalēm hugwi. ² Igwete ġa hepiagi Jesus'ga remimbo'ehara'ga jikwakuve'yama.

—Ndokoi ġa nhaneramonhava'ea remimbo'eagwera rupi, ei ġa. A'ereki ġa ndojikwakuvi ojipogweja rehe mbatera ua renonde, ei ġa ojohupe.

³ A'ereki judeus'ga namonhava'ea koi na ojikwaku ymya vehevi. I'ua renonde ahe jipogwepogwei jipi. A'ereki ahe e'i tehe: “Nhandejipogwepogweje'ymame po ti nhande nianhi-mombyryvi Tupana'ga pe,” e'i tehe ahe. Nurã ko judeus'ga – kiroki ġa fariseusramo – ġa ko koji'i e'i: “Xajikwaku hete nhandekovo nhaneramonhava'ea remimbo'eagwera rehe,” e ko ġa. Nurã ġa ojipogweje'ymame ndo'ui mbatera jipi.

⁴ Herurame mbatera ima'ēhava hugwi na jitehe ġa ndo'ui ojipogweje'ymame. I'uhava ġa ipyhepyhei imboapykava. Nahã ġa jikwakukwakuvi jipi ġwamonhava'ea remimbo'eagwera rehe okovo xanhi-mombyry ti Tupana'ga pe javo novĩa.

⁵ Igwete fariseus'ga jatykai Jesus'ga pyri judeus'ga mbo'ehara'ga pavēi. A'ero ġa hepiagi Jesus'ga remimbo'ehara'ga jikwakuve'yama. Igwete ġa ei Jesus'ga pe:

—Neremimbo'ehara'ga ndojipogwejuhu i'ua renonde, ei ġa. Maraname ġa ndokoi

nhaneramonhava'ea remimbo'eagwera rupi ojikwakuve'yma? ei ġa.

6-8 Nahã Jesus'ga ei javo ġa pe a'ero:

—Pehe ko pekokatu'ãva'ero peko! ei ga. Penhi'ïpo'ru hete pe Isaiásva'ea kiro. Ymya Isaiásva'ea okwatija Tupana'ga nhi'iġa ahe mombe'gwovo hako, ei Jesus'ga. Nahã Tupana'ga ei hako:

“Avove'ġa onhi'iġatu tehe torombohete Tupana'ga javo,” ei ga.

“Emo ġa nanhiarõi imondoe'yma gweaporoġita imohina ji rehe,” ei Tupana'ga hako, ei ga.

“Ji mbohete tehe ġa.

A'ereki nhinhi'iġa rehe rõi ġa ombo'e,” ei ga.

“Yvyakotyve'ġa nemimbo'etehea rehe ġa ġa mbo'ei a'ea ko Tupana'ga nhi'iġa javo tehe jupe,” ei Tupana'ga hako.

Nahã Isaiásva'ea ikwatijari ahe mombe'gwovo hako, ei Jesus'ga ġa pe.

Igwete ga ei ġa pe a'ero:

—Ahemombe'ua ko pemombe'uaġwama reki. A'ereki ahe javijitehe ko pe peko pekokatu'aġuhüva'ero. Pemoandyandyi pe ojipe'ġa jipi orombohete Tupana'ga javo tehe, ei Jesus'ga ġa pe. Pepohi reki pe Tupana'ga nhi'iġa hugwi. Emo vyvyakotyve'ġa nemimbo'eagwera pe pehendu katu, ei ga.

9 —Pyry hete reki pe me pe imbogwavame Tupana'ga nhi'iġa xako ti nhaneremimbo'eagwera rehe javo, ei ga onhi'iġahyavo ġa pe. 10 Moisésva'ea

okwatija Tupana'ga nhi'iġa imombe'ukatuavo hako, ei ga ġa pe. Igwete ahe ei:

“Pemondo ti pejeaporoġita imohina pejuva'ga rehe penhyhĕa rehe no,” ei ahe.

Igwete ahe ei no ikwatijarame Tupana'ga nhi'iġa:

“Kiroki ga e'i te'varuhu uva'ga pe oyhĕa pe no – tojukauka ti ġa ga a'ero,” ei Moisésva'ea hako, ei Jesus'ga ġa pe.

¹¹ Pe ki a'e te ahe atyvi ġa mbo'ei, ei Jesus'ga. Pepyteripeve'ga po e'i uva'ga pe oyhĕa pe no: “Opopoko pota ji imondovo mbatera pe me novĭa. Emo ji amondo reki akoja Tupana'ga pe,” e po ga, ei ga. ¹² Ga erame a'ea ġa pe pe'ji tehe reki pe: “Pry ga nomondoi mbatera uva'ga pe a'ero,” pe'ji tehe pe, ei Jesus'ga ġa pe. ¹³ Nahā ko pe ġa mbo'ei hendukatuuka ġa pe penamonhava'ea remimbo'eagwera hendukatuukare'yma ġa pe Tupana'ga nhi'iġagwera, ei ga. Nahanahā pe ndekouhui jipi, ei Jesus'ga ġa pe.

Ahereaporoġitate'varuhua *ahem-*
bote'varuhuva'ea
(Mateus 15.10-20)

¹⁴ A'ero Jesus'ga he'yjuhuve'ġa mbuhurukara'javi ojipyri imombe'gwovo ojo'java'ea ġa pe.

—Pe me nhaporemo ji ei: Pehendu ti ikwahava, ei ga. ¹⁵ Mytu'emahugwiva'ea – kiroki mbatera ahe o'u jipi – a'ea okirame ahe pype nahembote'varuhui. Ahevyterahugwiva'ea ki a'e te ahe mbote'varuhu, ei ga. ¹⁶ Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero, ei Jesus'ga ġa pe.

17 Igwete Jesus'ga hoi onga pe ġa hugwi. Igwete garemimbo'ehara'ġa hoi javo ga pe.

—Gara pe nde ei ojo'java'ea mombe'gwovo? ei ġa ga pe.

18-19 Igwete ga ei ġa pe:

—Jara'ġa ja pe ndapekwahavi naerũ? ei ga. A'ereki mytu'emahugwiva'ea aherembi'ua nahembote'varuhui tuhē. A'ereki a'ea nom-bote'varuhui ahereaporogita. Ndapekwahavi pe a'ea naerũ? ei ga ġa pe. Aherembi'ua oho aherevegi pe. Kirē ko ahe imbo'apavi ojihugwi, ei ga. Aherembi'ua nahembote'varuhui tuhē a'ero, ei Jesus'ga ġa pe.

O'erame a'ea ga ei pe'u pa ti mbatera a'ero javo.

20 Igwete Jesus'ga ei ġa pe no:

—Peyvyterahugwiva'ea reki ko pe mbote'varuhu. ²¹ A'ereki peyvyteri pe pendeaporogita te'varuhu, ei ga. Pe-jeaporogitate'varuhurame ko pe ojipe'ġa nderekoreko'ihu. Pemi pe ojipe'ġa mbatera. Peporojuka pe, ei ga. Ojipe'ġa nembireko'ġa pavēi pe peko. ²² Pepotaruhu pe ojipe'ġa mbatera. Peko te'varuhu pe, ei ga ġa pe. Pemoandyandyi pe ojipe'ġa. Peakwahavihu pe. Penhimyrō pe ojipe'ġa ndehe, ei ga. Pembotegwete pe ojipe'ġa. Penhimbohete pe. Pearuivehũ pe, ei ga. ²³ Nanongara nhaporemo pendekote'varuhuva'ea ko peyvyterahugwiva'ea. A'ea reki pe mbote'varuhu, ei Jesus'ga ġa pe.

*Judeurũiva'ea ojiko Jesus'ga rehe
(Mateus 15.21-28)*

24 Igwete pea hugwi Jesus'ga hoi cidade de Tiro koty. Igwete ga ki onga pe tokwahavyme ti ġa jiruva avo javo novĩa. Emo ġa okwaha reki. 25-26 Igwete hĩa ruripei Jesus'ga pyri. A'ereki pevove'ġa omombe'u ga hĩa pe. Hĩara'yrahĩa anhaġa opojyka ojive. Nurã hĩa ruri ġwenypy'anduruga Jesus'ga pyri jihoheva'ero ji poko javo. Hĩa ko judeu rui reki. A'ereki hĩa sirofeniciapeve'ġa gwyrivevehĩa. Nanongara'ġa – ġa ko judeus'ġa rui – judeus'ġa e'i nhaġwatiġa ġa pe okoe'yma ġa ndehe. Igwete hĩa ruri javo Jesus'ga pe:

—Embojipe'a ti anhaġa jira'yrahĩa hugwi, ei hĩa ga pe.

27 Igwete Jesus'ga ei hĩa pe:

—Ndapyryvi ji nde pokoga. A'ereki nde judeu rui, ei ga. Ndapyryvi ahe ipyhygi tayri'ġa nembu'ua imomboha nhaġwatiġa pe, ei ga. Tayri'ġa ypy o'u, ei ga hĩa pe.

28 —Na tuhẽ, ei hĩa. Emo nhaġwatiġa vehevi turi mesa gwyrri i'gwovo hembyrue'ria tayri'ġa nembu'ua ndurugagwera, ei hĩa. Nurã nhaġwatiġa javijitehe ji ruri nde pyri ji poko javo.

29 —Ji nhi'ikwepy katu nde, ei Jesus'ga hĩa pe. Nurã heregwovo enhonga pe kiro a'ero, ei ga. A'ereki anhaġa ojipe'a reki ndera'yrahĩa hugwi, ei ga hĩa pe.

30 Igwete hĩa jivyri onga pe tayrihĩa repi-aga. Anhaġa ojipe'a tuhẽ hĩa hugwi. A'ero hĩa nhinogatui upa opiro'yro jugwi.

Jesus'ga ġwendukatuuka ndiapyakwariva'ea pe

³¹ Igwete Jesus'ğa jivyri cidade de Tiro hugwi ogwovo. Igwete ға hoi okwava cidade de Sidom rupi Dez Cidades mbytembytera rupi no. Igwete ға hoi ypiahua pyri Galiléiapeve'ğa gwyri pe. ³² Igwete pevove'ğa ga reruri Jesus'ga pyri ndiapyakwarive'ga. Nhi'indy'ndyguhu ga. Igwete ға ei Jesus'ga pe:

—Epoko ga rehe hendukatuuka ga pe ga monhi'igatuavo.

³³ A'ero Jesus'ga ga rerohoi he'yjuhuve'ğa hugwi opũa mondovo gapyakwari pe. Igwete ga nyvuni opokoga gakũa rehe. ³⁴ Gwovavuramo Jesus'ga pytuhemamo. Igwete ga ei ga pe:

—Efatá! ei ga. (A'ea ko: “Pepe'a, gapyakwara!”)

³⁵ A'ero gapyakwara jipe'ai. Gakũa pyryva'javamo no. Igwete ga nhi'igatui reki a'ero.

³⁶ Igwete Jesus'ga ei ға pe:

—Tapemombe'ui ti a'ea ojipe'ğa pe, ei ga ға pe novĩa.

Emo ға omombe'u reki. Igwaigwavete ga ei ға pe tapemombe'ui ti javo novĩa. Emo igwaigwavete ға oho imombe'gwombe'gwovo reki. ³⁷ Igwete ға nhimomby'ahetei.

—Okwaha pa hete ga ға nderekokatuavo, ei ға. Ndiapyakwarive'ğa pe ga ғwendukatuuka reki. Onhi'ige'ÿve'ğa ga ға monhi'igatu no.

8

*Jesus'ga ombohe'yi mbatera quatro milva'ea pe
(Mateus 15.32-39)*

¹ Aerë he'yjuhuve'ğa jatykaa'javi Jesus'ga pyri. Mominame ға hugwi mbatera i'uhavamo Jesus'ga

ġwemimbo'ehara'ġa mbuhurukari ojipyri. Igwete ga ei ġa pe:

²—Iporia'i ġa ji ve onhimongyavo, ei ga. A'ereki mokōi ġa kiri ji pyri. Kiro momina mbatera ġa hugwi a'ero, ei ga ġa pe. ³ Po ti ji ġa mondoukari ġanonga pe ġa mbatera ue'ymame, a'ero po ti ġa pytupavahivuhuro ogwovo pea rupi nehē. A'ereki jara'ġa nonga paivohu, ei ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

⁴ Igwete ġa ei ga pe:

—Maranuhū po ti nhande ipyhygi pāes ġa pe avo ongae'yi me nehē? ei ġa.

⁵ Igwete ga ei ġa pe:

—Maramomi pe herekoi pāes? ei ga ġa pe.

—Sete ore herekoi, ei ġa.

⁶ Igwete Jesus'ga ġa mboapypavi ġa noġa yvyvo. Igwete ga ipyhygi pāes seteva'ea. Igwete ga nhi'igi Tupana'ga pe ndepyry hete nde imbuhua ore ve javo ga pe. Igwete Jesus'ga haygwe'rogwe'rogi imondomondovo ġwemimbo'ehara'ġa pe.

—Pema'ema'ē kiro he'yjuhuve'ġa pe to'u ġa, ei ga ġa pe.

A'ero ġa ima'ema'ēi ġa pe. ⁷ Mokoi'ī te ġa herekoi pira'ia no. Igwete Jesus'ga nhi'igi Tupana'ga pe ndepyry hete nde pira mbuhua ore ve javo. Igwete ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Pema'ema'ē pira'ia ġa pe no.

⁸⁻⁹ Ga ima'ērame ġa nhaporemō i'ui a'ero onhimoytaromouka jupe. A'ereki Jesus'ga ombohe'yjuhu mbatera ġa pe nhaporemō. He'yjuhu ko ġa – kiroki ġa o'u – quatro milve'ġa. Aerē garemimbo'ehara'ġa imono'ono'oġi haygweygwera rembyruera imondovo inoġa

yrua pype. Seteva'ea ġa imotynahenahembavi a'ero.

Aerē Jesus'ga ġa mondoukari ġanonga pe.
¹⁰ Igwete ga ġwemimbo'ehara'ġa ndero'avi yhara pype ġa nderogwovo Dalmanutapeve'ġa gwyri pe ġa nderovahema.

*Fariseusva'ea e'i ahemonhimomby'ava'ea pe
 (Mateus 16.1-4)*

¹¹ Igwete fariseus'ġa nduri onhi'igayva Jesus'ga pe.

—Timbopoyjayjaryme ti nhande ga ga ikwahave'ymame, ei ġa ojohupe.

Igwete ġa ei Jesus'ga pe:

—Eapo ti ore ve ahemonhimomby'ava'ea Tupana'ga popoakara repiuka ore ve, ei ġa ga pe. A'ero po ti ore nde reroviari nehē Tupana'ga ga mbuhuruka tuhē javo nehē, e'i tehe ġa ga pe.

¹² Igwete Jesus'ga pytuhemamo upa okovevehuro.

—Maranuhūrame aġwamove'ġa hepiapotarhui ahemonhimomby'ava'ea? ei ga. Tamombe'u katu ji pe me: Ndahepiukari tuhē po ti ji nhimbuhurukara kwahavuka aġwamove'ġa pe! ei ga ġa pe.

¹³ A'ero Jesus'ga hoi fariseus'ġa hugwi.

*Penhimboko'i ti, ei Jesus'ga
 ġwemimbo'eaatyviva'ea rehe
 (Mateus 16.5-12)*

Igwete ga ġwemimbo'ehara'ġa ndero'avi yhara pype ġa nderogwovo xaho aherovai javo. ¹⁴ Garemimbo'ehara'ġa ndogwerohoi pāo imoka'nhyrna. Ojipeji jate ġa gwereko yhara pype.

15 Igwete yhara pype Jesus'ga imomoranduvi ġa pe.

—Penhimboko'i ti pão mbovuhava rehe fariseus'ġa apoa rehe Herodes'ġa apoa rehe no, ei ga ġa pe.

16 A'ero ġa nhi'iġi ojohupe.

—Maraname ga ei pão mbovuhava pe? ei ġa. Ndirekoi nhande pão nhandejupi. Nurã po ga ei poro, e'i tehe ġa ojohupe.

Ndokwahavi ġa Jesus'ga rembi'ea. A'ereki ġwemimbo'eaatyviva'ea pe ga ei fariseus'ġa nemimbo'ea pe. Herodes'ġa nemimbo'ea pe ga ei no a'ea ikwahy hete imbovuhava javijitehe javo.

17 Jesus'ga okwaha ġanhi'iġa ojohupe. A'ero ga ei ġa pe:

—Maranuhũrame pe nhi'iġi pão rerekoe'yma rehe? ei ga. Ndapekwahavi ve pe jipopoakara naerũ? Napeangari pe? ei ga ġa pe. 18 Pendeakwa pe novĩa. Ndapehepiagi pe ikwahava naerũ? ei ga. Peapyakwa pe novĩa. Napehendukatui pe naerũ? Pemoka'nhy pe a'ero nhirembiapoagwera pães mbohe'yjuhuagwera? ei ga. 19 Cincova'ea ji ahaygwe'rogwe'ro pães ima'eamouka cinco milve'ġa pe ikwehe, ei ga. Aerẽ pe imono'ono'oġi haygwera yrua imotynahema. Maramomi pe imotynahemi yrua naerũ? ei ga ġa pe.

—Dozeva'ea ore imotynahenahemi ikwehe, ei ġa ga pe.

20 Igwete ga ei:

—Aerẽ seteva'ea ji haygwe'rogwe'rogi pães ima'eamouka quatro milve'ġa pe oji'i, ei ga. Maramomi pe imotynahenahemi yrua haygwera imondovo ipype? ei ga ġa pe.

—Seteva'ea ore imotynahemi oji'i, ei ġa ga pe.

²¹ Igwete ga ei ġa pe:

—Pe ndapekwahavi ve naerũ? ei ga ġa pe.

Jesus'ga omboheha katu ahe

²² Igwete Jesus'ġa heruri herovahema cidade de Betsaida pe. Igwete pevove'ġa hehae'ỹve'ga reruri ga pyri.

—Epoko ti ga rehe ga mbohehakuavo, ei ġa ga pe.

²³ Igwete Jesus'ga hoi ga popyhyga ga rerogwovo cidade hugwi. A'ero Jesus'ga nyvuni gareakwari pe ga pokogi hehe. Igwete ga ei:

—Erehepia nde mo? ei ga ga pe.

²⁴ Igwete ga ma'ēi.

—Ahepia ji ġa novīa, ei ga. Yva ja ko ġa. Emo ġa ohooho ogwovo, ei ga Jesus'ga pe.

²⁵ A'ero Jesus'ga pokoga'javi gareakwara rehe. Igwete ga hepiahetei gwihakaturamo. ²⁶ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Eho enhonga pe kiro. Terehoi ti imombe'gwovo enhimbohehaagwera cidadepeve'ġa pe, ei ga.

*Nde Ko Cristoramo, ei Pedrova'ea Jesus'ga pe
(Mateus 16.13-20; Lucas 9.18-21)*

²⁷ Igwete Jesus'ga hoi ġwemimbo'ehara'ġa pavēi imbojoapiapiavo ogwovo cidades pe – kiroki cidades ira'agwe cidade de Cesaréia de Filipe hugwi. Pea rupi ġa horame ga ei ġa pe:

—Marāi ġa ji ve jipi? ei ga.

²⁸ —“Ga ko João Batista'ga,” ei ġa nde ve, ei ġa. Jara'ġa e'i: “Ga ko Elias'ga.” Jara'ġa e'i nde ve: “Ga ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea

ahepyteripeve'ga – kiroki ahe Tupana'ga nhi'iga omombe'u ojopy'rovo hako. Okwera ga kiro omanoa hugwi,” ei ga nde ve, ei ga Jesus'ga pe.

²⁹ —Oro pe, ei ga ga pe, marai pe ji ve a'ero?

Igwete Pedro'ga ei ga pe:

—Nde ko Cristoramo ereko Tupana'ga remim-buhurukaramo, ei ga.

³⁰ Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Teremombe'ui ti a'ea ojipe'ga pe, ei ga.

Jesus'ga omombe'u omanoa gwama

(Mateus 16.21-28; Lucas 9.22-27)

³¹ Igwete Jesus'ga ga mbo'embo'ei.

—Tupana'ga ji mbuhuruka avo teremano ti javo ji ve, ei ga. Ndokoi po ti ga ji rehe nehẽ xava'eve'ga ahembo'ehara'ga pavẽi. Mbatera kwava'ẽhara'ga nduvihava'ga po ti ndokoi ji rehe nehẽ no, ei ga ga pe. He'yjuhuva'ea po ti ga imbuhurukari hahyva'ea ji ve nehẽ. Igwete po ti ga ji jukaukari nehẽ. Mokoi pe kirirẽ po ti ji kwerava'javi nehẽ, ei ga ga pe.

³² Jesus'ga omombe'u katu ga pe okoagwama. Igwete Pedro'ga ga rerohoi'i onhi'igahyavo ga pe.

—Na rui po ti nde reaporoğitaro hamo, ei ga Jesus'ga pe.

³³ Emo Jesus'ga opyryrỹ gwemimbo'ehara'ga ndepiaga onhi'igahyavo Pedro'ga pe.

—Ejipe'a ti ji hugwi, ei ga. A'ereki Satanás'ga nde monhi'i poro. Tupana'ga opota reki nhimanoa, ei ga. Nde nderekoi Tupana'ga reaporoğita rehe. Yvyakotyve'ga ndeaporoğita rehe nde ereko, ei ga Pedro'ga pe.

³⁴ Igwete Jesus'ga ġa mbuhurukari ojipyri ġwemimbo'ehara'ġa he'yjuhuve'ġa pavēi. Igwete ga ei ġa pe:

—Pe ndekopotarame nhiremimbo'eharamo pepohi ti penhimimbotarimova'ea hugwi tako ti Jesus'ga remimbotarimova'ea rupi jawo, ei ga. Po ti ġa imbohahyukari pe me pe jukavo wehevi nehē jireheva'ero pejikowo ġwaramo nehē, peko jitehe ti nhiremimbotarimova'ea rupi pejipohire'yma ji hugwi. Peko tuhē ti nhinhi'iġa rupi, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁵ Igwete ga ei no:

—Po ti ġa pe jukai jireheva'ero ġwaramo, a'ero po ti pe ndekoi Tupana'ga pyri avuirama nehē. Po ti ġa pe jukai ji mombe'uro ġwaramo, a'ero po ti pe ndekoi Tupana'ga pyri pejikowo nehē, ei ga ġa pe. Po ti pe ei: “Ndakoi po ti ji Jesus'ga remimbo'eharamo tajijukayme ti ġa”, a'ero po ti pe manoi pejigwovo hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei ga.

³⁶ —Po pe ei: “Ndakoi po ti ji Jesus'ga remimbo'eharamo tapyhy pa ti mbatera jijive”, a'ero po ti pe herekotehei penhimbaterahetea aerē pejigwovo reki hahyva'ea ruvihava pype, ei ga. ³⁷ A'ereki ahe nomondoi mbatera ohohava ikwepykavamo ohorame Tupana'ga pyri, ei ga ġa pe.

³⁸ Igwete Jesus'ga ei ġa pe no:

—Aġwamove'ġa opohi Tupana'ga hugwi okote'varuhuavo, ei ga. Po ġapyteripeve'ġa ei: “Ji Jesus'ga remimbo'eharamo rūi ako heroviare'yma ganhi'iġa.” Po ġa ei poro, a'ero jirura'javame po ti ji ei ġa pe nehē: “Ga ko nhiremimbo'eharamo rūi

oko”, ei ga. Ajivyra'ja po ti ji Tupana'gapyrive'ga pavēi Tupana'ga popoakara rerekovo nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

9

¹ —Amombe'u katu ji pe me, ei Jesus'ga ġa pe. Omanoe'ymame po ti agwa'ga pyteripeve'ga hepiagi Tupana'ga popoakara nehē ji rekorame ġanduvihavuhetero nehē, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

*Jesus'ga ra'oa ojirojijyi aherovaki
(Mateus 17.1-13; Lucas 9.28-36)*

² Seis okirirē Jesus'ga trêsvē'ga nderohoi ojupi. Pedro'ga ga gweroho Tiagova'ea João'ga no. Ga tehe ga gweroho vytyruhua rupi yvateuhuva'ea rupi ġa nderojiupia. Igwete Jesus'ga ra'oa jirojijyi ġandovaki. ³ Gapira hendy'jandy'ja, tiġahivuhu hete. Nanongara tegwete nhande ve ipotukarame tapy'ynhapira imotiġahivuhuavo. ⁴ Igwete ahe jipiukari ġa pe Eliasva'ea Moisésva'ea pavēi – kiroki ahe ymyahū hete omano. Onhi'inhi'ĩ ahe Jesus'ga pe. ⁵⁻⁶ Igwete Pedro'ga ei oyvyteri pe: “Marā po ti ji ei a'ero?” ei ga. A'ereki ġapy'a juahi ġa nhimomby'arame ahe repiaga. Igwete Pedro'ga ei:

—Jesus, pyry nhande rekoi avo, ei ga. Na ore japoi na'ē tapyimbovyra pe me a'ero trêsva'ea. Ojipeji po ti ore japoi nde ve, ojipea po ti ore japoi Moisés'ga pe, ojipea po ti Elias'ga pe nehē nohō, ei ga Jesus'ga pe.

⁷ Nanime iyyvi yvaġatiġa ġa arimo ġa mon-govo o'aġi pe. Igwete Tupana'ga nhi'iġi yvaġatiġa hugwi.

—Gaha ko jira'yra'ga nhiremia'nguhete'ga, ei ga Jesus'ga mombe'gwovo. Pehendu katu ti ganhi'iġa, ei Tupana'ga ġa pe.

⁸ Nanime Jesus'ga remimbo'ehara'ġa harekoi novĩa. Emo ġa ndohepiaga'javi ahe. Jesus'ga tehe ġa gwepia ojipyri. ⁹ Igwete ġa jyvi yvytyruhua hugwi ojivya. Igwete Jesus'ga ei trêsv'e'ġa pe:

—Tapemombe'ui na'ẽ ti ġa pe penhimbiepiaga, ei ga. Ji kweravirẽ gwe nhimanoa hugwi, a'ea rupi ti pemombe'u a'ero, ei ga ġa pe.

¹⁰ Ojapyaka ġa ganhi'iġa rehe. Igwete ġa ei ojohupe:

—Gara pe ga ei: “Akwera po ti ji nhimanoa hugwi”? ei ġa ojohupe.

¹¹ Aerẽ ġa ei Jesus'ga pe:

—Marã a'ero? ei ġa. Orembo'ehara'ġa e'i: “Elias'ga na'ẽ uhu, aerẽ Cristo'ga ruri a'ero,” ei ġa, ei ġa. Maraname ġa ei a'ea? ei ġa Jesus'ga pe.

¹² Igwete ga ei ġa pe:

—A'iti tuhẽ Eliasva'ea uhu na'ẽ ġandeaporoġita rerojijyipava, ei Jesus'ga ġa pe. Pejapyaka ti kiro nhimombe'uagwera rehe no, ei ga. A'ereki ymyahũ Tupana'ga okwatjaruka ahe ve ji mombe'gwouvouka hako no. Nahã ahe ei: “He'yiva'ea po ti ġa imondoi hahyva'ea ga pe okote'varuhuavo nehẽ ndorokoi ore nde rehe javo nehẽ.” Poha ahe ei ji mombe'gwovo hako, ei Jesus'ga ġa pe. ¹³ Kiro ji ekatui pe me a'ero, ei Jesus'ga. Eliasva'ea uhu reki ikwehe. A'ero ġa ndekote'varuhui ahe ve ġwemimbotarimova'ea rehe okovo ġwaramo, ei ga. Na tuhẽ Tupana'ga rembikwatjarukara ahe mombe'u nhoġwenonde

hako, ei Jesus'ga ahe ko João Batistava'ea javo ġa pe.

Jesus'ga ombojipe'a anhaġa ahera'yrava'ea hugwi

(Mateus 17.14-21; Lucas 9.37-43a)

¹⁴ Igwete Jesus'ga jivyra'javi trêsvê'ġa pavêi ġwemimbo'ehara'ġa pavêi. Igwete ġa nduri jara'ġa pyri noveve'ġa pyri. Urame ġa he'yjuhuve'ġa ndepiagi noveve'ġa pyri Jesus'ga remimbo'ehara'ġa pyri. A'ereki judeus'ġa mbo'ehara'ġa ġa nhi'igayva. ¹⁵ Nanime he'yjuhuve'ġa Jesus'ga repiagi onhimomby'avo ga mboha'uve'yma.

—Kiro ga ruri Jesus'ga, ei ġa ojohupe.

Igwete ġa nhani ogwovo ga pyri. ¹⁶ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Manongara rehe pe nhonhi'igayvayvaruhui?

¹⁷ Igwete ġapyteripeve'ga ei ga pe:

—Jesus, ei ga. Aru ji jira'yra'ga nde pyri ko novia. A'ereki anhaġa opojyka ga jipi, ei ga. Nomonhi'igukari jira'yra'ga a'ero, ei ga ga pe. ¹⁸ Ga pojykarame ga mbo'ambo'ari ga noġa. Hendyjuiporuhu ga. Haingyryngyryi ga no. A'ero ga yvyrakwenamo, ei ga. Igwete ji ei neremimbo'ehara'ġa pe: “Pembojipe'a anhaġa ga hugwi,” a'e ji ġa pe novia. Tegwete reki ġa pe ipe'ahava ga hugwi, ei ga Jesus'ga pe.

¹⁹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Pe ndapejikoguhui ji rehe jipi, ei ga. Manamehũ po ti pe jikogi ji rehe nehẽ naerũ? A'ereki ji jikwerajahivuhu pe ndehe, ei Jesus'ga ġa pe. Peru ga ji pyri a'ero, ei ga ġa pe.

²⁰ Igwete ġa tayri'ga reruri Jesus'ga pyri. Anhaġa Jesus'ga repiagame tayri'ga moheō'ari. Igwete ga ari vvyvo ojovajirejireva. Hendyjuipo hete ga.

²¹ Igwete Jesus'ga ei garuva'ga pe:

—Maramomi kwara ga pojyka rehe?

—Gavoja'iagwera jate ga pojykai, ei ga.

²² Igwete ga mombomombori tata pyteri pe jipi. Ypy pe ga mombomombori no tajuka ga javo novīa, ei ga. Po nde ikwahavi ore pokoga, ore porogwety ti a'ero, ei ga Jesus'ga pe.

²³ —“Po nde ikwahavi,” ere nde ji ve naerū? ei Jesus'ga ga pe. Tupana'ga okwaha pa ġa pokoga jipi – kiroki ġa ojiko ga rehe, ei ga.

²⁴ Igwete garuva'ga ei:

—Ajiko ji ga rehe novīa. Ji poko ti a'ero ji mbojikheteavo Tupana'ga rehe nehē, ei ga.

²⁵ Igwete he'yjuhuve'ġa nhani ojatykavo ga pyri. Gandura repiagame Jesus'ga nhi'igahyi anhaġa pe – kiroki nomonhi'igajavi tayri'ga mboapyagweva no. Igwete ga ei jupe:

—Jihi a'e nde ve: Ejipe'a ga hugwi. Terepojykaa'javi ti ga, ei Jesus'ga jupe.

²⁶ Igwete anhaġa hapukai tayri'ga momanoahiva ojipe'avo ga hugwi. Omanova'ea ja ga rekoi upa. Nurā he'yive'ġa etehei ga pe:

—Omano ga upa.

²⁷ A'ero Jesus'ga ga popyhygi ga mbovya. Igwete ga po'ami okovo. A'ereki ga pyry hete kiro.

²⁸ Aerē Jesus'ga hoi onga pype. Igwete garemimbo'ehara'ġa hoi javo ga pe ojipe'ġa ndovakie'ÿ.

—Marā ore norombojipe'akwahavi anhaġa ga hugwi? ei ġa Jesus'ga pe.

29 —Penhi'iḡame jate Tupana'ga pe po ti pe imbojipe'aukari nanongara, ei Jesus'ga ḡa pe.

Jesus'ga omombe'ua'ja omanoaḡwama
(Mateus 17.22-23; Lucas 9.43b-45)

30 Aerē Jesus'ḡa hoi pea hugwi ogwoogwovo Galiléiapeve'ḡa gwyra rupi. Jesus'ga ndopotari ohoa kwahava. 31 A'ereki ga ḡwemimbo'ehara'ḡa mbo'e pota omanoaḡwama rehe.

—Ji mondouka po ti ḡa nharōe'ÿve'ḡa po pe nehē ji jukavouka nehē, ei ga. Mokōi ti pe kiri ji jukarē nehē. Kirē ti ji kwerava'javi nehē, ei ga ḡa pe novã.

32 Emo ḡa ndokwahavi garembi'ea ma gara pe ga ei javo ojohupe. Ga pe ḡa nde'ia'uvi reki.

Manamo nhandejoheva'ero? ei ahe
(Mateus 18.1-5; Lucas 9.46-48)

33-34 Pea rupi Jesus'ḡa hoi ogwovo. Oro Jesus'ga remimbo'ehara'ḡa, onhi'iḡayva ḡa ojohupe.

—Manamo nhandejoheva'ero? Ji ko koji'i pe hohe, ei ḡa ojohupe.

Igwete ḡa nduri ovahema cidade de Cafarnaum me. Ohorame onga pe Jesus'ga ei ḡa pe:

—Manongara rehe pe nhonhi'iḡayvayvari nhande rurame pea rupi? ei ga.

Igwete ḡa nonhi'iḡi opoyjayjare'ymamo. A'ereki ḡa onhonhi'iḡayva onhimboheteavo pea rupi ogwovo ji ko pe hohe javo ojohupe.

35 A'ero Jesus'ga apygi ḡa mbuhurukapava ojipyri. Igwete ga ei ḡa pe:

—Pejikopotarame ḡahoheva'ero penhimongo na'ē ti okoteheva'ero ojipe'ḡa pokopokoga jipi, ei ga ḡa pe.

³⁶ A'ero ga tayri'ga mbuhurukari ga rerua ġapyteri pe ga anhuvana. Igwete ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

³⁷—Pehepia tayri'ga, ei ga. Kiroki ġa oko nanongara'ġa ndehe ġa ko Jesus'gareheva'ero javo – ġa oko ji rehe no, ei ga. Kiroki ġa oko ji rehe nde ko Tupana'ga repykaramo javo – ji rehe jate rūi ġa oko. Ga oko nhimbuhurukara'ga rehe no, ei Jesus'ga ġa pe.

*Gahã nhande repy, ei Jesus'ga
(Lucas 9.49-50)*

³⁸ Igwete João'ga ei Jesus'ga pe:

—Orohepia ore hajiheve'ga oji'i, ei ga. Ombojipe'a ga anhaġa ojipe'ġa hugwi. Ombojipe'a ga ndepopoakara pyvõ nde renoina, ei ga Jesus'ga pe. Nurã ore ei ga pe: “Terembojipe'ai anhaġa ġa hugwi Jesus'ga renoina,” oro'e ore ga pe. A'ereki ga nhandereheva'ea rūi, ei João'ga ga pe.

³⁹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Tape'ei poa ga pe, ei ga. Japovame ahemonhimomby'ava'ea jipopoakara pyvõ po ti ġa nanhimbotegwetei kotihĩ nehẽ, ei ga. ⁴⁰ Kiroki ġa nianemovahĩ – ġahã nhande repy a'ero, ei Jesus'ga ġa pe. ⁴¹ Amombe'u katu ji pe me, ei ga. Kiroki ġa pe poko ġa ko Cristo'gareheve'ġa javo – ġa pe po ti Tupana'ga ikwepygi imondokatuavo nehẽ. Yhya vehevi ġa imbuhurame pe me pey'gwavamo, a'ero po ti ga ikwepykatui tuhẽ ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

*Tiruahũ hete ġa pe, ei Jesus'ga
(Mateus 18.6-9; Lucas 17.1-2)*

⁴² Igwete Jesus'ga ei no:

—Tapembo'e ti ji ojipe'ga rehe kiro. Po ġa nhapytĩ itaruvihavuhua ġajura rehe ga momboa ypy pe, a'ero po tiruahũ ga pe, ei ga. Koji'i hete po ti tiruahũ ga pe ga jireheve'ġa mbote'varuhurame tayri'ġa huvihava'ġarũive'ġa, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴³⁻⁴⁴ Igwete ga ei no:

—Po pe ndekote'varuhui pejipoa pyvõ, marã re po ti pe napemondohoguhui pejipoa imomboa a'ero torokote'varuhua'javyme ti javo? ei ga ġa pe. Tiruahũ po pe me pe ojipeji herekorame pejipoa novĩa, ei ga. Po ti pe mokõi pejipoa rerohoi hahyva'ea ruvihava pype pejikote'varuhua pige'yma ġwaramo nehẽ, a'ero po ti koji'iete'i tiruahũ pe me nehẽ. A'ereki pevova'ea tata ndogweva'javi nehẽ, ei ga. Koji'i pyry po ti pe herohoi pejipoe'yma vehevi yvagi pe Tupana'ga pyri nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁵⁻⁴⁶ —Po pe hoi pejikote'varuhuavo pejikovo, marã re po ti pe napemondohoguhui pejipyia imomboa a'ero torokote'varuhua'javyme ti javo? ei ga ġa pe. Tiruahũ po pe me pe herekorame ojipeji pejipyia novĩa, ei ga. Po ti pe mokõi pejipyia rerohoi hahyva'ea ruvihava pype pejikote'varuhua pige'yma ġwaramo nehẽ, a'ero po ti koji'iete'i tiruahũ pe me nehẽ, ei ga. Koji'i pyry po ti pe herohoi yvagi pe pejipye'yma vehevi nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁷ —Po pe pejeakwara pyvõ hepiagi ite'varuhuva'ea – kiroki onhimbohepia'ngi pe me, marã re po ti pe ndapehekyjuhui pejeakwara torokote'varuhua'javyme ti javo? ei ga ġa pe. Tiruahũ po pe me pe ojipeji herekorame pejeakwara novĩa, ei ga. Po ti pe

mokōi pejeakwara rerohoi hahyva'ea ruvihava pype nehē pejikote'varuhua pige'yma gwaramo nehē, a'ero po ti koji'iete'i tiruahū pe me nehē, ei ga. Koji'i pyry po ti pe herohoi ojipeji vehevi nhanderuvihava'ga pyri Tupana'ga pyri nehē, ei ga ġa pe. ⁴⁸ A'ereki

“hahyva'ea ruvihava pype ndopiga'javi ahe hugwi hahyhetea.

Ndogweva'javi tata”, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁹ —Nhande nhikwava'eġame Tupana'ga pe po ti tata'java'ea hahyva'ea nhande rerekoi nehē, ei ga. Peko tuhē ti ji pavēi jireheva'ero. Tape pohiri ti ji hugwi, ei Jesus'ga ġa pe.

⁵⁰ —Pyry ko jukyra, ei ga. A'ereki a'ea oko mbatera pavēi heheva'ero. Pyryve'ymame ndik-wahya'javi. Nurā ji ei pe me: Peko pyry ti ji pavēi jireheva'ero. Pejikoty'a tuhē ti ji pavēi. Pejog-wereko katu ti no, ei Jesus'ga ġa pe ogwovo pea hugwi.

10

Ahepohira hembirekoa hugwi (Mateus 19.1-12; Lucas 16.18)

¹ Aerē Jesus'ga hoi Judéiapeve'ġa gwyra rupi. Igwete ġa herohoi rio Jordão aherovai herogwovo. A'ero pevove'ġa jatykaa'javi Jesus'ga pyri onhi-mongyavo. Igwete ga ġa mbo'ei. A'ereki na tuhē ga ġa mbo'embo'ei jipi ġa nderekovo. ² Igwete fariseus'ġa nduri. “Tihendu ganhi'ġa nhande ve. A'ero po ti nhande ga mbotegwetei nehē,” ei ġa ojohupe. Igwete ġa ei Jesus'ga pe:

—Marã naerũ? ei ġa. Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi ġa ndekoi opohirame ġwembireko'ġa hugwi kunhangwera'ġa hugwi naerũ? ei ġa ga pe.

³ Igwete Jesus'ga ei:

—Marã Moisésva'ea ikwatijari pe me ġwemimbo'eagwera noġa hako naerũ? ei ga ġa pe.

⁴ Igwete ġa ei:

—Moisésva'ea e'i:

“Tokwatija na'ē ti ġa inoġa kunhangwera'ġa pe apohi ji kiro nde hugwi javo,” ei ahe.

“A'ero po ti ġa pohiri ġwembireko'ġa hugwi,” ei ahe ikwatija hako, ei ġa Jesus'ga pe.

⁵ —Napeangarihu pe pejikoe'yma Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi, ei Jesus'ga ġa pe. Nurã Moisésva'ea okwatija a'ea pe me ġwemimbo'eagwera noġa, ei ga. ⁶ Jypya ko na rũi reki hako. Jypya vvyakotyve'ġa aporame “Tupana'ga ġa apoi akwaimbae'ga kunhahēa reheve”, ei Jesus'ga.

Nahã e'i Tupana'ga rembikwatijarukara, ei ga.

⁷ “Nurã ko akwaimbae'ga ja'ogi uva'ġa hugwi oy'ġa hugwi ġwembirekokaturo.

⁸ Igwete ġa ojogwerekoro ġwaramo ojipejiva'ea ja akwaimbae'ga garembirekohēa pavēi,” ei ikwatijara, ei ga.

A'ero ġa mokonha ja rũi. Ojipejiva'ea ja reki ġa ndekoi, ei ga ġa pe. ⁹ Tupana'ga ko ġa mbojogwerekouka. Nurã po ġa ndopohiri ojohugwi hamo, ei ga ġa pe.

¹⁰ Aerē onga pe Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ea'javi ga pe:

—Marāi re ko nde imombe'gwovo ġa pe ko?

¹¹ Igwete ga ei ġa pe:

—Kiroki ga opohi ġwembirekohēa hugwi ojipehēa rerekovo – oajuajuro ġwaramo ga rekote'varuhui ġwembirekoypyvehēa pe, ei ga. ¹² Na jitehe hēa opohirame ġwembireko'ga hugwi ojipe'ga rerekovo hēa rekote'varuhui ġwembirekoypyve'ga pe a'ero. A'ereki hēa ajuajuri, ei Jesus'ga ġa pe.

*Jesus'ga omomyry tay'riva'ea pe
(Mateus 19.13-15; Lucas 18.15-17)*

¹³ Igwete pevove'ġa tayri'ġa nderunderuri Jesus'ga pyri topoko ti ga ġa ndehe javo.

—Ere ti Tupana'ga pe tomomyry ga ġa pe javo, ei ġa ga pe.

Emo Jesus'ga remimbo'ehara'ġa e'i ġa pe:

—Taperuruhui ġa ga pyri, ei ġa.

¹⁴ Hepiagame Jesus'ga nhimonha'ngahetei o'ama. Igwete ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—“Taperuruhui ġa,” tape'euhui ġa pe, ei ga. Tuhu tuhē ti ji pyri tayri'ġa. A'ereki nanongara'ġa'jave'ġa pe Tupana'ga pyry hete okovo ġa jikogame ojihe, ei ga ġa pe. ¹⁵ Tamombe'u katu ti pe me: Tayri'ġa ojiko uva'ġa ndehe okovo ġanemimbotarimova'ea rehe, ei ga. Kiroki ġa oko tayri'ġa ja rūi – ġa ndojikogi Tupana'ga rehe okoe'yma garemimbotarimova'ea rehe. Ga po ti nomongoi Tupana'ga gwuvihavuhuhetero nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁶ Igwete ga tayri'ġa anhuvani opokoga ġa ndehe. Igwete ga ei Tupana'ga pe:

—Emomyry ġa pe, ei Jesus'ga javo ga pe.

*Imbateheteva'ea nomondopapotari
(Mateus 19.16-30; Lucas 18.18-30)*

¹⁷ Jesus'ga horame pea rupi kiro ojipe'ga ruri onhana. Igwete ga renypy'andurugi Jesus'ga pyri ta'e ti ġambo'ehara'ga pe javo.

—Jesus, ei ga. Marāva'ea rupi pyryva'ea rupi po ti ji rekoi nehē jirekoagwamamo Tupana'ga pyri avuirama nehē? ei ga ga pe.

¹⁸ Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Maraname nde ei pyryva'ea rehe? Tupana'ga nhi'iġa jate ko pyry, ei ga ga pe. ¹⁹ Nde erekwaha Tupana'ga remimbo'eagwera Moisésva'ea pe hako, ei Jesus'ga. A'ereki Tupana'ga e'i:

“Terejukai ojipe'ġa.

Tererekoi ojipe'ġa nembireko'ġa.

Teremimi ojipe'ġa mbatera.

Tane'mbei ojipe'ġa mombe'gwovo.

Teremoandyandyi ojipe'ġa ġambatera rerogwovo.

Emondo ejeaporoġita imohina ejuva'ga rehe eyhēa rehe no,” ei Tupana'ga, ei ga ga pe.

²⁰ Igwete ga ei Jesus'ga pe:

—Jivoja'irame vehevi ji hendukatupavi garemimbo'eagwera jipi, ei ga.

²¹ Ga repiagame Jesus'ga ga arōhetei. Igwete ga ei ga pe:

—Nahā na'ē po ti nde rekoi a'ero hamo. Eho na'ē ti embatera imondopava itambere'ia rehe imondovo itambere'ia imbatere'ÿve'ġa pe nehē, ei ga. A'ero po ti Tupana'ga imombyryvi nde ve yvagi pe nehē, ei ga ga pe. Imondopavirē embatera ti ejo ji pyri ekovo nhiremimbo'eharamo. Ji rehe jate ejiko, ei Jesus'ga ga pe.

²² Jesus'ga nhi'iġa renduvame ga ndovy'ari ogwovo. A'ereki he'yjuhu gambatera. ²³ Igwete Jesus'ga jirovagi javo ġwemimbo'ehara'ġa pe.

—Kiroki ġa imbate hete – hahy ġa pe ġa erame Tupana'ga pe eko ti oreruvihavuhetero javo. A'ereki ġa okoheterame ombatera rehe ndokoi garembe'ea rupi, ei ga ġa pe.

²⁴ Henduvame ganhi'iġa garemimbo'ehara'ġa nhimomby'ai a'ero. Igwete Jesus'ga ea'javi ġa pe:

—Hahy imbateheteve'ġa pe ġa erame Tupana'ga pe eko ti oreruvihavuhetero javo, ei ga ġa pe. ²⁵ Tegwete yuranuhūa'javuhuva'ea camelo ikihava agulha kwa'ria rupi. Tegwete hete reki imbateheteve'ġa hohava Tupana'ga rembi'ea rupi okoheterame ombatera rehe, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁶ Kiro ġa nhimomby'ahetei a'ero. Igwete ġa ei ojohupe:

—Ma'ġa po ti oho Tupana'ga pyri yvagi pe nehē naerū?

²⁷ Igwete Jesus'ga ġa ndepiagi javo ġa pe.

—Tegwete tuhē ġanhimondohava ga pyri, ei ga. Tupana'ga jate ġa mondoukari ojipyri. A'ereki Tupana'ga ikarakatu pa hete, ei ga ġa pe.

²⁸ Igwete Pedro'ga ei ga pe:

—Jesus, ei ga. Oropohi katu ore orombatera hugwi orogwovo nde rupi neremimbo'eharamo, ei ga.

²⁹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Tamombe'u katu ti ji pe me: Okopotarame jireheva'ero ġa pohiri tuhē tamombe'u ti Jesus'ga ojipe'ġa pe javo, ei ga ġa pe. Jara'ġa opohi ġwonga hugwi, ei ga. Jara'ġa opohi oirū'ġa hugwi. Jara'ġa opohi okuvyra'ġa hugwi. Jara'ġa

opohi ġwendyra'ġa hugwi, ei ga. Jara'ġa opohi oy'ġa hugwi uva'ġa hugwi no tamombe'u Jesus'ga ojipe'ġa pe javo, ei ga. Jara'ġa opohi gwa'yra'ġa hugwi. Jara'ġa opohi ogwyrā hugwi tamombe'u Jesus'ga ġa pe javo, ei ga. ³⁰ Kiroki ġa jireheva'ero opohi ombatera hugwi, gwe'yja'ġa hugwi – gw-ereko po ti ġa he'yjuhuheteva'ea aġwamo nehē ġwonga oirū'ġa no okuvyra'ġa ġwendyra'ġa no oy'ġa no gwa'yra'ġa no ogwyrā nehē no, ei ga ġa pe. Aerē po ti ġa hohetei Tupana'ga pyri nehē no. Nane'ymi po ti ġa ndekoi ga pyri a'ero nehē, ei ga. Emo nhiarōe'yve'ġa po ti imbohahyukari na'ē ġa pe aġwamo nehē, ei ga ġa pe. ³¹ Kiroki ġa huvihava aġwamo – he'yive'ġa po ti ndokoa'javi huvihavamo onhimongyavo aerē nehē. Kiroki ġa huvihava rūi aġwamo – ġahā po ti huvihavamo oko nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

*Jesus'ga omombe'ua'ja omanoagwama
(Mateus 20.17-19; Lucas 18.31-34)*

³² Igwete Jesus'ġa hoi pea rupi ogwovo Jerusalém me. Ga na'ē oho dozeve'ġa nenonde. Igwete ġa nhimomby'ai ga rehe ogwovo. Ojipe'ġa oho ġandeviri okyhyjiavo ogwovo. Igwete Jesus'ga dozeve'ġa nderohoi'i ġa hugwi aerēva'ea mombe'gwovo ġa pe. Igwete ga ei ġa pe:

³³ —Pehendu ti nhinhi'ġa, ei ga. Kiro po ti nhande hoi Jerusalém me nehē, ei ga. Igwete po ti ġa ji mondoukari ahembo'ehara'ġa po pe nehē ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa po pe nehē no, ei ga ġa pe. “Eremano po ti nde hamo,” e po ti ġa ji ve nehē, ei ga. Nurā po ti ġa ji mondoukari judeus'ġarūive'ġa pe a'ero nehē, ei

ga ġa pe. ³⁴ Gahã po ti ji rerekomemuahũ nehẽ, ei ga. Onyvũ po ti ġa ji rehe ji nupanupamo ipira apopyra pyvõ nehẽ. Igwete po ti ġa ji jukai nehẽ, ei ga. Emo mokõi pe kirirẽ po ti ji kwera'ava'javi nhimanoa hugwi nehẽ, ei Jesus'ga onhimombe'gwovo ġa pe.

Zebedeuva'ea ra'yrava'ea oko pota memei huvi-havamo

(Mateus 20.20-28)

³⁵ Aerẽ Zebedeu'ga ra'yra'ġa nduri Jesus'ga pyri Tiagova'ea João'ga pavẽi. Igwete ġa ei ga pe:

—Jesus, oropota ore nderekoagwama oreremimbotarimova'ea rehe, ei ġa ga pe.

³⁶ —Gara pe pepota naerũ? ei ga ġa pe.

³⁷ —Toromoirũ ti nde yvyakotyve'ġa nduvi-havamo nde rekorame ġa mondomondovo nehẽ. Toroapy ti ore nde pyri nde mbojogwovaita a'ea rupi nehẽ, ei ġa Jesus'ga pe.

³⁸⁻³⁹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Ndapekwahavi pe nanongara pe'erame, ei ga ġa pe. Aerẽ po ti hahy hete ji ve nehẽ. Po pe ji moirũi, a'ero hahy hete pe me nehẽ no, ei ga. Marã a'ero? Peko pe nanongara rehe naerũ? ei ga ġa pe.

—Toronhimboita ti ore jupe, ei ġa.

—Aerẽ po ti ġa ji jukai nehẽ no. A'ero po ti ġa pe jukapotari nehẽ no. Marã a'ero? ei ga ġa pe.

—Na ġa ore jukai nehẽ no, ei ġa.

—Ombuhu tuhẽ po ti ġa hahyva'ea ji ve ji jukavo nehẽ. Na tuhẽ po ti ġa pe nderekoi nehẽ no, ei Jesus'ga ġa pe. ⁴⁰ Emo ji rũi po ti amboapyguka ġa jijipyri nehẽ tombojogwovai ġa ji rehe javo, ei ga. A'ereki ymya Tupana'ga omboavujikwe

ḡandekohavaḡwama ji pyri. Gahã po ti ji moirũ ḡa mondomondovo a'ero nehẽ, ei Jesus'ga ḡa pe.

⁴¹ Jara'ḡa dezve'ḡa henduvame João'ḡa nhi'ḡa Jesus'ga pe ḡa nhimonha'ngai ḡa ndehe.

⁴² Igwete Jesus'ga ḡa mbuhurukapavi ojipyri ḡwemimbo'ehara'ḡa. Igwete ga ei ḡa pe:

—Pejapyaka ti nhinhi'ḡa rehe, ei ga. Pekwaha pe hajiheve'ḡa ndeaporoḡita – kiroki ḡa e'i ore ko ḡanduvihava javo. Ga omboporavykyuhu ogwyriveve'ḡa jipi ḡa mbovavaguhuavo ḡa nderekovo, ei ga ḡa pe. ⁴³ Pe po na rũi pejogwereco hamo jireheva'ero ḡwaramo, ei ga ḡa pe. Po ti pe ndekopotari jara'ḡa nduvihavamo, a'ero po ti pe ḡa pokogi hamo. ⁴⁴ Po ti pe ndekopotari ḡahohepava'ero, koji'i po ti pe ḡa pokopahetei hamo, ei ga. ⁴⁵ A'ereki ji vehevi ajo tapoko pa ti ḡa javo. Ji ndajori ji pokopoko javo ḡa pe, ei ga. Tamano javo ji ruri ḡa ndepyga yvya koty. Nahã po ti ji he'yjuhuve'ḡa mbopiro'yi ḡa ndekote'varuhua hugwi nehẽ, ei ga ḡa pe.

Jesus'ga omboheha katu Bartimeuva'ea
(*Mateus 20.29-34; Lucas 18.35-43*)

⁴⁶ Aerẽ Jesus'ga ḡwemimbo'ehara'ḡa nderohoi ḡa nderovahema cidade de Jericó pe ḡa nderokwava hupi. He'yjuhu ḡa ogwovo ḡa ndupi no. Ga horame jugwi Bartimeu'ga onhi'ḡa mbuhuri Jesus'ga pe. A'ereki Bartimeu'ga heakwagweva'ero oko Timeu'ga ra'yra'ga. A'ero ga apygi pea rovai itambere'ia rehe oporanduranduva upa. ⁴⁷ Igwete pevove'ḡa ei:

—Kiro ki ga u Jesus'ga Nazarépeve'ga.

Henduvame Bartimeu'ga onhi'iğa mbuhuri Jesus'ga pe a'ero.

—Jesus, nde ko Daviva'ea rymyminoa Tupana'ga remimbuhurukara, ei ga ga pe. Ji porogwety ti, ei ga.

⁴⁸ Igwete ға nhi'iğahyi ga pe onhimongyavo epi te javo. Igwaigwavete reki ga onhi'iğa mbuhuri ga pe.

—Nde ko Daviva'ea rymyminoa Tupana'ga remimbuhurukara. Ji porogwety ti, ei ga ga pe.

⁴⁹ Igwete Jesus'ga pytai.

—Pe'e ga pe tuhu ga ji pyri a'ero, ei ga ға pe.

Igwete ға ei heakwagweve'ga pe:

—Enoğatu ti epy'a, ei ға ga pe. Epo'ã ejoa ga pyri. “Tuhu ga ji pyri,” ei ga nde ve, ei ға ga pe.

⁵⁰ Igwete ga po'ami hekyita opira i'arimova'ea nhandaipe ua Jesus'ga pyri. ⁵¹ Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Gara nde erepota?

—Jesus, tajireha katu ti, ei ga ga pe.

⁵² —Heregwovo a'ero, ei Jesus'ga ga pe. Nde erejiko ji rehe. Nurã nde reharo kiro, ei ga.

Igwete ga reakwakaturo a'ero. Jesus'ga rupi ga hoi a'ero pea rupi ogwovo.

11

Jesus'ga ovahẽ Jerusalém me Domingo dos ramos

(Mateus 21.1-11; Lucas 19.28-40; João 12.12-19)

¹ Ohorame Jerusalém me vvytyruhu pe na'ẽ Jesus'ğa vahemi oliveiras ndyvuhu pe monte das Oliveiras pe. Ira'agwe cidades ojopyjopyri

tuvi Betfagé Betânia pavēi. Igwete Jesus'ga ei mokonha'ğa pe ġwemimbo'ehara'ğa pe:

² —Hepejigwovo cidade pe penhinondeva'e pe, ei ga. Pevahemame ti pe hepiagi jumentinho i'ama nehē, ei ga ġa pe. Ojugwa ġa imo'ama yva rehe. Ndohoi ve ġa i'arimo, ei ga. Pekwahara ti herua, ei ga. ³ Po ti ġa ei pe me: “Maraname pe ikwaharavi a'ea?”, pe'ji ti ġa pe: “Nhandepojy kaharete'ga ti togwerekō'ã na'ē. Kotihĩ po ti ga imbuhura'javi avo nehē,” pe'ji ti ġa pe, ei ga ġa pe.

⁴ Igwete ġa hoi hepiaga jumentinho. A'ereki pevove'ğa ojugwa imo'ama pea rupi onga jurukwara pyri. Kiro ġa ikwaharavi a'ero. ⁵ Pevove'ğa ġa ndepiagame e'i ġa pe:

—Maranuhūrame pe ikwaharavuhui ta'yra?

⁶ Igwete ġa imombe'ui ġa pe Jesus'ga rembi'ea.

—Peroho ti ga pe a'ero, ei ġa ġa pe.

⁷ Igwete ġa heruri jumentinho Jesus'ga pe. Igwete ġa inoġi oapoa tapy'ynhapira ikupepytera rehe. A'ero Jesus'ga hoi i'arimo. ⁸ Igwete he'yive'ğa heroporopori opira i'arimova'ea pea rupi inoġa timbojigwa pehea ga pe javo. Ojipe'ğa omondohondoho pindova rohova nhu me herua. Igwete ġa imondomondo pea rupi imbokatuavo ga pe. Nahã ġa Jesus'ga mbojiroviari ga rerua nhanderuvihavuhete'ga kiro u javo. ⁹ Kiro garenondevē'ğa hapukai garevirive'ğa pavēi.

“Timbohete Tupana'ga!” ei ġa.

“Nhandepojy kaharete'ga ti tomomyry ga pe

– kiroki ga nhandepojy kaharete'ga ombuhuruka nhande pyri ga mongouvouka nhanderuvihavuhetero,” ei ġa.

10 “Tupana'ga tomombyry nhaneramon-hava'ea'jave'ga pe Daviva'ea'jave'ga pe kiro ga rurame nhanderuvihavuhuhetero,” ei ġa.

“Timbohete Tupana'ga yvagipeheteve'ga a'ero!” ei ġa.

11 Igwete Jesus'ġa vahemi Jerusalém me ogwovo ġajatykahavuhua rokari pe o'ama. Oharekorē mbatera rehe nhaporemo Jesus'ga dozeve'ġa nderohoi Betânia pe ġa nderokia. A'ereki oho kwara.

*Jesus'ga e'i figueira pe
(Mateus 21.18-19)*

12 Ko'emame Jesus'ġa jivyri Betânia hugwi. Igwete ga jukai ty'ara. 13 Irupe ga hepiagi figo'yva figueira ka'a rerekojiperame. Igwete ga hoi tahepia yva'ia javo novĩa. Ovahemame ga ka'atehea hepiagi. A'ereki a'ea rupi ndi'ai ve tuhē jipi yva'ia. 14 Igwete ga ei yva pe:

—Ndehe po ti nande'aa'javi nehē ġanembi'uhavamo nehē, ei ga jupe.

Garemimbo'ehara'ġa ġwendu ganhi'iġa a'ero.

*Jesus'ga omo'emba ahe ahejatykahavuhua
hugwi*

(Mateus 21.12-17; Lucas 19.45-48; João 2.13-22)

15 Aerē Jesus'ġa vahemi ua Jerusalém me. Igwete ġa nduri ġajatykahavuhua rokari pe. Pevove'ġa oma'ema'ē mbatepyryva ojipe'ġa pe jipi inambu'ia no. A'ereki a'ea ġa omondo ikwava'ēhara'ga pe tomondo ti ga Tupana'ga pe javo. Itambere'ia rehe ġa oma'ema'ē ġa pe ġa moandyandyjuhuavo jipi. Mesas pyri

ojipe'ġa neni hajiheve'ġa itambere'ia pyhypyhyga judeus'ġa itambere'ia kwepykwepyga imondovo ġa pe. Igwete Jesus'ġa nduri okari pe ġa ndepiaga. Kiro ga nhimonha'ngai ġa ndehe a'ero ġa mo'emo'embava pea hugwi. Igwete ga imbojirejirevi itambere'ia kwepykara'ġa mesas. Ga imbojirejirevi ġa'apykava ġa hugwi no – kiroki ġa oma'ema'ē inambu'ia oina. ¹⁶ Igwete ga ndogwerokwarokwarukari mbatera ġajatykahavuhua rokara pytera rupi. ¹⁷ A'ero ga ei ġa pe ġa mbo'eavo.

—Tupana'ga okwatijaruka onhi'iġa hako, ei ga. Nahã Tupana'ga ei a'ero hako:

“Yvyakotyve'ġa nhaporemō ti tonhi'ĩ ji ve nhironga pype,” ei Tupana'ga hako, ei ga. Pe ki a'e te pe'e pejohupe: “Timoandyandyjuhu ti ġa ikwepykwepygame Tupana'ga ronga pype,” pe'e pe, ei Jesus'ga. Nahã pe Tupana'ga ronga mongoukari iporomive'ġa nduhavamo, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁸ Aerē ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa ikwahavi Jesus'ga nhi'iġa ġa pe judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavēi. Igwete ġa ei:

—Marã re po ti nhande ga rerekoi ga jukavo nehē? ei ġa ojohupe. Tijukaukaryme ti ga he'yjuhuve'ġa ndovaki, ei ġa. A'ereki ġa onhi-momby'a pa garemimbo'ea repiaga, ei ġa ojohupe.

Nurã ġa kyhyji ga pyhyge'yma.

¹⁹ Ka'aru hete Jesus'ġa hoa'javi cidade de Jerusalém hugwi ogwovo Betânia pe okia.

*Pejiko ti Tupana'ga rehe, ei Jesus'ga
(Mateus 21.20-22)*

²⁰ Ko'emame ojivyrane Jesus'ga kwavi pea rupi. Igwete ga hepiagi akoja figo'yva. Inhymba reki. Hapoa vehevi inhymba. ²¹ A'ero Pedro'ga ikwahava'javi Jesus'ga nhi'iga jupe. Igwete ga ei ga pe:

—Jesus, ehapia! ei ga. Erenhi'igahy nde figo'yva pe kirame oji'i. Kiro inhymbavamo a'ero, ei ga ga pe.

²² Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Pejiko ti Tupana'ga rehe, a'e ji pe me, ei ga.

²³ Tamombe'u katu ti pe me: Ga jikogame Tupana'ga rehe oporanduva ga pe Tupana'ga po ti gwendu katu nhinhi'iga javo, na ja po ti hekoi ga pe a'ero nehē, ei ga. Po ti ga ei Tupana'ga pe tojipe'a ti yvytyruhua onhimomboia ypiahua pype javo, a'ero po ti Tupana'ga imbojipe'ai ga pe, ei ga. Po ti ga ndogweroviarihihū mara'ngu po ti ojipe'avo javo, a'ero po ti Tupana'ga nombojipe'a ukari ga pe nehē, ei ga. ²⁴ A'ero ji ei pe me: Peoporanduvame Tupana'ga pe penhimimbotarimova'ea rehe, perovia ti garemimbuhura gwama pe me. A'ero po ti ga imbuhuri pe me nehē, ei Jesus'ga ga pe. ²⁵ Po ojipe'ga oko te'varuhu pe me. A'ero po pepy'a heahemuhūro ga rehe. Penhi'igame Tupana'ga pe penhi'ama tapekwahava'javi ti akoja'ga rekote'varuhua, ei ga. Pe ikwahava'jave'ymame garekote'varuhua henonhe'yma po ti nhanderuvete'ga yvagipeve'ga ndokwahava'javi pendekote'varuhua imomboia pe hugwi nehē, ei ga. [²⁶ Pe ikwahava'javame akoja'ga rekote'varuhua po ti nhanderuvete'ga nomombori pendekote'varuhua nehē no.]

*Ma'ğa nde mbuhurukaru? ei ahe Jesus'ga pe
(Mateus 21.23-27; Lucas 20.1-8)*

²⁷ Igwete Jesus'ğa hoa'javi Jerusalém me. Gajatykahavuhua rokara rupi Jesus'ga hoi okovo. A'ero ikwava'êhara'ğa nduvihava'ğa nduri ga pyri judeus'ğa mbo'ehara'ğa pavêi xava'eve'ğa pavêi.

²⁸ Igwete ġa euhui ga pe:

—Ma'ğa nde mbuhurukaru raji'i? Ma'ğa e'i nde ve: “Emo'emo'ê ti ġa mondovo jugwi?” ei ġa Jesus'ga pe. Here javo ore ve, ei ġa.

²⁹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Pe na'ê ti pe'ji ji ve, ei ga. Pe ji nhi'ĩpondek Wakaturame po ti ji nhimbuhurukara'ga mombe'ukatui pe me nehê no, ei ga ġa pe.

³⁰ Pe'ji ti ji ve a'ero: Ma'ğa João Batistava'ea mbuhuruka ġa mobatizavouka raikwehe? ei ga. Tupana'ga yvagipeve'ga ombuhuruka ahe? Ma'ğa e'i ahe ve teremobatiza ġa javo? Yvyakotyve'ga ombuhuruka ahe naerũ? ei ga. Pe'ji ti javo ji ve! ei Jesus'ga ġa pe.

³¹ Igwete ġa nhombo'embo'ei upa.

—Marãi po ti nhande a'ero nehê? ei ġa. Po ti nhande ei ga pe: “Tupana'ga po ombuhuruka João Batistava'ea ġa mobatizauka raikwehe”, a'ero po ti Jesus'ga ei nhande ve nehê: “Maraname pe ndaperoviarihu ahenhi'ĩġagwera naerũ?” e po ti ga nhande ve nehê, ei ġa ojohupe. ³² Po ti nhande ei ga pe: “Yvyakotyve'ga po ahe mbuhuruka raikwehe”, a'ero po ti avove'ğa nhimboahivuhupavi nhande ve nehê, ei ġa ojohupe.

Okyhyji ġa he'yjuhuve'ğa hugwi. A'ereki ġa e'i pa João Batistava'ea pe: “Tupana'ga tuhê

ahe mbuhuruka onhi'igã mombe'uharamo raikwehe,” ei gã.

³³ Nurã gã ei reki Jesus'ga pe:

—Ma'gã po ombuhuruka ahe raikwehe? Ndorokwahavi ore, ei gã ga pe.

—Napemombe'ujuhu pe ji ve João Batistava'ea mbuhurukara'ga, ei Jesus'ga gã pe. Nurã po ti ji na jitehe namombe'ui ga pe me nehẽ no – kiroki ga e'i ji ve: “Emo'emo'ẽ gã onga hugwi,” ei Jesus'ga gã pe.

12

Garemitymipyra repiakatuhara'ga
okote'varuhuve'ga

(Mateus 21.33-46; Lucas 20.9-19)

¹ Igwete Jesus'ga imombe'ui gã pe ojo'java'ea. Igwete ga ei imombe'gwovo:

—Kohoa jara'ga otÿotÿ ko pe yhy-poa'javuhuva'ea uva'yva videira. “Aerẽ ti ta'u yva'ia ryhya,” ei ga, ei Jesus'ga gã pe. Igwete ga hokairuği gwemityma. Aerẽ ga japoi uva mu'umu'ũhava tyhya rupiaramo. Tapyjo'ara ga japoi ita pyvõ imondovo imohina ko pe hepiakatuhavamo. Igwete ga ei ojipe'gã pe: “Kiro po ti ji hoi paivohu mbaigwe jitua nehẽ,” ei ga. “Pehepia katu ti nhiremityma ji ve,” ei ga gã pe. “A'ero po ti pe imboja'ogi yva'ia pejive nehẽ. Jara ti pemombyta ji ve nehẽ,” ei ga gã pe, ei ga. “Kwa,” ei gã. Igwete ijara'ga hoi gã ndeja, ei Jesus'ga imombe'gwovo gã pe. ² Aerẽ yva'ia jykhyava rupi ga ojipyryve'ga mondoukari hepiakatuhara'gã pyri togweru ti ga yva'ia ji ve javo novĩa. ³ Emo hepiakatuhara'gã ga pyhy ga nupanupamo ga

momboa. Gapojate ojivy a'ero, ei ga. ⁴ Aerē ijara'ga ojipe'ga mondoi yva'ia reruruka novīa. Igwete ġa ga akanupanupāi ojigwaraita ga rehe, ei ga. ⁵ Aerē ga ojipe'ga mondoukari ġa pyri. Igwete ġa ga jukai, ei ga. Koji'ive'ġa ga ġa mondomondoi ġa pyri. Igwete jara'ġa ġa ġa nupanupāi. Jara'ġa ġa ġa jukahetei, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

⁶ —Mbapavamo ijara'ga gwa'yra'ga mondoi ġa pyri. A'ereki ga jate oko ga pyri gara'yra'ga garemia'nguhete'ga. “Omondo po ti ġa imohina jira'yra'ga rehe,” ei ga oyvyteri pe novīa, ei Jesus'ga.

⁷ —Igwete ijara'ga gwa'yra'ga mondoi ġa pyri mbapavamo. Ga repiagame hepiakatuħara'ġa ei ojohupe: “Kiro ga ruri ijara'ga ra'yra'ga,” ei ġa. “Avova'ea po ti gagwyrāġwama nehē,” ei ġa. “Ti-juka ti ga a'ero. Aerē po ti nhande ipojykai yvya nhandejive nehē,” ei ġa ojohupe, ei ga. ⁸ Igwete ġa ga pyhygi ga jukavo ga momboa garuva'ga remityma hugwi.

A'ea Jesus'ga e'i ġa pe ojo'java'ea mombe'gwovo.

⁹ Igwete Jesus'ga ei no:

—Marā po ti ijara'ga rekoi a'ero nehē? ei ga. Uhu po ti ga ġa jukavo nehē gwa'yrava'ea repyga nehē, ei ga. Igwete ojipe'ġa po ti ga ġa mongoi ġwemityma repiakatuħaramo nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁰ Nonhi'iġi pe me Tupana'ga rembikwati-jarukara naerū? ei ga. Nahā i'ei a'ero:

“Onga apohara'ġa japorame onga ita apopyra hep-iagi ojipeji ita.

A'ea ġa imombori ipo'rue'yma tiruahū javo jupe,” e'i.

“Aerē akoja jitehe hekoi huvihavamo jara hohe

opyryhetero onga pyhykatuavo,” e'i, ei ga.

11 “Nhandepojykaharete'ga reki omongo huvihavamo.

Hepiagame nhande nhimomby'ai nanongara ko pyry hete javo,” e'i ikwatijara, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

12 A'ea Jesus'ga omombe'u judeus'ġa nduvihava'ġa pe ojo'java'ea. Igwete ġa ga pyhypotari novia. A'ereki ġa okwaha reki onhimombe'ua. A'ereki ġa yva'ia repiakatuhara'ġa ja. Onga apohara'ġa ja ko ġa no. A'ereki ġa Jesus'ga mombo pota. Kiro ġa Jesus'ga pyhypotari a'ero novia. Emo ġa okyhyji he'yjuhuve'ġa hugwi – kiroki ġa e'i: “Jesus'ga ko Tupana'ga nhi'ġa mombe'uharamo oko.” Nurã judeus'ġa nduvihava'ġa ga rejari ogwovo.

César'ga rembiapoa itambere'ia

(Mateus 22.15-22; Lucas 20.20-26)

13 Aerẽ judeus'ġa nduvihava'ġa fariseus'ġa mondoukari Jesus'ga pyri. Herodes'gareheve'ġa ġa ġa mondoi ga pyri no. “Pemonhi'ĩ te'varuhu ti Jesus'ga tombotegwete ti ga nhanderuvihavuhu'ga,” ei ġa ġa pe ġa mondorame. 14 Igwete ġa nduri javo Jesus'ga pe.

—Orokwaha ore neremimbo'ekatua. A'ereki a'itituhẽva'ea rupi katu nde eremombe'u, ei ġa ga pe. Nde eremohemba ġa pe nhaporemõ. A'ereki nde nderepojihuvi ġa javo ġa pe. Nde nderekoi huvihava'ġa ndehe jate. A'ereki ahe ojo'jajo'ja nde ve, ei ġa. Erembo'e katu nde Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. Marã ndereaporõgita a'ero? ei ġa ga pe. César'gareheve'ġa e'i: “Pemondomondo ti

itambere'ia César'ga pe nhanderuvihavuhu'ga pe ga imono'oğukarame,” ei ģa, ei ģa. Marã naerũ? Timondo po nhande ga pe hamo ģa poranduvame nhande ve? Mara'ngu po nde javo timondoyme po ga pe hamo? ei ģa Jesus'ga pe.

¹⁵ Jesus'ga okwahavipe reki ģandeaporoğitate'varuhua.

—Maranuhũrame pe nhinhi'ģa mbote'varuhupotari? ei ga ģa pe. Peru itambere'ia moeda, ei ga.

¹⁶ Igwete ģa heruri a'ero.

—Pemombe'u kiro ji ve a'ero, ei ga ģa pe. Ma'ģa ra'angava agwa? Ma'ģa ndera ģa okwatija inoģa hehe? ei ga.

A'ero ģa ei ga pe:

—César'ga ra'angava, ei ģa. Garera ģa okwatija inoģa hehe no, ei ģa ga pe.

¹⁷ Igwete Jesus'ga ei ģa pe:

—Pemondoa'ja ti César'ga rembiapoa ga pe a'ero. Tupana'ga rembiapoa ki a'e te pemondoa'ja Tupana'ga pe, ei ga ģa pe.

Yvyakotyve'ģa pe Jesus'ga ei Tupana'ga rembiapoa tonhimondo ti ģa onhikwava'eģa ga pe javo.

Igwete ģa nhimomby'ai ga rehe onhi'ģatu reki ga javo.

Ombogweravirẽ omanove'ģa nahem-birekoa'javi

(Mateus 22.23-33; Lucas 20.27-40)

¹⁸ Aerẽ saduceus'ģa nduri Jesus'ga pyri. Saduceus'ģa ndogweroviari omanove'ģa mbogwerahava novĩa. Igwete ģa nduri Jesus'ga pyri a'ero

tihepia ti ganhi'igatua nhande ve javo. Igwete ġa ei ga pe:

¹⁹—Jesus, Moisésva'ea okwatija inoġa nhande ve hako. Nahã ahe ei hako:

“Po ga manoi gwa'yre'ymame ġwembirekohëa mombytavo

gairũ'ga po hëa rerekoi a'ero hamo,” ei ahe.

“Gaha po ta'y hëa pe nhiirũva'ea togwereco gwakykwepohara'ġa javo,” ei Moisésva'ea hako, ei ġa Jesus'ga pe.

²⁰ Oro marã a'ero? ei ġa. Sete ahe onhoirũramo, ei ġa. Igwete ojihuvypyva'ea rembirekoro. Igwete omanorame ahe ndata'yri, ei ġa. ²¹ Igwete aheakoindava rembirekoro aherembirekokwerava'ea pavëi oirũva'ea py'rovo. Igwete ahe manoi gwa'yre'ymame. Igwete ahe mbyteramo ahe javijitehe kunhangwerava'ea rerekoi, ndata'yri ve omanomo. ²² Jarava'ea na jitehe no, ei ġa ga pe. Seteva'ea gwereco pa ahe ojopy'ropy'rovo novãa omanombava gwa'yre'ymamo. Aerë kunhangwerava'ea manoi no, ei ġa. ²³ Marã a'ero? ei ġa Jesus'ga pe. Ma'ġa nembirekoa po ti kunhangwerava'ea rekoi nehë ahe kwerava'javame nehë? A'ereki seteva'ea gwereco pa kunhangwerava'ea, ei ġa ga pe.

²⁴ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Tupana'ga nhi'igã atyvihu ko penhi'igã, ei ga saduceus'ġa pe. A'ereki pe ndapekwahavihu Tupana'ga rembikwatijarukara. Ndapekwahavi pe Tupana'ga popoakara no, ei ga.

²⁵ Okwerava'japavame po ti ġa nahembirekoa'javi nehë. Tupana'gapyrive'ġa ja yvagipeve'ġa ja ġa ndekoi ġwembirekoe'ymamo nehë, ei Jesus'ga ġa

pe. ²⁶ Gakwerava pe pe ei, ei ga. Napenhi'igi pe Moisésva'ea rembikwatijara pe naerũ? A'ereki Tupana'ga i'yva hugwi ikaja pytera hugwi onhi'iga mondo Moisésva'ea pe hako, ei ga. A'ero Moisésva'ea ikwatijari Tupana'ga nhi'iga ojive inoĝa. Tupana'ga e'i ahe ve:

“Jihi ko Tupanamo ako.

Abraão'ga ji mbohete.

Isaque'ga ji mbohete.

Jacó'ga ji mbohete,” ei Tupana'ga ahe ve, ei Jesus'ga imombe'gwovo ĝa pe.

²⁷ Abraão'ova'ea manorẽ reki Tupana'ga ei Moisésva'ea pe: “Abraão'ĝa ji mbohete,” ei ga. Ga nde'i: “Ahe ji mbohete.” A'ereki ĝa okoji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga. Tupana'ga nhi'iga atyvi ko penhi'iga a'ero pe erame omanove'ga ndokwerava'javi nehẽ, ei Jesus'ga saduceus'ga pe.

Manamo Tupana'ga remimbo'eagwera joheva'ero?

(Mateus 22.34-40; Lucas 10.25-28)

²⁸ Igwete judeus'ga mbo'ehara'ga ruri. Gwendu ga ĝa Jesus'ga monhi'inhi'igame. “Jesus'ga onhi'ikwepy katu reki ĝa,” ei ga oyvyteri pe. Igwete ga ruri javo Jesus'ga pe:

—Jesus, ei ga, manamo Tupana'ga remimbo'eagwera huvihavuhu joheva'ero?

²⁹⁻³⁰ Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Moisésva'ea omombe'u ikwatija hako, ei ga. Jara hoheva'ea ko nahã:

“Israelitas, pehendu katu ti!

Nhandepojykaharete'ga ko Tupana'ga.

Gaha jate ko nhandepojoykaharetero,” ei ahe, ei ga.

“Pearō hete tuhē ti pejipojoykaharete'ga Tupana'ga.

Pearō hete tuhē ti ga peji'py'a pe.

Pearō hete tuhē ti ga imondovo pejeaporoğita imohina ga rehe.

Pearō hete tuhē ti ga tako ti ji garemimbotarimova'ea rupi javo.

Pearō hete tuhē ti pejirokwa pejikovo ga nhi'īpo'ruavo,” ei Moisésva'ea, ei Jesus'ga ga pe.

³¹ Moisésva'ea omombe'u hehohyva'ea no, ei ga.

“Penhiarō pe.

Na jitehe ti pearō hete pejikotyve'ğa no,” ei ahe, ei ga.

A'ea memei Tupana'ga remimbo'eagwera jara hoheva'ero, ei Jesus'ga ga pe.

³² Igwete judeus'ğa mbo'ehara'ga ei ga pe:

—Na tuhē. A'itituhēva'ea nde ei ji ve, ei ga. A'ereki gaha jate oko Tupanamo tuhē. Ahã ojipe'ğa Tupanamo, ei ga Jesus'ga pe. ³³ Nhande mbatera kwava'eğame ga pe pyry ga pe novã, ei ga. Emo pyryheteva'ea ga pe ko na: Tiarō hete tuhē nhande Tupana'ga nhandepy'a pe hamo, ei ga ga pe. Tiarō hete tuhē nhande ga nhandekovo garemimbotarimova'ea rupi hamo, ei ga. Tiarō hete nhande ojipe'ğa nhanenhiarōhetea javijitehe hamo. A'ereki nhaneremiarōa koji'iete'i pyry Tupana'ga pe nhanerembikwava'eğa hohe, ei ga Jesus'ga pe.

³⁴ Jesus'ga ġwendu onhi'igatua upa. Igwete ga ei ga pe:

—Erenhimongo ġweri nde Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi kiro, ei Jesus'ga ga pe.

Kirē ojipe'ġa ndopojihuva'javi javo Jesus'ga pe a'ero.

*Daviva'ea rymymino'ga ko ahepojykaharetero
(Mateus 22.41-46; Lucas 20.41-44)*

³⁵ Igwete Jesus'ga ġajatykahavuhupeve'ġa mbo'embo'ei okari pe ġa mbojapyakavo. Igwete ga ei:

—Pe'ji ji ve a'ero. Marã ahembo'ehara'ġa ei Cristo'ga pe Tupana'ga remimbuhurukara'ga pe ga ko Daviva'ea rymyminoro javo? ei Jesus'ga ġa pe. ³⁶ A'ereki Daviva'ea tuhē omombe'u nhoġwenonde hako. Nahã ahe ei hako:

“Tupana'ga e'i jipojykaharete'ga pe:

‘Eapy ji pyri ekovo huvihavamo,’ ei ga,” ei ahe.

“Tamongo ti nearōe'ỹve'ġa neremimbotarimova'ea rehe.’

A'ea Tupana'ga ei jipojykaharete'ga pe,” ei Daviva'ea ikwatija hako, ei Jesus'ga.

A'ereki Tupana'ga ra'uva Daviva'ea mbo'euka a'ea rehe ikwatijaruka hako, ei ga ġa pe. ³⁷ Daviva'ea e'i Cristo'ga pe jipojykaharete'ga a'ero, ei ga. Ga ko Daviva'ea rymymino'ga jate rui naerũ, ei Jesus'ga onhimombe'gwovo ġa pe ġa mbojapyakavo.

Oarō hete ġa ganhi'ġa a'ero onhimongy-heteavo.

*Judeus'ġa mbo'eharava'ea onhimbohete tehe
(Mateus 23.1-36; Lucas 20.45-47)*

³⁸ Igwete Jesus'ga ei ġa mbo'eavo:

—Ahembo'ehara'ġa ja rui ti peko, ei ga. A'ereki ġa onhimbohete hete. Oko hete ġa opipukuhua

rehe tajirepia ġa javo, ei ga. Opota hete ġa ojipe'ġa nhi'igaturame ojive ima'ēhai pe pe ko orembo'ehara javo ġa pe. ³⁹ Gajatykahava pype ġa apypotari huvihava'ġa apykava rehe. Toryva jara'ġa pyri ġa o'u pota toryvi pe oina, ei Jesus'ga ġa pe. ⁴⁰ Opojyka ġa aherembirekokwera'ġa mbatera. Igwete ġa nhi'imbukuhui Tupana'ga pe novia ojipe'ġa ti te'i pyry ore ve javo. Hahyva'ea po ti kaitu Tupana'ga imondoi ġa pe a'ero nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Aherembirekokwerava'ea remimondoa
(Lucas 21.1-4)

⁴¹ Igwete Jesus'ga apygi upa ġajatykahavuhua pype itambere'ia ryrū'ia pyri. He'yjuhuve'ġa ga gwepia ġa inoġame itambere'ia Tupana'ga pe hyru'ia pype. Imbateheteve'ġa he'yi inoġi ipype novia. ⁴² Nanime imbatere'ÿvehēa ruri aherembirekokwerahēa. Igwete mokoi'ĩ hēa inoġi itambere'ia moedas ipype. ⁴³ Igwete Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Hepejijo aherembirekokwerahēa repiaga imbatere'ÿvehēa, ei ga ġa pe. Tamombe'u katu ti pe me: Hēaremimondoa koji'i pyry Tupana'ga pe ojipe'ġa nemimondoa hohe. ⁴⁴ A'ereki he'yiva'ea ġa omombyta ojive itambere'ia imondorame, ei ga. Hēa ki a'e te mokoi'ĩ jate gwereko itambere'ia novia. Emo hēa omondo pa ipype, ei Jesus'ga ġa pe.

13

*Judeusva'ea jatykahavuhua monduru-
pavaġwama, ei Jesus'ga*
(Mateus 24.1-2; Lucas 21.5-6)

¹ Jesus'ga horame ġajatykahavuhua hugwi garemimbo'ehara'ga ei ga pe:

—Jesus, ehepia! Ikatu hete nhandejatykahavuhua, ei ga. Itaruvihavuhua pyvō ġa japojapoi po raka'e, ei ga Jesus'ga pe.

² Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Erehepia nde nhandejatykahavuhua novīa? ei ga. Aerē po ti ndojikojikoga'javi ojogwehe itaruvihavuhua nehē. Omonduru pa po ti ġa ojohugwiugwi inoġa nehē, ei Jesus'ga ga pe.

*Hahyheteaġwama Jesus'gareheve'ġa pe
(Mateus 24.3-14; Lucas 21.7-19)*

³ Aerē Jesus'ga hoi vytyruhu pe – perope oliveiras ndyvuhu pe monte das Oliveiras pe. Pevo ga apygi oina ġajatykahavuhua rovai pyteri pe. Igwete ġa nduvi ga pyri Pedro'ga Tiagova'ea no João'ga André'ga. Jara'ġa ndovakie'ŷ ġa ei Jesus'ga pe:

⁴ —Emombe'u ti ore ve, ei ġa. Maname po ti ġa nhandejatykahavuhua mondurundurupavi inoġa nehē? Marāva'ea po ti Tupana'ga hepiukari na'ē ahemonhimomby'ava'ea nehē ira'agwe hekopavame nehē? ei ġa ga pe.

⁵ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Penhimboko'i ti pejikovo penhimoandyandyja hugwi. ⁶ Aerē po ti ġa nduġanduri onhimongyavo javo tehe nehē. Nhira'āra'āteheavo po ti ġa ei: “Jihi ko Cristoramo ako Tupana'ga remimbuhurukaramo,” e'i tehe po ti ġa nehē, ei ga. A'ea rehe po ti ġa he'yjuhuve'ġa moandyandyi nehē, ei ga. ⁷ Nahā po ti nehē no. Aerē po ti ġa imombe'ui nehē: “Ira'agwe ġa otavuka ġa pe kiro.

Paivohu ojipe'ġa tavukari ġa pe no,” e'i po ti ġa pe me nehē, ei ga. Tapembojui ti pejipy'a a'ea rehe, ei Jesus'ga ġa pe. Na tuhē ti hekoi nehē. Emo po ti a'ea rupi mbapavakotyva'ea rūi nehē, ei ga ġa pe. ⁸ Ojipe'ġa gwyriveve'ġa po ti otavukavuka ojipe'ġa gwyriveve'ġa pe nehē, ei ga. Omyomyi po ti yvya avo nehē. Pevo po ti yvya imyimyī nehē no. Momina po ti mbatera i'uhavamo nehē, ei ga. Nahā po ti hahy rambugwe yvyakotyve'ġa pe nehē, ei ga. Kunhangwera'ġa gwa'yra'ġa mbo'aġwerīrame hahy rambugwe ġa pe. Na jitehe po ti hahy rambugwe yvyakotyve'ġa pe nehē mbapava koty nehē no, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

⁹ —Penhimboko'i ti, ei ga ġa pe. Pe jireheva'ea ġwaramo po ti nhiarōē'ŷve'ġa pe pyhygi pe nderogwovo imohiġatuhara'ġa pyri nehē. Ojatykahava pype po ti ġa pe nupanupāi nehē, ei ga. Ga po ti pe nderohoi gwuvihavuhu'ġa pyri gobernadores'ġa pyri nehē no ġa ko Jesus'gareheva'ero javo nehē. Pevo po ti pe ami a'ero penhimombe'ukatuavo ġa pe nehē, ei ga. ¹⁰ Jireheve'ġa po ti imombe'umbe'ui naē pyryva'ea ojipe'ġa gwyriveve'ġa pe nhaporemo ji mombe'gwovo ġa pe nehē. Aerē po ti ihoi mbapavakotyva'ea apiavo nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ¹¹ Ga po ti pe pyhy pe nderogwovo imohiġatuhara'ġa pyri nehē. Pe nderohorame tapemomyi ti pejipy'a penhi'ġaġwama rehe nehē marāi po ti ji ġa pe javo nehē, ei ga ġa pe. Ihorame penhi'ġa apiavo po ti Tupana'ga ra'uva ikwahavukari pe me pe mbo'eavo nehē, ei ga. A'ero po ti pehe jate rūi pe nhi'ġi nehē. Tupana'ga

ra'uva pe monhi'ĩ nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

¹² —Gwe'yja'ġa vehevi po ti ġa ġa mondoukari ġapo pe nehẽ tojuka ti ġa ġa javo nehẽ. Jara'ġa po ti oirũ'ġa mondoukari ġapo pe nehẽ, ei ga. Jara'ġa po ti gwa'yra'ġa mondoukari tojuka ġa javo. Jara'ġa po ti ġa nhimonha'ngai uva'ġa ndehe ġa jukavouka nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe. ¹³ Okouhu pa po ti ġa pe ndehe nehẽ pe jireheva'ero ġwaramo nehẽ. Po ti pe nhimboitai avuirama pejipo-hire'yma ji hugwi nehẽ, a'ero po ti Tupana'ga pe mongoi ojipyri nehẽ, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

Jesus'ga omombe'u aerẽva'ea hahyheteva'ea
(Mateu 24.15-28; Lucas 21.20-24)

¹⁴ Igwete Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe no:
—Aerẽ po ti pe hepiagi ite'varuhuheteheteva'ea i'ama nehẽ – pevo po no'amuhũi ramo, ei ga. Tupana'ga noaronhuhũ a'ea opohia judeus'ġa jatykahavuhua hugwi a'ea rehe nehẽ, ei ga. (Kiroki ga onhi'ĩ kiro ikwatijara pe – tokwaha ti ga a'ea.) Aerẽ po ti pe a'ea repiagi pevo nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe. Pe hepiagame Judéiapeve'ġa ti toka'nhyka'nhy onhana vytyruhu pe xam-anoyme ti javo nehẽ, ei ga. ¹⁵ Kiroki ġa oko ongapereuhuva'ea arimo a'ea rupi – tojyvipe ti ġa ogwovo okie'yma onga pype ombatera rerogwovo nehẽ. Toka'nhymipe ti ġa onhana, ei ga. ¹⁶ Kiroki ġa oporavyky ko pe a'ea rupi – tojivyryme ti ġa onga pe tapy'ynhapira rerogwovo nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁷ —Iporia'i po ti ipuru'ave'ġa a'ea rupi oka'nhyopotarame nehẽ. Iporia'i po ti

omoka'mbuve'ġa no gwa'yra'ġa nenonhamb-otarama nehē, ei ga. ¹⁸ Pe'ji ti Tupana'ga pe a'ero turyme ti akoja hahyva'ea yapohua rupi. A'ereki ahe nonhani gwerevi oka'nhyama a'ea rupi, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁹ Ite'varuhuheteheteva'ea urame po ti hahy hete ġa pe nehē. Nanongara ndogwerekoa'javi Tupana'ga rembiapoagwera jate hako. Aerē po ti ndogwerekoa'javi nanongara nehē no, ei Jesus'ga ġa pe. ²⁰ Hahyheteva'ea po ti tiruahū ranuhū ġa pe nehē, ei ga. Hahyheteva'eaġwama rehe ojapyakarama Tupana'ga ei hako: “Po ti okombegwe hahyheteva'ea ġa pe nehē, a'ero po ti ġa papavi nehē,” ei ga hako, ei Jesus'ga ġa pe. Tupana'ga nhaġataruhu a'ero ġa ndehe okovo – kiroki ġa ga omo'emo'ē ojive. Nurā ga ei: “Namombegweukari ti ji hahyva'ea ġa pe a'ero nehē,” ei Tupana'ga hako, ei ga imombe'gwovo ġa pe.

²¹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe no:

—Po ti ojipe'ġa etehei pe me nehē: “Pehepia. Agwa ko Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga.” Taperoviari ti ġa a'ero nehē, ei ga ġa pe. Po ti ojipe'ġa etehei pe me nehē: “Pehepia. Cristo'ga ko pevo u.” Taperoviari ti ġa na jitehe no, ei Jesus'ga ġa pe. ²² Aerē po ti ojipe'ġa nduġanduri nehē jihi ko ako Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo jawo tehe nehē. Ojipe'ġa po ti ġa nduġanduri nehē no jihi Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharamo jawo tehe nehē, ei ga. Ahemonhimomby'ava'ea po ti ġa japojai hepiuka nehē tимоandyandyi ti ġa jawo nehē. Tupana'ga remimo'ēhara'ġa vehevi po ti ġa ġa moandyandyipotari nehē novīa,

ei ga ġa pe. ²³ Penhimboko'i ti a'ero pejikovo. A'ereki ji amombe'u jipe pe me pe momoranduva tapemoandyandyjukaryme ti ġa javo, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

Jesus'ga rura'javaġwama
(*Mateus 24.29-31; Lucas 21.25-28*)

²⁴ Igwete Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe no:
—Hahypavirē

“po ti igwevi kwara nehē.

Jahya po ti nombokojahua'javi nehē no”, ei ga.

²⁵ “Jaytata'ia po ti indurundurugi yvaga hugwi nehē.

Yvagipeva'ea po ti iġwyġwymi nehē ipopoakava'ea”, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁶ A'ero po ti vvyakotyve'ġa jirura'java repiagi nehē. Yvaġatiġa pype po ti ji ruri nehē jipopoakahetea pyvō. Nhirendy'ja hete po ti ji jitua nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ²⁷ A'ero po ti ji ei jipyrive'ġa pe yvagipeve'ġa pe nehē: “Peho ti kiro nhiremimo'ēhara'ġa nderua nehē,” a'e po ti ji javo ġa pe nehē, ei ga. A'ero po ti ġa hoi ġa mono'oġa ġa nderupava ġagwyġagwyrā hugwi nhaporemonehē. Gweru po ti ġa ġa kwara pora hugwi kwara hoa hugwi no tyapyrā hugwi nhimbya hugwi no, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

Figo'yva figueira ahe mbo'e
(*Mateus 24.32-35; Lucas 21.29-33*)

²⁸ Igwete Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe no:
—“Maname po ti ihoi japiavo nehē?” pe'ji ko pe ji ve ko. Penhimbo'e ti a'itituhēva'ea rehe figo'yva repiaga a'ero, ei ga ġa pe. Pe hepiagame figo'yva huangy'ria, a'ero pe ei jipi: “Kwaria ġwerī kiro.”

29 Na jitehe hepiagame hahyheteva'ea po ti pe ei nehē: “Kiro mbapava koty,” ei Jesus'ga ġa pe.
 30 Amombe'u katu ji pe me, ei ga. Aġwamove'ġa ndekojirame po ti akoja ihopavi japiavo nehē, ei ga. 31 Aerē po ti ahana'ja kwara. Yvya po ti ahana'ja nehē no. Nhirembi'ea ki a'e te okoe'ymi a'itituhēva'ero opopoakaramo avuirama nehē, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

*Maname po ti Jesus'ga rura'javi nehē?
 (Mateus 24.36-44)*

32 Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Ahe ndokwahavi kwara jirura'javame nehē marananime po ti nehē javo, ei ga. Tupana'gapyrive'ġa yvagipeve'ġa ndokwahavi. Ji vehevi Tupana'ga ra'yramo ndakwahavi no, ei ga. Jiruva'ga jate okwaha jirura'jahava, ei ga ġa pe. 33 Penhimboko'i ti. Pejirokwa ti nhinhi'ġa rendukatua rehe ji mboha'uva. A'ereki pe ndapekwahavi jirura'jahava, ei ga ġa pe.

34-36 Igwete ga ei ġa pe no:

—Tamombe'u ti pe me jirura'java javijiteheva'ea a'ero, ei ga. A'ereki ji ko onga jara'ga ja – kiroki ga oho ojipe'ġa gwyri pe. Ohorame ga ei ojipyrive'ġa pe: “Pereko katu ti nhimbatera ji ve jirakykweri,” ei ga ġa pe, ei ga. Ga mbojogwetavamo ga ġa mboporavykyi a'ero ġa mbojogwerekovo. Ojipe'ga pe ga ei: “Mytu'ē me e'ā hepiakatuavo nhironga,” ei ga, ei ga. Ga ndokwahavi reki ijara'ga ruraġwama, ei Jesus'ga ġa pe. Po ti hepiakatuhara'ga ndohepiakatui garonga okia ga rura'javame nehē, a'ero po

ti ijara'ga hepiagi ga kirame nehẽ, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

—Na jitehe ji ei pe me a'ero: Pejirokwa ti nhinhi'ġa rendukatua rehe, ei Jesus'ga ġa pe. A'ereki pe ndapekwahavi jirura'jahava nehẽ. Mara'ngu po ti ypytunimo jitua nehẽ ypyhaji katu nehẽ? ei ga. Mara'ngu po ti ko'eġatue'yoma rupi jitua nehẽ? ei ga ġa pe. Pe nhimboha'uve'yomame po ti ji rura'javi nehẽ, ei ga. Po ti pe ndapejirokwari nhinhi'ġa rendukatua rehe ji rura'javame nehẽ, a'ero po ti ji hepiagi pejirokwara'yoma nehẽ! ei ga. ³⁷ Pejirokwa ti hehe a'ero, a'e ji pe me, ei ga. Poro jitehe ji ei jireheve'ġa pe nhaporemno. Pejirokwa tuhẽ ti hehe, ei Jesus'ga ġa pe.

14

Ojuka pota ahe Jesus'ga

(Mateus 26.1-5; Lucas 22.1-2; João 11.45-53)

¹ Aerẽ judeus'ġa japoġwerĩrame toryva ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa nhomonhi'ġi ojogwerekovo judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavẽi. Yapoa rupie'yimi judeus'ġa mokõi japo toryva. A'ea rupi memei ġa japyakai ġwamonhava'ea ruragwera rehe Egitopeve'ġa gwyra hugwi. Ojipejiva'ea pe ġa ei Páscoa. Ojipea rupi toryva rupi ko ġa i'ui pão ndovuriva'ea jipi. Kiro judeus'ġa toryva japoġwerĩrame ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa nhomonhi'ġi judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavẽi ojogwerekovo.

—Marã re po ti nhande Jesus'ga pyhynhim-imukari ga jukavouka nehẽ? ei ġa ojohupe. Mokõi nhande kirame po ti nhande japoukari toryva

nehẽ, ei ġa. ² A'ea rupi rũi po ti nhande ga pyhygukari he'yjuhuve'ġa ti tojogwayvayvayme ga rehe, ei ġa ojohupe.

*Gweka'vo ahe nhandya Jesus'ga akaġa rehe
(Mateus 26.6-13; João 12.1-8)*

³ Igwete Jesus'ga rekoi cidade de Betânia pe. Igwete ga i'ui mbatera ijaijauhugwera'ga ronga pe Simão'ga ronga pe. Nanime hẽa heruri perfume nhandya hyru'ia pype. He'yjuhu hẽa omondo itambere'ia nhandya rehe imombaravipyre'ỹva'ea rehe. Igwete hẽa heruri ika'mbiga hovapytymbava heka'voga Jesus'ga akaġa rehe. ⁴ A'ero jara'ġa nhimonha'ngai hẽa rehe.

—Maranuhũrame hẽa jigwaraiteheuhui nhandya rehe? ei ġa ojohupe. ⁵ He'yjuhuva'ea itambere'ia trezentos po ġa ikwepyygi hẽa pe nhandya rehe ramo. A'ero po hẽa imondoi itambere'ia imbatere'ỹve'ġa pe ramo, ei ġa. Emo hẽa gweka'vopavipe reki Jesus'ga akaġa rehe, ei ġa ojohupe.

Igwete ġa nhimboahivi onhi'igahyavo hẽa pe. ⁶ Emo Jesus'ga e'i ġa pe:

—Na hẽa rekoi jate. Maranuhũrame pe hẽa mbote'varuhu pota? ei ga ġa pe. A'ereki hẽa oko katu katu imbuhua ji ve, ei ga. ⁷ Nane'yimi po ġa ndekoi pe pavẽi imbatere'ỹve'ġa jipi. Pe ġa pokopotarame po pe ġa pokogi jipi. Ji po ti a'ea nakombegwei pe pyri nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe. ⁸ Nanongara jate hẽa gwereko, nanongara hẽa ombuhu ji ve. Ji manoa renonde hẽa

imongyi nhandya jira'oa rehe nhitÿhava rupi-aramo, ei ga. ⁹ Tamombe'u katu ti pe me: Yvyakotyve'ga pe nhaporemo ti ga imombe'ui pyryva'ea ji mombe'gwovo nehê. A'ea rupi ti ga hêa mombe'ui nehê no tokwaha pa ti ga hêaremimbuhuragwera, ei Jesus'ga ga pe.

*Tapyhyguka ti Jesus'ga pe me, ei Judasva'ea
(Mateus 26.14-16; Lucas 22.3-6)*

¹⁰ Aerê Judas Iscariotesva'ea – ahe ko dozeve'ga pyteripeva'ea Jesus'ga remimbo'eharava'ea novia – kiro ahe hoi ikwava'ehara'ga nduvihava'ga pyri. Igwete ahe ei ga pe:

—Tapyhyguka ti Jesus'ga pe me, ei Judas Iscariotesva'ea ga pe.

¹¹ Igwete ga ndoryndoryvamo ahe renduvame.

—Toromondo ti itambere'ia nde ve gapyhygukara ikwepykavamo a'ero, ei ga ahe ve.

Aerê ahe jirokwapotari hehe a'ero, marã po ti ji ga pyhygukari ga pe javo.

Jesus'ga o'u gwemimbo'eharava'ea pavêi Páscoa rupi

(Mateus 26.17-25; Lucas 22.7-14, 21-23; João 13.21-30)

¹² Kiro Jesus'ga remimbo'ehara'ga nduri Jesus'ga pyri. A'ereki judeus'ga oapouka kiro torywa – kiroki a'ea rupi ga o'u pão ndovuriva'ea. A'ea rupi jitehe judeus'ga ojuka cordeiros Páscoa rupiaramo ti'u javo. Cordeiros jukahava rupi garemimbo'ehara'ga nduri Jesus'ga pyri. Igwete ga ei ga pe:

—Mome po ti ore hoi Páscoa rupiara imboavujikwea nde i'ui nehê? ei ga ga pe.

¹³ Igwete ga ei mokonha'ğa pe:

—Hepejigwovo cidade pe. A'ero po ti pevove'ga pe novatī yhya rerua hyrua pype nehē, ei ga. Peho ti ga reviri. ¹⁴ Ga horame onga pype ti pe'ji onga jara'ga pe, ei ga. Pe'ji ti ga pe: “Nhanembo'ehara'ga e'i nde ve: ‘Mome i'ukava ruvi? Ta'u ti mbatera pevo nhiremimbo'ehara'ga pavēi,’ ei ga nde ve.” Peho ti javo ga pe a'ero, ei Jesus'ga ға pe. ¹⁵ A'ero ti ga hepiukari pe me i'ukavuhua onga jo'aripeva'ea. Pevo gwereko jipe mesa aheapykava. Pevo ti pemboavujikwe mbatera nhande ve a'ero nehē, ei Jesus'ga ға pe.

¹⁶ Nahā ga mokonha'ğa mondoukari cidade pe. Igwete ға hepiapavi garemimombe'ua. Igwete ға imboavujikweri mbatera inoğa Páscoa rupiara.

¹⁷ Ypytunimo Jesus'ga dozeve'ğa nderohoi pevo ға nderokiavo. ¹⁸ Igwete ға i'ui ojopyri upa. Igwete Jesus'ga ei ға pe:

—Amombe'u katu ji kiro pe me: Pepyteripeve'ga po ti ji pyhyguka ji mondovouka ғаpo pe nehē, ei ga. O'u ga kiro ji pavēi, ei ga ға pe.

¹⁹ A'ero ға ndovy'ari okovo. Onhinanhinani ға ei ga pe:

—Ji rūi re po? ei ға ga pe.

²⁰ —Ga ko opymi pāo tyhya pype ji pavēi i'gwovo pepyteripeve'ga, ei Jesus'ga dozeve'ğa pe. ²¹ Kiro po ti ji manoi nehē. A'ereki kiro oho japiavo nhimombe'upyra – kiroki a'ea ahe okwatija ji mombe'gwovo hako, ei ga. Emo tiruahū hete ti ga pe – kiroki ga ji mondouka ғаpo pe. Po ga ndojihuvi hamo, a'ero po koji'i pyry ga pe hamo. Tupana'ga po ti ombohahy hete ga pe nehē, ei ga.

*Jesus'ga omondo ahe ve pão vinho reheve
(Mateus 26.26-30; Lucas 22.15-20; 1 Coríntios
11.23-25)*

²² Ga i'urame Jesus'ga ipyhygi pão. Igwete ga nhi'īgi Tupana'ga pe ndepiry hete nde imbuhua ore ve javo. A'ero ga haygwe'rogi ima'ema'eamo ġwemimbo'ehara'ġa pe. Igwete ga ei ġa pe:

—Pepyhy i'gwovo. A'ea ko jira'oa, a'e ji jupe, ei ga.

²³ Aerē ga ipyhygi copo – kiroki gwereko vinho. Igwete ga nhi'īgi Tupana'ga pe ndepiry hete nde imbuhua javo. A'ero ga imondoi ġa pe. Igwete ġa nhaporemō i'ui jugwi a'ero upa. ²⁴ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—A'ea ko jirekoa, a'e ji jupe, ei ga. Aheka'voguka po ti ji jirekoa ġa pe jijjukauka nehē, ei ga. Nahā po ti ji manoi yvyakotyve'ġa ndepirya. A'ereki Tupana'ga e'i ipyahuva'ea mombe'gwovo: “Garekoa reka'vogame po ti ji imombori ġandekote'varuhua ġa hugwi,” ei ga. Nurā jirekoa reka'voga ġwaramo a'iti hete tuhē po ti Tupana'ga imombori he'yjuhuve'ġa ndekote'varuhua ġa hugwi nehē ġwembi'ea rupi nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ²⁵ Amombe'u katu ji pe me: Kiro ti ji nda'apoa'javukari nanongara toryva vinho gwovo pe nderekovo nehē. Aerē po ti nhanderuvihavuhuhetero Tupana'ga japoukari ji ve toryva ġwonga pe yvagi pe nehē. A'ea rupi po ti ji japoī toryva nhande ve a'ero nehē hajiheva'ea ipyahuva'ea, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁶ Igwete ġa nhimby'yi Tupana'ga mboheteavo aerē ogwovo monte das Oliveiras pe.

Jesus'ga omomorandu Pedrova'ea nahã ti ne'mbe javo

(Mateus 26.31-35; Lucas 22.31-34; João 13.36-38)

²⁷ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Pepohi pa ti pe ji hugwi nehẽ, ei ga. A'ereki Tupana'ga rembikwatijarukara omombe'u nhoġwenonde a'ea, ei ga. Ikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iġa hako.

“Tupana'ga e'i:

‘Tajukauka ti ovelhas repiakatuhara'ga nehẽ,
ei ga.

‘Ga jukarame po ti ovelhas
nhiġwaheġwahemi nehẽ,’ ei Tupana'ga
hako,” ei ga.

Igwete Jesus'ga ei no:

—Pe po ti na jitehe a'ero nehẽ no. Ga ji jukarame po ti pe nhiġwahembavi nehẽ no, ei ga. ²⁸ Emo nhimbogweravirẽ nhimanoa hugwi po ti ji hoi Galilíapeve'ġa gwyri pe jitekovo pe nenonde nehẽ, ei ga ġa pe.

²⁹ Igwete Pedro'ga ei ga pe:

—Jara'ġa po ti opohipavipe nde hugwi. Jihi po ti ndapohiraġwami nde hugwi, ei ga Jesus'ga pe novĩa.

³⁰ Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—A'itituhẽva'ea ti ji ei nde ve: Kiroġwe ypytunimo inamutiġa nhi'iġa renonde po ti nde ei ji ve nehẽ: “Ji ndakwahavi Jesus'ga.” Três po ti nde ea'jaa'javi ji ve nehẽ. Kirẽ po ti mokõi inhi'iġa'javi inamutiġa nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

³¹ Igwete Pedro'ga nhi'iġahyi ga pe:

—Po ti ġa ji jukai nde reheve, a'ero po ti ji nda'ei tuhẽ te a'ea nde ve nehẽ, ei ga.

A'ea jitehe jara'ġa ei Jesus'ga pe no.

*Jesus'ga oko matetyhava pype Getsêmani pe
(Mateus 26.36-46; Lucas 22.39-46)*

³² Igwete Jesus'ġa hoi Getsêmani pe. Igwete ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Avo pejuvete pejiapyapyga, ei ga. Taho na'ẽ ti nhinhi'iġa Tupana'ga pe, ei ga ġa pe.

³³ Igwete ga ġa nderohoi Pedro'ga Tiagova'ea. João'ga ga gweroho no. Kiro omboju hete Jesus'ga opy'a. Ndovy'arihu hete ga. ³⁴ Igwete ga ei ġa pe:

—Jivy'are'yma ji juka ġwerĩ, ei ga. Avo ti pepyta pejikire'yma, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁵ Hehemo'i ga hoi a'ero. Igwete ga nhinoġi ojovapyvo onhi'iġa Tupana'ga pe.

—Nde ipotarame terembuhurukari hahyva'ea ji apiavouka, ei Jesus'ga ga pe. ³⁶ Apĩ, ei ga, nde erekwaha imongopava neremimbotarimova'ea rehe. Nurã ji ei nde ve: Terembuhurukari hahyva'ea ji ve a'ero, ei ga. Emo nhiremimbota-rimova'ea rupi rũi ti eko. Enhimimbotarimova'ea rupi ti eko, ei Jesus'ga ga pe.

³⁷ Kirẽ ga jivyra'javi ua trêsv'e'ġa ndepiaga. Oki pa reki ġa upa. Igwete ga ei Pedro'ga pe:

—Simão Pedro, ei ga. Ereki nde ejupa? Nerenhimomiranami'iĩ nde ejopehyja pe naerũ? ei ga ga pe. ³⁸ Tapekiri ti, a'e ko ji pe me ko, ei ga. Penhi'ĩ ti Tupana'ga pe. Pe'ji ti ga pe: “Ore poko ti torokote'varuhupotaryme ti ore,” pe'ji ti Tupana'ga pe, ei ga. Peko pota pe Tupana'ga nhi'iġa rupi novĩa. Emo Tupana'ga pe pokoge'ymame pe

napenhimomiranami pete'varuhuro ġwaramo, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁹ Igwete Jesus'ga hoa'javi onhi'iġa Tupana'ga pe.

—Nde ipotarame terembuhurukari hahyva'ea ji ve, e'ia'ja ga Tupana'ga pe.

⁴⁰ Aerē ga rura'javi trēsve'ġa pyri. Okipava'ja ġa upa. A'ereki ura'ja ġa pe ġa ndopehyihetea. Nonhi'iġa'uvi ġa ga pe a'ero.

⁴¹ Igwete ga hoa'javi onhi'iġa Tupana'ga pe. Aerē ga jivyra'javi trēsve'ġa pyri.

—Pekirijiuhu pe pejiġupa? ei Jesus'ga ġa pe. Kirupi pekiratete, ei ga. Kiro ihoi japiavo ji pyhygukahava. Kiro po ti ġa ji kwava'eġi okote'varuhuve'ġa po pe nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ⁴² Pevy kiroġwe. Pehepia. Kiro ki ga u jipyhygukahara'ga. Xaho ga rovatiamo a'ero, ei ga ġa pe.

Opyhyguka ahe Jesus'ga

(Mateus 26.47-56; Lucas 22.47-53; João 18.3-12)

⁴³ Jesus'ga nhi'iġame ġwemimbo'ehara'ġa pe kiro Judasva'ea ruri pea rupi – kiroki ahe dozeve'ġa pyteripeva'ea garemimbo'eharava'ea novia. He'yjuhuve'ġa ahe gweru ojupi. A'ereki xava'eve'ġa ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa no judeus'ġa mbo'ehara'ġa no – judeus'ġa moġitahara'ġa nħaporemō ombuhuruka he'yjuhuve'ġa Judasva'ea rupi topyhy ti ġa Jesus'ga javo. Ga gweru itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve a'ero. ⁴⁴ Judasva'ea e'i jipe ġa pe:

—Tabeija na'ē ti Jesus'ga repiuka pe me. A'ero ti pepyhygahy ga rerogwovo, ei ahe ġa pe.

⁴⁵ Kiro Judasva'ea ruri a'ero ogwovo Jesus'ga rehei katu.

—Kiro ji ruri nde pyri, ei ahe Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe.

Igwete ahe Jesus'ga beijai. ⁴⁶ Kiro ġa Jesus'ga pyhygi a'ero. ⁴⁷ Pevo Jesus'gareheve'ga rekoi o'ama Jesus'ġa pavēi. Igwete ga ipyhygi oitakyhea'javuhuva'ea takyti ġa javo novĩa. A'ea ga imondoi ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'gapyrive'ga rehe ga nambi'oga novĩa. ⁴⁸ Igwete Jesus'ga ei pevove'ġa pe:

—Amovahĩ po ji governo naerũ? ei ga. Nurã pe heruruhui itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve ji pyhyga naerũ? ei ga ġa pe. ⁴⁹ Nane'ymi ji rekoi pe pavēi nhandejatykahavuhua rokari pe ġa mbo'eavo jipi, ei ga. A'ea rupi pe ndajipyhyguhui oji'i. Emo pe ji pyhyguka kiro aherembikwati-jaragwera rupi ahenhĩ'ĩpo'ruavo, ei Jesus'ga ġa pe.

⁵⁰ Igwete Jesus'ga remimbo'ehara'ġa pohipavi ga hugwi onhana oka'nhyrna. A'ero Jesus'ga pyhyhara'ġa ga rerohoi ga rerekovo.

⁵¹ Igwete ipyahuve'ga ruri Jesus'ga reviri. Ojipeji opira ga omongi herua i'arimova'ea jate. Igwete Jesus'ga pyhyhara'ġa ga pyhypotari novĩa. Emo gapiratehea ġa opyhy. ⁵² Igwete ga hemi jugwi taka'nhy ti ġa hugwi javo. Igwete ga henonhani opire'yra rerogwovo a'ero.

Jesus'ga oko judeusva'ea mogitaharava'ea rovai pyteri pe

(Mateus 26.57-68; Lucas 22.54-55, 63-71; João 18.13-14, 19-24)

53-56 Igwete ġa Jesus'ga rerohoi ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga ronga pe Caifás'ga ronga pe. Oro Pedro'ga, irupe ga ruri Jesus'ga reviri okari pe ova-hema. Pevo ga apygi guardas'ġa pavēi ojipe'eavo tata ypyvo.

Igwete ġa Jesus'ga rerohoi onga pe. A'ero judeus'ġa moġitahara'ġa jatykatykapavi ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa jara'ġa pavēi. Gahā tuhē ojatyka jipi henduva judeus'ġa nhi'iġa ġa imbojarame mbatera ojipe'ġa ndehe. Igwete judeus'ġa moġitahara'ġa nhaporemō ojipe'ġa ndekari kiro tombojamboja ti ġa ite'varuhuva'ea Jesus'ga rehe javo. A'ereki ġa ojukauga pota ga. He'yi reki ġa novīa – kiroki ġa u o'mbeo'mbero nahā Jesus'ga rekote'varuhui javo tehe. Emo ndojo'jajo'javi reki ġanhi'iġa. Nurā ġamoġitahara'ġa nde'i: “A'iti gamombe'ua. Nurā tijuka ga,” nde'i ġa.

57-58 Aerē ojipe'ġa po'ami o'mbero ġa pe. Igwete ġa etehēi:

—Orohendu ore Jesus'ga nhi'iġa ikwehe, ei ġa. “Tamondurunduru ti aġa Tupana'ga ruhava,” e ko ga ikwehe, e'i tehe ġa. “Akwaimbae'ġa oapo agwa,” ei ga. “Emo mokōi ti ji herokiri japopava irūa nehē – kiroki vvyakotyve'ġa ndoapokwahavi,” ei ga, ei ġa imombe'uteheavo ġa pe novīa.

59 Emo ġanhi'iġa vehevi ndojo'javi.

60 Igwete Caifás'ga po'ami ua ġandovai pyteri pe. Igwete ga ei Jesus'ga pe:

—Marāi nde a'ero ejihe ġa imbojambojarame naerū? ei ga. Nerenhimombe'uuhui nde ekovo naerū? ei ga Jesus'ga pe.

61 Jesus'ga nonhi'īgi reki upa onhi'ĩpotare'yma ġwaramo. Igwete ga ea'javi Jesus'ga pe:

—Ndehe re koi Cristoramo ereko naerũ Tupana'ga remimbuhurukaramo? Nde ereko nhaneremimbohete'hara'ga ra'yramo Tupana'ga ra'yramo? ei ga. Enhimombe'u katu ti ore ve a'ero, ei ga ga pe.

62 —A'ea ko ji. Tupana'ga ji mbuhuruka avo yvya koty, ei Jesus'ga ga pe. Igwete po ti pe ji repiagi nehẽ ji apygame ipopoakaheteve'ga pyri Tupana'ga pyri jitekovo huvihavamo nehẽ, ei ga. Pehepia po ti pe ji rura'javame yvaġatiġa pype ua yvya koty nehẽ no, ei Jesus'ga ga pe.

63 Igwete Caifás'ga nhimboahihetei Jesus'ga nhi'īga henduvame. Nurã ga imbotararagi opira onhimongouhu ga Tupana'ga'java'ero javo. Igwete ga ei jara'ġa pe:

—Kirupi tuhẽ ojipe'ġa nemimombe'ua nhande ve. A'ereki ga tuhẽ e'iuhu ojive, ei ga. 64 Pehendu ko pe ganhi'īga ko. Onhimongouhu ga Tupana'ga'java'ero, ei ga. Marã po ti nhande ga rerekoi naerũ? Marãi pe ga pe? ei ga jara'ġa pe.

Igwete ġa epavi ga pe:

—Oko te'varuhu tuhẽ ga. Tomano po ga hamo! ei ġa.

65 Kiro ġa nyvuni ga rehe. Igwete ġa hovapi-ari gareakwara tapy'ynhapira pyvõ. Igwete ġa kwaġakwari ga rehe.

—Ma'ġa okwa nde rehe? Ekwaha ti, ei ġa ga pe ga rerekomemuamo.

Igwete guardas'ġa ga rovapetepetegi no.

*Ndakwahavi ji Jesus'ga, e'ia'jaa'ja Pedrova'ea
(Mateus 26.69-75; Lucas 22.56-62; João 18.15-18, 25-27)*

⁶⁶ A'ea ja okari pe Pedro'ga apygi guardas'ga pavēi ojipe'eavo. Igwete Caifás'gapyrivehēa ruri.

⁶⁷ Pedro'ga repiagame hēa ga repiahetei.

—Nde ko Nazarépeve'gapavēiva'ea Jesus'gapavēiva'ea, ei hēa ga pe.

⁶⁸—A'ea rūi ji! ei Pedro'ga o'mbero. Gara pe nde ei? ei ga hēa pe.

A'ero ga hoi ahehohava rupi. Nanime inamutiḡa nhi'iḡi. ⁶⁹ Igwete hēa ga repiagi pevo. Hēa ea'javi pevove'ḡa pe:

—Agwa'ga ko Jesus'gapavēive'ga.

⁷⁰ Igwete Pedro'ga ea'javi o'mbero:

—A'ea rūi ko ji!

Aere'ĩ pevove'ḡa ea'javi Pedro'ga pe:

—A'iti nde gapavēiva'ea. A'ereki nde Galiléiapeva'ea no, ei ḡa ga pe.

⁷¹ Igwete Pedro'ga nhi'iḡahyi ḡa pe:

—A'itituhēva'ea ji a'e pe me. Ji ndakwahavi tuhē akoja'ga, ei ga ḡa pe. Ji mberame pe me po ti Tupana'ga imbohahyi ji ve hamo, ei Pedro'ga ḡa pe novā.

⁷² Nanime inamutiḡa nhi'iḡa'javi. A'ero Pedro'ga ikwahava'javi Jesus'ga nhi'iḡagwera ojive. A'ereki opyhyga renonde Jesus'ga omombe'u jipe ga pe javo. “Inamutiḡa nhi'iḡa'java rupi po ti trēs nde ea'jaa'javi ji ve: ‘Ji ndakwahavi Jesus'ga’,” e'i jipe Jesus'ga Pedro'ga mbeaḡwama mombe'gwovo ḡa pe.

Kiro Pedro'ga ikwahava'javi ganhi'iḡagwera. Omboju Pedro'ga py'a. A'ero ga jehe'ohetei o'ama.

15

Pilatosva'ea eagwera Jesus'ga pe

(Mateus 27.1-2, 11-14; Lucas 23.1-5; João 18.28-38)

¹ Ypyhajive judeus'ga moġitahara'ga jatykatykaa'javi ikwava'ēhara'ga nduvihava'ga xava'eve'ga pavēi judeus'ga mbo'ehara'ga pavēi. Igwete ġa nhaporemō ġa jatykai nahanahã ti tireko Jesus'ga a'ero javo. Igwete ġa Jesus'ga kwarukari ga rerogwovouka governador'ga pyri Pilatos'ga pyri. ² Igwete Pilatos'ga ei Jesus'ga pe:

—Nde ko judeus'ga nduvihavuhuhetero ereko naerũ?

Igwete Jesus'ga ei:

—Ndehe ko ere poha.

³ Igwete ikwava'ēhara'ga nduvihava'ga imbojambojatehei Jesus'ga rehe. Emo Jesus'ga nonhi'ĩkwepyyi ġa onhi'ĩpotare'yma ġwaramo ġa pe.

⁴ Igwete Pilatos'ga ea'javi ga pe:

—Nerenhi'igihũ nde ġa pe naerũ? ei ga. Ere-hendu nde ġanemimbojaruhua ejihe, ei ga Jesus'ga pe novĩa.

⁵ Emo Jesus'ga nonhi'ĩkwepyyi ga no. Nurã Pilatos'ga nhimomby'ai ga rehe.

Pilatosva'ea ojukauga Jesus'ga

(Mateus 27.15-26; Lucas 23.13-25; João 18.39-19.16)

⁶⁻¹¹ Kiro he'yjuhuve'ga nduri javo Pilatos'ga pe.

—Páscoa japoia nanani nde cadeiapypeve'ga mbopiro'yi ga mohema cadeia hugwi oreremimbotarimo. Emohemuka ga kiro a'ero, ei ġa Pilatos'ga pe.

Igwete Pilatos'ga ei ġa pe:

—Tamohemuka ti ga a'ero – kiroki ga pe ġa ei judeus'ga nduvihavuhuhete'ga, ei ga. Ga mohema pe pepota a'ero? ei ga ġa pe.

A'ea Pilatos'ga ei he'yjuhuve'ġa pe. A'ereki ga e'i oyvyteri pe: “Ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa onhimyrō reki Jesus'ga rehe,” ei ga. “Nurā ġa ga pyhygukari ga reruruka ji pyri,” ei Pilatos'ga. Nurā ga ei he'yjuhuve'ġa pe: “Gamo-hema pe pepota?” Emo ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa omonymomyi he'yjuhuve'ġa Barrabás'ga pe pe'ji javo. A'ea ja Barrabás'ga oko cadeia pype ojipe'ġa pavēi. A'ereki ġa otavuka gwuvihava'ga pe. Igwete Barrabás'ga gwuvihava'gareheva'ea jukai. Emo ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa omomyi he'yjuhuve'ġa Barrabás'ga pe pe'ji javo Pilatos'ga pe. Nurā ġa eġa'ei ga pe:

—Barrabás'ga koi emohemuka ore ve, ei ġa ga pe.

¹² Igwete Pilatos'ga ea'javi ġa pe:

—Oro ga – kiroki ga pe pe ei oreruvihavuhuhete'ga – marā po ti ji ga rerekoi nehē naerū?

¹³ —Ekutuguka ga yva rehe ga mbovyruka tomano ga, ei ġa onhi'iġa mbuhua ga pe.

¹⁴ —Maranuhūrame ti ji ga kutugukari naerū? Marā tuhē garekote'varuhua naerū? ei Pilatos'ga ġa pe.

Igwaigwavete reki ġa onhi'iġa mbuhuri ga pe a'ero.

—Embovyruka tuhē ga.

¹⁵ Nurā Pilatos'ga Barrabás'ga mohemukari tonhimohē ti ġa ji rehe javo. Igwete ga Jesus'ga

nupanupãukari ipira apopyra pyvõ ga mondovo soldados'ğa po pe tokutu ģa ga yva rehe a'ero javo.

*Soldadosva'ea gwerekomemua Jesus'ga
(Mateus 27.27-31; João 19.2-3)*

¹⁶ Igwete soldados'ğa Jesus'ga rerohoi okihavuhua pype governador'ga rongaruvihava pype. Igwete ģa jara'ğa mbuhurukapavi tirekomemua ga javo. ¹⁷ A'ero ģa imongiukari ga pe tapy'ynhapiġwaġahiva'ea nanongara huvihava'ğa omongi javo ga pe. Igwete ģa ipovãpovani yhypoa hatihuhãva'ea onhatimaġatuva'ea apovo inoġa Jesus'ga akaġa rehe aġa huvihava'ğa akanitara javo tehe jupe. ¹⁸ Igwete ģa eġa'ei ga pe:

—Ejoryjory ti judeus'ğa nduvihavuhuhetero, ei ģa ga pe ga rerekomemuamo.

¹⁹ Ojopy'rupy'ru ģa ga akanupanupamo yvyra pyvõ. Onyvunyvũ ģa ga rehe. Igwete ģa nenypy'andurundurugi ga pyri timbohete ga javo tehe. ²⁰ Nahã ģa ga rerekomemui. Aerẽ ģa hekyi iġwaġahiva'ea ga hugwi gapiretea mon-girukara'java ga pe. Igwete ģa ga rerohoi tikutu ga yva rehe kiro javo.

*Okutu ahe Jesus'ga yva rehe ga mbovya
(Mateus 27.32-44; Lucas 23.26-43; João 19.17-27)*

²¹ Kiro ģa Jesus'ga rerohoi cidade hugwi. Nanime Simão'ğa ruri cidade pe. Ga ko cidade de Cirenepeva'ero. Alexandre'ğa ko gara'yra'ğa Rufo'ğa pavẽi. Kiro Simão'ğa ruri nhuhã hugwi. A'ero soldados'ğa herohoukarahai Simão'ğa pe yva Jesus'ga jukahava rupiara. ²² Igwete ģa

Jesus'ga rerohoi ga rerogwovo yvytyruhua arimo Gólgota arimo. Gólgota pe nhande ei Aheapindava. ²³ Igwete ġa imondoi ga pe vinho mohaġa pavēi mirra pavēi tahahyyme ti ga pe javo novīa. Emo ga ndo'ui. ²⁴ Igwete ġa ga noġi yva rehe ga kutukutuga hehe. A'ero ġa ga mbovyri ga mo'ama. Kiro soldados'ġa ipyhyġi Jesus'ga pira tima'ē ti javo. A'ero ġa imombori ita'java'ea dados'java'ea ji koha javo jupe. Nahā ġa ima'ēi tapy'ynhapira ojohupepe.

²⁵ Nove horas rupi ġa ga kutugi yva rehe.

²⁶ Igwete ġa ikwatijari ġanemimbojaragwera Jesus'ga rehe. “Agwa'ga ko judeus'ġa nduvihavuhuhete'ga,” e'i ikwatijara. Nahā ġa ikwatijari imbojaragwera yva raygwera rehe ikutuga ga arimo yva rehe inoġa.

²⁷ Igwete soldados'ġa mokonhava'ea jukai oji-pea rehe yva rehe ahe monguva no. A'ereki ahe ko governo movahiuhūva'ea. Igwete ġa ahe mbojogwovai Jesus'ga rehe ahe mo'ama.

[²⁸ Na tuhē Tupana'ga rembikwatijarukara ga mombe'unhoġwenondei hako. A'ereki omombe'u ġanhi'iġa ga pe. “Okó te'varuhu ko ga,” ei ġa ga pe, e'i ikwatijara hako. Na tuhē reki ġa ei Jesus'ga pe a'ero.]

²⁹ Igwete ġa – kiroki ġa okwa ga pyvō – ġa nhakambovavagi ga rerekomemuamo ga mbotegweteavo ga rerekovo. Igwete ġa ei ga pe:

—Eh! Ere tuhē nde raikwehe: “Tamondurundururu ti nhandejatykahavuhua mokōi herokia japopava irūa,” ere nde raikwehe novīa, ei ġa. ³⁰ Epopoakaro ġwaramo ejy ti yva hugwi

a'ero teremanoyme ti, ei ġa Jesus'ga pe ga rerekomemuamo.

³¹ Na jitehe ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa ga rerekomemui onhi'ġa ojohupe judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavēi. Igwete ġa ei:

—Ojipe'ġa ga nomomanoukari. Emo re ki ga omano kiro a'ero! ei ġa ojohupe. ³² E'i tehe ga ojive: “Tupana'ga ji mbuhuruka yvya koty. Ji ko ġanduvihavuhetero israelitas'ġa nduvihavuhetero ako,” e'i tehe ga ojive, ei ġa. Na ga jyvi kiro yva hugwi a'ero, ei ġa. Ga jyvame po ti nhande ga repiagi ga rerovia nehē! ei ġa ojohupe.

Igwete ahe Jesus'ga mbotegwetei no – kiroki ahe o'ā yva rehe omanomo Jesus'ga pyri.

Jesus'ga omano

(Mateus 27.45-56; Lucas 23.44-49; João 19.28-30)

³³ Ahaji katu igwehetei kwara ipyryrymame. Ypytunahimba hete ġagwyri pe nħaporemo imonga'aruga. Trēs horas rupi kwara imbokojahua'javi. ³⁴ Trēs horas rupi jitehe Jesus'ga onhi'ġa mondoahyahivi Tupana'ga pe.

—Eloí, Eloí, lemá sabactani? ei ga.

A'ea ko: “Tupana, Tupana, ajiko hete ji nde rehe. Maraname nde pohiri ji hugwi?”

A'ea Jesus'ga ei ga pe. ³⁵ Jararamo pevove'ġa ġwendu ganhi'ġahyahiva novĩa. Emo ġa e'i tehe:

—Pehendu. E'i po ga Eliasva'ea pe tuhu ti ga ji pyri ji pokoga javo, e'i tehe ġa ojohupe.

³⁶ Igwete ojipe'ga nhani ipyhyga jyruhu'iva'ea imondeva vinho pype tajahiva'ea pype herua. Igwete ga ipimombygi yvyra rehe imbovya imondovo Jesus'ga juru pe topyte ga javo. Igwete ga ei jara'ga pe:

—Tihepia na'ẽ ti Eliasva'ea rura ga mbojyva naerũ, ei ga.

³⁷ Igwete Jesus'ga hapukajahivi omanomo.

³⁸ Nanime ġajatykahavuhua pype tapy'ynhapira hovapiakava itararagi mbytera rupi yvatea hugwi ojyva ua yvyvo. ³⁹ Jesus'ga rovai pyteri pe soldados'ga nduvihava'ga ami. Igwete ga hepiagi gamanoa.

—Tupana'ga ra'yra tuhẽ po ahe, ei ga javo.

⁴⁰⁻⁴¹ Irupe kunhangwera'ga hepiagi gamanoa no – kiroki ġa ohooho Jesus'ga rupi. Galiléiapeve'ga gwyra rupi ga horame ġa hoi ga rupi imondomon-dovo mbatera ga pe jipi. Ga ko Maria Madalenahẽa Saloméhẽa no Mariahẽa no. Hẽara'yra'ga ko José'ga Tiago'ga no ipyahuve'ga. Ojipe'ga pevo u gamanoa repiaga onhimongyavo no kunhangwera'ga – kiroki ġa uhu Jerusalém me Jesus'ga rupi.

Ono ahe Jesus'ga ra'oa ita kwaruhua pype

(Mateus 27.57-61; Lucas 23.50-56; João 19.38-42)

⁴² Kiro ka'aru hete. A'ero judeus'ga imboavujikweri mbatera. A'ereki ġa e'i: “Ko'emame ko sábadu. A'ea rupi po ti nhande ndiaporavykyi mbatera apovo,” ei ġa. ⁴³ Igwete José'ga cidade de Arimatéiapeve'ga ndopojihuvi ogwovo Pilatos'ga pyri oporanduva Jesus'ga ra'oa rehe. José'ga ko judeus'ga moġitahara'ga pyteripeve'ga. Ojipe'ga

e'i ga pe pyry hete ga javo. Ymya ga Cristo'ga rura pota toko ti ga nhanderuvihavuhetero javo. Igwete ga ndopojihuvi oporanduva Jesus'ga ra'oa rehe.

—Tarohe ti Jesusva'ea ra'oa yva hugwi? ei ga Pilatos'ga pe.

⁴⁴ Igwete Pilatos'ga ei ovyteri pe: “A'iti re po ahe manojipei?” Igwete ga ga mbuhurukari ojipyri soldados'ga nduvihava'ga javo ga pe.

—Omano Jesusva'ea a'ero?

⁴⁵ —Omano tuhē ko ahe, ei ga imombe'gwovo ga pe.

Henduvame ganhi'iga Pilatos'ga ei José'ga pe:

—Eroho ti ahera'oa a'ero.

⁴⁶ Igwete José'ga hoi ipyhyga tapy'ynhapipyryva herogwovo Jesus'ga ra'oa pyri. A'ero José'ga gara'oa mbojyvi yva hugwi imamana tapy'ynhapira pyvō. Igwete ga gara'oa rerohoi herokia itaruvihavuhua kwaruhua pype imbogwaipyra pype inoga heja. Igwete ga hovapytymi ikwaruhua itauhua moanhana imohina jurukwari pe. ⁴⁷ Maria Madalena'ga gwepia gara'oa nongava. Mariahēa gwepia no – kiroki hēa Tiago'ga yhēa.

16

Jesus'ga okwera omano hugwi

(Mateus 28.1-8; Lucas 24.1-12; João 20.1-10)

¹ Ihopavame kwara sábado rupi gaporavykye'yma rupi, a'ero kunhangwera'ga hoi ipyhyga nhandya'java'ea perfume timongy ti ahera'oa rehe javo. Maria Madalena hēa hoi Salomé hēa no Maria hēa no – kiroki hēa Tiago'ga

yhêa. ² Ko'emame domingo rupi ġa herohoi a'ero itaruvihavuhua kwaruhu pe gara'oa nongai pe. Ypyhajive ġa herohoi kwara po'ria rupi. ³ Herohorame ġa ei ojohupe:

—Ma'ġa po ti ope'a itauhua nhande ve nehê imoanhana jurukwara imongovo nehê? ei ġa. A'ereki ipohyi hete nhande ve, ei ġa ojohupe novîa.

⁴ Hepiakaturame ġa nhimombaragwahavi reki imoanhani pyra rehe itauhua rehe.

—Ope'a jipe ġa jugwi ra'e, ja'gwy, ei ġa.

⁵ Igwete ġa ki ikwaruhua pype. A'ero ġa ipyahuve'ga repiagi. Kokoty ga reni ipype. Ipukuhu gapira. Tiġahivuhu hete. Onhimomby'a hete ġa ga repiagame okyhyjiavo. ⁶ Igwete ga ei ġa pe:

—Tapihimomby'aa'javi, ei ga. Peheka pe Jesus'ga Nazaréve'ga – gaha ġa ojuka yva rehe oji'i novîa, ei ga ġa pe. Ga okwerava'ja. Avo rûi ga rekoikiro. Pehepia ganongavagwera, ei ga kunhangwera'ġa pe. ⁷ Hepejigwovo kiro gakwerava mombe'gwovo garemimbo'ehara'ġa pe Pedro'ġa pe, ei ga ġa pe. Pe'ji ti ġa pe: “Oho ti Jesus'ga Galiléia pe ġa nenonde. Pevo ti ġa ga repiagi nehê. E'i jipe ga a'ea ġa pe ikwehe!” A'ea ti pe'ji Jesus'ga remimbo'ehara'ġa pe, ei ga kunhangwera'ġa pe.

⁸ A'ero ġa êi ikwaruhua hugwi onhana ohyhyipava. A'ereki ġa omboju opy'a. Nomombe'ui ve ġa Jesus'ga kwera oji'pe'ġa pe okyhyjihetero ġwaramo.

*Jesus'ga ojipiuka Maria Madalena'ea pe
(Mateus 28.9-10; João 20.11-18)*

[⁹ Domingo rupi ko'eġatue'yma rupi Jesus'ga kwerava'javi omanoa hugwi. Okweravirē ga jipiukari Maria Madalenahēa pe ypy – hehā hugwi Jesus'ga ombojipe'ape'a anhaġa seteva'ea. Igwete Jesus'ga jipiukari hēa pe. ¹⁰⁻¹¹ A'ero hēa hoi Jesus'gapavēive'ġa pyri tamombe'u ġa pe javo. Ojehe'o hete ġa upa okoveveuhuro omano Jesusva'ea javo tehe. Igwete hēa ei ġa pe:

—Okwerava'ja ga kiro, ei hēa. Ahepia ji ga ko, ei hēa ġa pe novīa.

Emo ġa ndogweroviarihu reki hēanhi'iġa.

Jesus'ga gwupiti mokonhava'ea ogwovo Emaús pe

(Lucas 24.13-35)

¹² Aerē mokonha'ġa horame nhu me Jesus'ga jipiukari ġa pe ojirojijyita. ¹³ Igwete ġa jivyri a'ero imombe'gwovo Jesus'ga remimbo'ehara'ġa pe.

—Jesus'ga okwerava'ja kiro, ei ġa. Orohepia ore ga ko, ei ġa ġa pe novīa.

Emo ġa ndogweroviari jitehe ġa.

Jesus'ga ojipiuka onzeva'ea pe

(Mateus 28.16-20; Lucas 24.36-49; João 20.19-23; Atos 1.6-8)

¹⁴ Aerē mbatera ua rupi Jesus'ga jipiukari onzeve'ġa pe no ġwemimbo'ehara'ġa pe. Igwete ga nhi'iġahyi ġa pe.

—Napeangarihu pe heroviare'yma, ei ga. A'ereki pe ndaperoviarihu ġa – kiroki ġa ji repia ji kweravirē, ei ga ġa pe.

¹⁵ Igwete ga ei ġa pe no:

—Peho ti ojipe'ġa gwyri pe nhaporemo, ei ga. Pemombe'u hete ti pyryva'ea ji mombe'gwovo

yvyakotyve'ğa pe nhaporemō, ei ga ġa pe. ¹⁶ Po ti ġa jikogi ji rehe onhimobatizavouka nehē, a'ero po ti ġa hoi Tupana'ga pyri okovo avuirama nehē, ei ga. Po ti ġa ndojikogi ji rehe, a'ero po ti Tupana'ga ei peko te'varuhu pe javo ġa pe nehē. A'ero po ti ġa hoi hahyva'ea ruvi-hava pype avuirama nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁷ Kiroki ġa ojiko ji rehe – ġa pe po ti Tupana'ga japoukari ahemonhimomby'ava'ea nehē. Ombojipe'a po ti ġa anhaġa Diabo'gapyriva'ea ojipe'ġa hugwi jipopoakarimo nehē. Tupana'ga po ti omongo ġanhi'iġa hajiheva'ero nehē aherembik-wahavipyre'ymamo nehē, ei ga ġa pe. ¹⁸ Po ti ġa ipyhygi mboja nehē, a'ea po ti nombote'varuhui ġa momanoukare'yma nehē. Po ti ġa i'ui ahejukava'ea nehē, ndikwahyi po ti ġa pe nehē, ei ga. Po ti ġa pokogi itetirūave'ġa ndehe nehē, a'ero po ti ġa nhimohiġatui nehē, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

*Jesus'ga rerohohava yvaga pype
(Lucas 24.50-53; Atos 1.9-11)*

¹⁹ Igwete Jesus'ga ġapojykaharete'ga nhi'imbavi ġwemimbo'ehara'ġa pe. A'ero Tupana'ga ga rupirukari yvagi pe ga mbuhuruka. Pevō ga apygi oina Tupana'ga pyri ga moiruamo.

²⁰ Aerē Jesus'ga remimbo'ehara'ġa hoi Jesus'ga mombe'gwovo ojipe'ġape'ġa gwyrī pe. Igwete Jesus'ga ġapojykaharete'ga ġa pokopokogi japovouka ahemonhimomby'ava'ea ġa pe. Nahā ga heroviarukari ġanemimombe'ua ojipe'ġa pe a'itituhēva'ea javo jupe.]

Tupana'ga nhi'iga
New Testament in Tenharim (BR:pah:Tenharim)

copyright © 1996 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tenharim

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tenharim [pah], Brazil

Copyright Information

© 1996, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tenharim

© 1996, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

3eb8a851-f633-5209-8712-862a9511e134